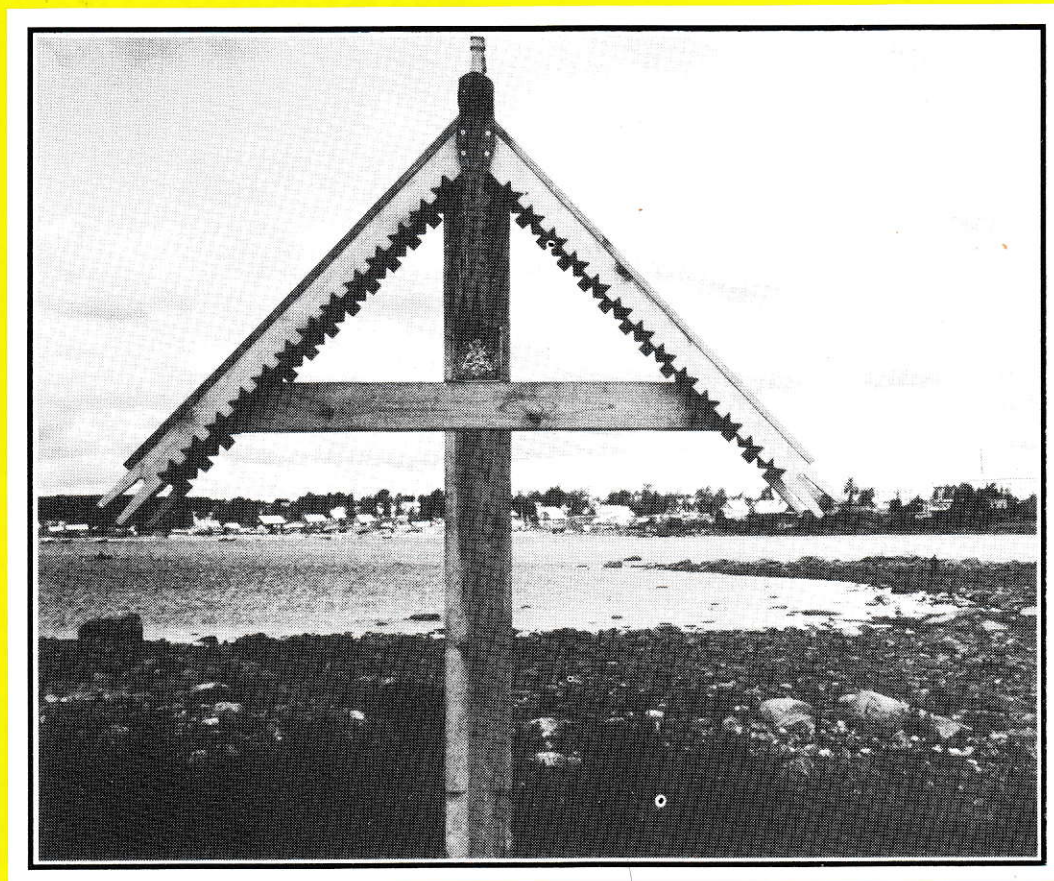

Lacjalkan Leimo

N:o 9-10 1997

Kiestingin erikoisnumero

Tässä erikoisnumerossa mm. seuraavat artikkelit

- * Kiestingin seudun asutuksen alkuperä s. 120-123
- * Rahvaan elinolot sata vuotta sitten s. 124-126
- * Vanhauskoisuus Pohjois-Vienassa; Pyhän saaren luostari ja Govinin skiitta s. 132-137
- * Kiestingin uutiskronikka v:lta 1936 s. 139
- * Kiestingin kylä historian hämärästä nykyaikaan s. 140-143
- * Vanhauskoinen Vaarakylä oli Arkangelin hiipakunnan pääsärky s. 148-151
- * Kiestinkiläiset olivat kauppamiehiä s. 153-154

Rakennusliike **RAKENNUSNELIÖ OY**

Helsingintie 9 A 1, 24100 SALO
Puh. 02-317 262, telefax 02-332 626

Juuriltaan Karjalainen yritys

NURMEKSEN KAUPPA OY

Kaupanteon keskipiste
Ylä-Karjalassa

Karjalan Heimo

KARJALAN SIVISTYSSEURAN ÄÄNENKANNATTAJA
Runsaasti kuvitettu, aikaansa seuraava karjalainen aikakauslehti, 83 vuosikerta. Ilmestyy kuusi kertaa vuodessa kaksoisnumeroina. 220 sivua monipuolista lukemista Karjalan historiasta ja nykypäivästä.

Tilausmaksut 1998:
kestotilauksena 115 mk
vuositilaus 120 mk (Suomi ja Pohjoismaat)
muihin maihin vastaavasti 135/140 mk.

Maksun voi parhaiten suorittaa Karjalan Sivistysseuran ps-tilille 800015-61719 osoitteella
Luotsikatu 9 D 10, 00160 Helsinki.

KANSIKUVA: Matkamiehen ristin pystytys Kiestingin kylän edustalle Kotisaaren kärkeen oli vuoden 1995 kesäpruusiasnikan kohokohta.

JESITEX

KANKAITA valmistajille ja jälleenmyyjille EDULLISESTI.

Rullakatu 6 F 36
15900 Lahti 90
Puh. 03-23 455

LAHJAKSI SUOMALAISELLE

Heimolehti Karjala —
suomalainen lahja
suomalaiselle.

Lisätietoja os.
Heimolehti KARJALA
Kauppakatu 41
53100 Lappeenranta
puh. (05) 458 1700

*Vanhoja perinteitä kunnioittaen
Nykyaikainen tukkuliike
NILO SEPPÄNEN*

Vaasa 06-113 815

KARJALAN HEIMO

KARJALAN SIVISTYSSEURAN ÄÄNENKANNATTAJA

N:o 9-10

Helsingissä, marraskuun 1. päivänä

1997

Lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa kaksoisnumeroina. Julkaisija Karjalan Sivistysseura ry, Luotsikatu 9 D 10, 00160 Helsinki. Puh. (09) 171 414 (tiistaisin klo 10-15). Puheenjohtaja: Pentti Keynäs, puh. (09) 135 2828, sihteeri: Annikki Lipponen, puh. (09) 782 980 (iltaisin).

Tilauhinnat: Kestotilaus 95:-- kotimaassa ja Pohjoismaissa 115:-- muut maat. Vuosikertatilaus 100:-- kotimaassa ja Pohjoismaissa, 120:-- muut maat.

Ilmoituskonttori: T:mi Katja Honganmäki, Satakielentie 6-10 B 5, 58200 Kerimäki, puh. (015) 543 105.

Ilmoitushinnat: Vuoden loppuun: Takakansi 2 625,-, sisäkannet II-III 2 415,-, ts. 1/1 s. 2 310,-, 1/2 s. 1 575,-, 1/3 s. 1 260,-, 1/4 ss. 993,-, 1/6 s. 745,-, 1/8 s. 620,-, 1/10 s. 545,- ja 1/16 s. 475,-. Neuvottelukunta: Paavo Ahava, Paavo Harakka, Tapio Hämynen, Ville Lahelma, Laina Lahti, Valto Peiponen, Silja Rummukainen, Senni Timonen, Oskari Toivokainen ja Sakari Vuoristo. Ilmoittamalla tässä lehdessä tuet karjalaisnuorten opiskelua.

Päätoimittaja: Sakari Vuoristo, Mäklöörinkatu 6 A 21, 15240 Lahti, puh./fax (03) 730 4075.

ILMOITTAMALLA TÄSSÄ LEHDESSÄ TUET KARJALAISNUORTEN OPISKELUA.

Postisiirtotili 800015-61719

- Perustettu 1906 -

ISSN 0449-8828

Oottako kuulleet Vienan maasta ja Kiestingin kauniista Sohvista?

Kiestinki on useimmille suomalaisille etäinen paikka. Siitä ei paljontaan tiedetä eikä se ole samalla tavoin tunnettu kuin esimerkiksi vanhan runon tyyssijoina nimeä saaneet Uhtua tai Vuokkiniemi. Kiestinkiä käsittelevää kirjallisuuttakin on niukasti. Tuntuu siltä kuin Lönnrotin aikaan vetämä runoalueen pohjoisraja - senhän Lönnrot piirsi Uhtuan kohdalle - olisi eristänyt Kiestingin yleisen tietoisuuden ulkopuolelle.

Monet yhdistävät Kiestingin viime sotien tapahtumiin heinäkuusta 1941 syyskuun alkuun 1944. Suomalaisten ja apumiehinä olleiden saksalaisten oli määrä edetä Louheen ja katkaista elintärkeä Muurmannin rata. Nimet Kuolemankukkula, Veturipuro, Kapustnajajoki, Kiestingin motti (tällä kertaa sisällä olivat suomalaiset) piirrettiin sotahistoriaan verisin kirjaimin.

Louhi jäi loppujen lopuksi näkemättä - viime kädessä kaiketi siksi, että marraskuussa 1941 päämajasta saapui Siilasvuolle viesti, jonka mukaan ylipäällikkö ei pidä maan etujen mukaisena hyökkäyksen jatkamista Muurmannin radalle. - Suurpolitiikka on aina heijastunut Karjalaan.

Hyökkäys pysäytettiin, rintama vakautettiin ja heinäkuun alussa 1942 Kiestingin lohko jäi saksalaisten vastuulle. Aikanaan sieltä lähtiessään nämä sitten polttivat lopunkin kylän niin, että kiestinkiläisten palatessa evakkomatkaltaan jäljellä oli vain pari rakennusta.

Sodan vuodet muuttivat tuntuvasti Kiestingin kasvoja. Ympäröivät kylät olivat tuhkana ja raunioina. Muutamia poikkeuksia lukuunottamatta ne jäivätkin autioksi. Entiset eläjät asettuivat mikä minnekin, hyvin monet Kiestingin pääkylään, joka jälleen kerran nousi tuhkasta.

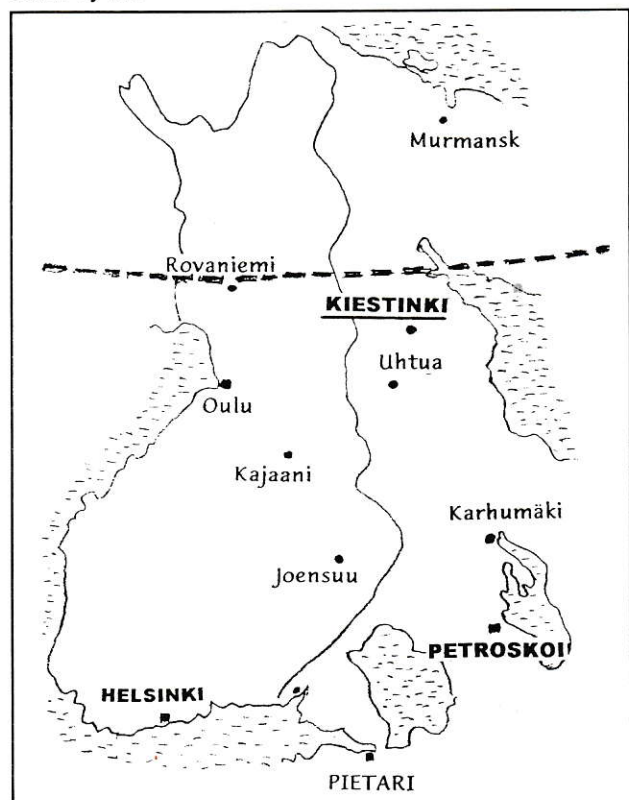
Uudesta Kiestingistä tuli moniosainen taajama. Rakennuskanta uudistui ja myös uudenäikaistui. Hallintorakennukset, kulttuuritalo, internaatti, koulut ja kaupat kohosivat kylän keskusta. Huonokuntoisen katuverkon pituus on nykyään lähes 18 kilometriä. Rakentamisen painopiste oli kylän luoteisosassa, kun taas teollisuus oli määrä sijoittaa rautatien läheisyyteen kylän pohjoisosaan - näin 1950-

luvulla vahvistetun ensimmäisen asemakaavan mukaan, jota kuitenkaan ei käytännössä ole noudatettu.

Metsäteollisuus, turkistarhaus ja kalastus tarjosivat niin paljon työtä, että väkeä oli värvättävä Valko-Venäjältä saakka. Tämä tietenkin vilkastutti rakennustoimintaa. 1960-luvun lopulla keskuskylän väkiluku oli suurimmillaan, runsas 3 000 henkeä.

Kehitys hidastui 1980-luvun taitteessa. Meijeri oli jo siirretty Louheen, kalanjalostus loppui 1985, ja sitten 1990-luvun puoliväliin tultaessa Severnyi-turkistila sortui markkinatalouden kurimukseen. Nyt metsäteollisuus on ainoa merkittävä työnantaja Kiestingissä eikä silläkään mene kovin hyvin.

SAKARI VUORISTO

Kiestingin seudun hallinnollinen rakenne ja asutus vv. 1590-1920

Tänä kesänä Kiestingissä on juhlistettu kylän 450-vuotispäivää. Kylän varhaisimman maininnan asiakirjalähteissä uskotaan palautuvan vuoteen 1552 ja itse Kiestingin asutuksen olevan sitäkin vanhempi. Asia on sikäli tärkeä, että seuraavassa on syytä tarkastella sitä yksityiskohtaisesti.

Laajan yleisön tietoon tullut käsitys kylän iästä perustuu petroskoilaisten tutkijoiden Valeri Guljajevin ja T. Netsajevan tulkintaan, joka sisältyy heidän vuonna 1993 julkaisemaansa Kiestinki -aiheiseen kirjaan. Kirjurin vuodelta 1591 päiväämää Vienan Kemin Lapin valvontakirja on julkaistu kokonaisuudessaan jo 1940-luvulla. Siitä lähtien asiakirjaa on siteerattu lukuisissa tutkimuksissa eikä sen ajoitus ole herättänyt tutkijoiden keskuudessa erimielisyyksiä. Guljajevin ja Netsajevan mukaan valvontakirja olisi kuitenkin laadittu vuonna 1552. Alkuperäisen päiväyksen lisäksi on kaksi seikkaa, jotka puoltavat asiakirjan ajoittamista 1590-luvulle. Valvontakirja mainitaan laaditun tsaari Feodor I:n käskystä. Valtaistuimella Iivana Julmaa seurannut Feodor hallitsi Venäjää vuosina 1584 - 1598. Valvontakirja kertoo, että Tuoppajärven seudun asutus tuhoutui vähän ennen sen laatimisaikaa "nemtsien", ts. suomalaisen kanssa käydyssä sodassa. Vuosien 1555 - 1557 rajasodan aikana suomalaiset joukot eivät kuitenkaan käyneet Vienassa. Sitä vastoin vuonna 1589 pohjalaisten sissipartiot tekivät Vianaan kaksi hävitysretkeä, joiden seurauksia vuoden 1591 valvontakirja kuvaa.

Kirjoitukseni tarkoituksena on luoda kuva Kiestingin asutuksen kehityksestä ja seudun hallinnollisesta rakenteesta noin 330 vuoden aikana. Seuraavassa nimetään Kiestingin seuduksi 1800-luvulla perustettua samannimisistä kunnasta ja sitä aiemmin vastannutta aluetta. Tarkasteltava alue kattaa suuren Tuoppajärven rannat lukuunottamatta sen kaakkoispään kylää sekä järvestä pohjoiseen sijaitsevan, aina Nuottajärvelle ulottuvan alueen. 1800-luvun jälkipuolella Kiestingin kuntaan kuului myös

Kierettijärven pohjoispäässä sijainnut Pinkan kylä. Sen asukkaat olivat sekä maantieteellisesti että kulttuurisesti lähempänä Vitsataipaleen kunnan kylää ja niiden väestöä kuin muuta Kiestingin kuntaa. Näin ollen Pinka ei kuulunut muuten varsin yhtenäiseen Kiestingin seutuun. Tuoppajärven kaakkoispohjukassa sijainneet Kuorilahti ja Suolapohja erosivat Kiestingin seudusta sekä kielenä että kansankulttuurinsa puolesta. Myös hallinnollisesti nämä kaksi kylää kuuluivat vanhastaan Paanajärven kuntaan, minkä perusteella ne on jätetty seuraavan esityksen ulkopuolelle.

Tässä yhteydessä pyydän lupaa kiittää Kuusamon kulttuuritoimen johtajaa Eero Lindvallia ja maisteri Timo Lainetta, jotka toimittivat käyttöni kappaleen tästä monisteenä ilmestyneestä teoksesta.

Vanhin asutus ja eränautinta

Varhaisimmat tiedot myöhemmin Vienana tunnetun alueen omistussuhteista palautuvat 1400-luvulle. Tuolloin seudulla asuneiden lappalaisten verotusoikeus kuului Laatokan luoteisrannikolta kotoisin olleille karjalaissuvuille. Vuonna 1504 laaditussa suuriruhtinas Iivana III:n testamentissa Metsä-Lapin todetaan kuuluneen vanhastaan Käkisalmen lääniin. Vähän ennen vuotta 1562 Vienan eteläosien kiinteä karjalaisasutus itsenäistyi Paanajärven, Suikujärven ja Vienan Kemin pitäjiksi. Vuonna 1591 jälkimmäinen siirtyi Solovetskin luostarin omistukseen, minkä yhteydessä kirjuri laati pitäjän valvontakirjan. Asiakirjasta selviää, että suurin osa Tuoppajärvestä ja sitä ympäröivästä alueesta kuului tuolloin Vienan Kemin Lappiin. Tähän hallintoyksikköön kuului lisäksi myöhempien Ponkaman ja Vitsataipaleen kuntien alue. Merenrannikolla sijainneen Kieretin kylän erämaat ulottuivat Tuoppajärvelle vain yhdessä kohtaa, Kiestinkijoen suun itäpuolella. Tuoppajärven luoteisranta Kiestinkijoen Sohjananjolle kuului Pääjärven ympärillä asuvien metsälappalaisten

nautinta-alueeseen.

Valvontakirjan mukaan Vienan Kemin Lapissa asui "kastettuja ja kastamattomia lappalaisia", joiden asumukset tuhoutuivat vuoden 1589 hävitysretken aikana. Ennen sotaa seudulla oli kolme kylää, Kiestinki, Kiisjoki ja Topozero, joista jälkimmäinen ei ole tarkemmin paikannettavissa. Varhaisimmista asiakirjainnoinnista päätellen Pääjärven rantojen ja Kuolan niemimaan saamelaisasutus oli järjestäytynyt muutamaksi talvikyläksi, joita ympäröivät laajat eräalueet. Verrattain tiheästi asutusta Vienan Kemin Lapista ei mainita vastaavanlaista hallinnollista keskusta, vaan sen väestö asui 17 pienessä kylässä.

Ennen vuoden 1589 hävitystä osa Vienan Kemin Lapin asukkaista käytti asumukseensa kodan asemesta pirttiä. Nämä asukkaat rinnastettiin kuitenkin lappalaisiin. Tämän perusteella heidän voidaan olettaa eläneen pelkästään pyyntielinkeinojen varassa ja olleen saamelaisväestön keskuuteen asettuneita karjalaisia turkiseläinten metsästäjiä. Mikäli oletus pitää paikkansa, Tuoppajärven seudun vanhimman, vihollisuksissa tuhoutuneen kiinteän asutuksen synty on vietävä vuotta 1589 edeltävään aikaan.

Tuoppajärven seudun asuttaminen -1600-luvulla

Vuonna 1611 laaditussa Kuolan läänin verokirjassa Metsä-Lapista mainitaan uudiskylänä Jelettijärvi. Vienan Kemin Lapin vuonna 1624 laadittu asukasluettelon mukaan seudulla oli tuolloin kaksi muuta kylää, Kiisjoki ja Vaarakylä, sekä jossain Tuoppajärven rannalla sijainnut lappalaiskota. Eräässä tsaari Mihail Romanovin käskykirjeessä vuodelta 1628 mainitaan myöhemmin Kieretin pitäjään kuulunut, Kiestingin kohdalle paikannettava Topozeron kylä. Yhtäkään näistä kolmesta kylästä ei nimetä uudisasutukseksi, minkä perusteella niiden synty voidaan viedä aivan 1600-luvun alkuun. Asutuksen painopiste näyttää jo tuolloin vakiintuneen

Tuoppajärven länsi- ja pohjoisrannoille. Myöhemmin autioituneen Kiestingin kylän asukasluvusta ei ole säilynyt tietoa. Jelettijärvellä, Kiisjoella ja Vaarakylässä oli yhteensä 12 taloa, joissa asui 29 verovelvollista, joiksi 1600-luvun alussa laskettiin avioliitossa olevat aikuiset miehet. Lisäksi Tuoppajärven rannalla asui kodassaan kolme lappalaista. Ydinperheen koostuessa keskimäärin viidestä hengestä Kiestingin seudun väkiluvuksi vuoden 1620 paikkeilla saadaan vähintään 160 asukasta. Kyllissä asuneen väestön mainitaan harjoittaneen maanviljelyä ja kalastusta.

Vuosina 1676 - 1679 laadittujen verokirjojen mukaan Kiestingin seudun kahdeksassa kylässä oli 27 taloa. Niissä asui yhteensä 95 verovelvollista eli miespuolista henkilöä, minkä perusteella alueen kokonaisväkiluvuksi saadaan 190 asukasta. Jelettijärveä lukuunottamatta alueen kylät sijaitsivat joko Tuoppajärven rannoilla tai siitä länteen avautuvassa erämaassa. Runsaassa 50 vuodessa tapahtunut väestönkasvu oli sikäli vähäistä, ettei voida puhua seudulle muualta suuntautuneesta vilkkaasta tulomuu- tosta. Myös luonnollinen väestönlisäys pysyi varsin hitaana. Siitä huolimatta ettei jatkuvuutta 1620-luvulta 1670-luvulle voida todeta yhdenkään perheen kohdalla, Jelettijärven, Kiisjoen ja Vaarakylän taloluvun vähäinen lisäys ja huomattava asukasluvun kasvu ovat osoituksena väestön jatkuvuudesta läpi 1600-luvun. Todennäköisesti valtaosa seudulla 1670-luvulla asuneista suvuista on 1600-luvun alun asukkaiden jälkeläisiä. Toisaalta Kananainen, Kokkosalmen, Suvi-Suurenjärven ja Valasjoen uudiskylien 1670-luvun asukkaat eivät olleet sukua seudun vanhimpien kylien asukkaille. Nämä pienet uudiskylät selvästikin saivat asutuksensa seudun ulkopuolelta.

Kiestinki autioitui joskus vuoden 1679 jälkeisenä aikana, luultavasti 1690-luvun raskaina katovuosina. Tuoppajärven seudun viimeinen metsästyksen ja kalastuksen varassa elänyt lappalaisperhe köyhtyi ja muutti vähän ennen vuotta

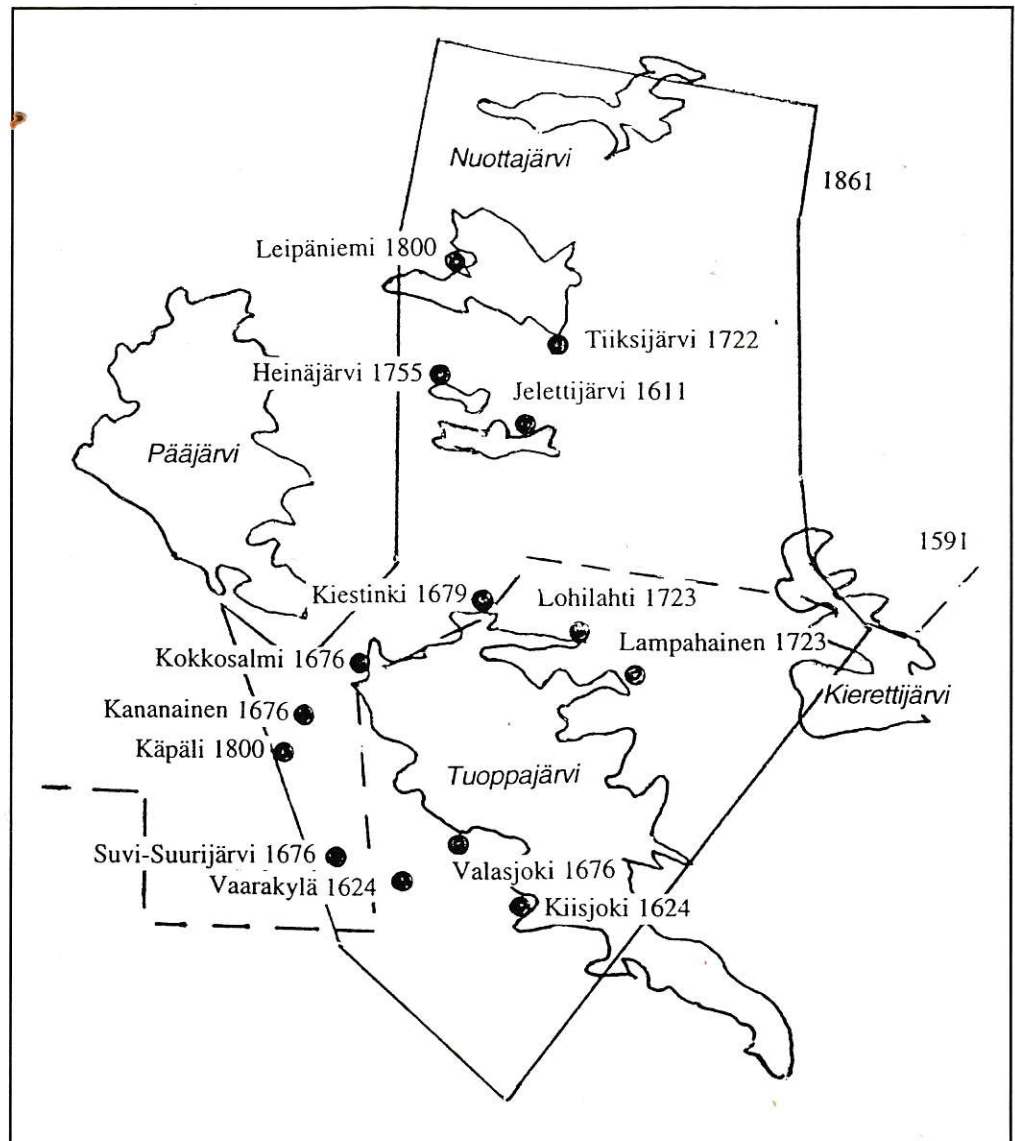
1710 Pääjärven luoteisrannalla sijaitsevaan samannimiseen lappinkylään. Vuodelta 1710 löytyy varhaisin maininta Tiiksijärvellä sijaitsevasta kodasta. Vuosien 1719 ja 1722 välisenä aikana sen asukkaat rakensivat pirtin ja ryhtyivät talonpojiksi, ts. maanviljelijöiksi.

Vuoteen 1723 mennessä Tuoppajärven koillisrannalle syntyi kaksi uutta kylää, Lappahainen ja Lohilahti. Vuosina 1723 - 1725 suoritettun väestönlaskennan mukaan Kiestingin seudulla asui 106 verovelvollista, joten kokonaisväkiluku käsitti vähintään 212 asukasta. Heistä valtaosa asui Tuoppajärven rantakylissä tai 10 - 15 km:n päässä järven länsirannasta.

Kiinteän asutuksen alkuperä

Vuoden 1624 asukasluettelossa Tuoppajärven kylistä ei mainita sukunimiä, joten väestön tarkkaa lähtöseutua ei voida selvittää aikaisempia vastineita muualta etsimällä. Kiisjoen kylän 10 verovelvollisesta yhden mainitaan olleen taloon kotivävyksi tullut lappalainen. Hänen appensa oli "kemiläinen", ts. kotoisin Vienan Kemistä. Neljä verovelvollista on merkitty "nemtseiksi", mikä viittaa näiden henkilöiden luterilaisuuteen. Taustaltaan lappalaiset suvut kattoivat 1620-luvulla 12,5 prosenttia Kiestingin seudun asukasluvusta. Myös Suomen puolelta tulleet siirtolaiset muodostivat 12,5 prosenttia seudun väestöstä. Juuriltaan karjalaiset asukkaat kattoivat kolme neljänestä seudun väestöstä. Enemmistö karjalaisista uudisasukkaista lienee saapunut Vienan Kemien pitäjän rintamailta, sen keskuksena toimineesta samannimisestä kylästä, Usmanalta, Voijärveltä ja Piepajärveltä.

Vuosien 1676 ja 1677 asiakirjoissa esiintyy asukkaiden sukunimiä. Kun lisäksi moni seudulla 1670-luvulla asunut perhe on identifioitavissa 1720-luvun lähteistä, todennäköisin lähtöalue voidaan osoittaa myös eräille alunperin sukunimettöminä esiintyneille suvuille. Kiisjoen suvuista Loskaset (Loskinit) saapuivat pohjoiseen Käkisalmen läänistä, joskin he näyttävät asuneen ennen kylään asettumistaan jonkin aikaa Vienan Kemissä. Savosta lähtöisin oleva Jugarainen (Jugarovin) suku lienee asunut kylässä jo vuonna 1624. Kakaraiset (Gagarinit) muuttivat Kiisjoelle

Ennen vuotta 1800 syntyneet Kiestingin kylät ja eri hallintoalueiden rajat 1591 ja 1861. Kylännimen jälkeen esitetty vuosiluku tarkoittaa sen vanhinta mainintaa lähteissä. Vanhin tunnettu Vienan Kemien Lapin luoteisraja on merkitty katkoviivalla. Kiestingin kunnan raja vuosina 1861-1917 on merkitty yhtenäisellä viivalla.

Vitsataipaleesta, mihin tämä käkisalmelaislähtöinen suku saapui 1500-luvulla. Valasjoella asuneet Pättöset (Pjatujevit) olivat muuttaneet pohjoiseen Käkisalmen Karjalasta 1600-luvun alkupuolella. Jelettijärven suvuista Potaskinin nimelle löytyy 1610-luvun vastine Käkisalmen läänistä. Vuonna 1611 Kuolan linnakkeessa esiintyvä Mokrousevin suku saapui kylään asuttuaan jonkin aikaa Vitsataipaleen seudulla. Suvi-Suurijärven kantasuku, Karvoset eli Karvarindinit, saapui Vianaan Pohjois-Pohjanmaan rannikkoseudulta. Kuumamolaislähtöinen Kananainen suku antoi nimensä Tuoppajärven länsipuolelle perustamalleen kylälle. Käkisalmen läänistä ja Kuolan niemimaalta saapuneiden karjalaisukujen 10 jälkeläistä puolisoineen kattoivat 1670-luvulla vähintään 10,5 prosenttia Kiestingin seu-

dun koko väestöstä. Suomalaislähtöinen väestö, 12 verovelvollista perheineen, asuivat Tuoppajärven rantakylissä ja järven länsipuolella. Juuriltaan suomalaiset asukkaat muodostivat ainakin 15,6 prosenttia Tuoppajärven ympärillä olevien kylien ja 12,5 prosenttia Kiestingin seudun koko väestöstä.

Vähän ennen vuotta 1720 Kõmösen eli Kemovin lappalaisuku perusti Kiestingin kantatalon. Mitä todennäköisimmin Kemovit ovat Tuoppajärven rannoilla 1600-luvulla ja sitäkin aikaisemmin asuneen kantaväestön jälkeläisiä. Uudisasutuksen tiheytyessä ja pyyntimahdollisuuksien huonontuessa Kemovit siirtyivät kiinteään elämäntapaan ja omaksuivat maanviljelyn.

Myös Tiiksijärven kantasukkaat, Langujevit, olivat talonpojiksi ryhtyneitä lappalai-

sia. Todennäköisesti 1600-luvulla saapuneisiin uudisasukkaisiin sulautui myös muita, sukunimeltään tuntemattomaksi jääneitä paikallisia lappalaisukuja. Tällaista oletusta tukee lukuisten saamelaisperäisten elementtien esiintyminen Kiestingin seudun 1800 - 1900-luvun kansankulttuurissa.

Repolan ja Vienan Kemien pitäjien takamaata

Esihistoriallisen ajan loppujaksolla koko Kiestingin seutu kuului Metsä-Lappiin. Viimeistään 1580-luvulla Tuoppajärvi ympäristöineen liitettiin osaksi Vienan Kemien pitäjän nautintamaita. Vienan Kemien Lapin ja Metsä-Lapin välinen raja kulki tuolloin Tuoppajärven luoteisrantaan pitkin. Tiiksijärvi kuului Kieretin pitäjän eräalu-

eeseen. Vuonna 1597 Repolan pitäjä ja Metsä-Lappi siirtyivät Käkisalmen maaherran alaisuudesta hiljattain muodostettuun Kuolan lääniin. Kiestingin seudun nuori kiinteä asutus luettiin vielä 1620-luvulla osaksi niitä ympäröivää Lappia. Vuoteen 1676 mennessä seudun eteäosan kylät järjestäytyivät Vienan Kemin pitäjän Tuoppajärven veronkantopiiriksi. Jelettijärvi ja Kiestinki muodostivat 1670-luvulla Repolan pitäjän pohjoisimman verokunnan. Vuosien 1707 - 1710 välisenä aikana Repolan pitäjä siirtyi Kuolan läänistä osaksi Aunuksen läänin. Vuonna 1708 Pietari Suuren toimesta toteutetun hallinnollisen uudistuksen mukaan Solovetskin luostari sille kuuluvine Vienan Kemin ja Kieretin pitäjineen sekä Kuolan lääni tulivat osaksi vastaperustettua Arkangelin kuvernementtia. Aunuksen lääni liitettiin osaksi Pietarin kuvernementtia. Vuonna 1725 lähtien Repolan pitäjä jakautui kolmanneksiin. Pohjoisimpaan eli Jelettijärven kolmannekkeseen kuuluivat samannimisen pääkylän ohella Kiestinki ja vähän ennen vuotta syntynyt Heinäjärven kylä.

Vuonna 1764 Katariina Suuren toimesta suoritettujen kirkollisten maiden ja omaisuuden maallistamisen myötä Solovetskin luostari menetti Vienan Kemin ja Kieretin pitäjien hallintaoikeuden valtiolle. Vuonna 1780 Vienan Kemin pitäjä lakkautettiin ja siihen kuuluva alue liitettiin osaksi Vologdan kuvernementin alaisuuteen kuuluvaa Onegan kihlakuntaa. Kieretin pitäjä siirtyi osaksi samaan kuvernementtiin kuuluvaa Kuolan kihlakuntaa. Vuonna 1784 Repolan pitäjä siirtyi osaksi Aunuksen lääniin kuuluvaa Povensan kihlakuntaa. Nämä muutokset eivät kuitenkaan vaikuttaneet Kiestingin seutua 1500-luvun lopulta lähtien kahtia jakaneen, lääninrajasta kihlakuntien väliseksi rajaksi muuttuneen rajan kulkuun. Vuonna 1785 Povensan ja Onegan kihlakuntien pohjoisosista muodostettiin Vienan Kemin kihlakunta. Entistä Vienan Kemin pitäjää vastannut hallintoyksikkö kuului nyt Aunuksen lääniin. Heinäjärven, Jelettijärven, Kiestingin ja Tiikisjärven liitettiin tämän aluejajon myötä Vienan Kemiin vanhastaan kuuluvien kylien joukkoon koko Kiestingin seutu saavutti yhtenäisyyden osana samaa hallintoyksikköä.

Vuonna 1795 Vienan Kemin kihlakunta jakautui pitäjiin.

Kiestingin seutu muodosti Kesäjoen pitäjän läntisimmän osan. Vuonna 1797 kihlakunta siirtyi Aunuksen läänistä Arkangelin kuvernementin alaisuuteen. Vuonna 1803 Kesäjoen pitäjän länsiosan asutus järjestäytyi Jelettijärven kolmannekkeksi, joka kuitenkin lakkautettiin vuonna 1838.

Väestönkasvu ja väestöongelma

Oheisesta taulukosta näkee, että Kiestingin seudun väkiluku kasvoi melko tasaisesti 1670-luvulta aina 1800-luvun jälkipuolelle. Väestönkasvun tärkeimpänä syynä voidaan kaikeksi pitää korkeana pysynyttä luonnollista väestönlisäystä. Taloluvun supistuminen vuosien 1676 - 1723 välisenä aikana johtui kokonaisten perheiden pitkäaikaisesta poissaolosta kotiseudultaan. Vuonna 1707 Vienan Kemin pitäjän asukkaat määrättiin juuri perustetun Aunuksen vuorikunnan komento. Talonpojat oli velvoitettu tekemään työtä joskus jopa 12-15 vuotta Uikujärven ammus- tehtaalla, joka palveli Venäjän armeijan tarpeita suuressa Pohjan sodassa. Sen päätyttyä Kiestingin seudun talonpojat saivat luvan palata koteihinsa. Vuoden 1723 asukasluettelosta selviää kuitenkin, että sotavuosina tehtailla työskennelleet talonpojat ja heidän perheensä muodostivat 70 prosenttia kirjureiden tavoittamasta seudun väestöstä.

Väkiluvun kolminkertaistuminen vuosien 1745 - 1788 välisenä aikana johtuu ainakin osittain siitä, että 1720- ja 1740-luvuilla seudulla liikkuneet venäläiset kirjurit eivät tavoittaneet läheskään kaikkia seudun asukkaita. Väestönlaskennan aikana asukasluettelon ulkopuolelle jääneet henkilöt ja kokonaisten perheet välttyivät verotukselta ja sotaväkeenotoilta.

Aikavälillä 1800 - 1859 Kiestingin seudun väkiluku kasvoi yli kolminkertaisesti. Nopean väestönkasvun taustalla on väestön elintason kasvu, joka ainakin seudun läntisimmissä ja pohjoisimmissä kylissä oletettavasti saavutettiin omaksumalla 1800-luvun alkupuolella Oulangan kunnan asukkailta uusi elinkeino, poronhoito.

1700-luvulla ja 1800-luvun alkupuolella Tuoppajärvestä pohjoiseen sijaitsevaan erämaahan syntyneet uudet kylät olivat pääasiallisesti seudun sisä-

Vuosi	Lukumäärä		
	Kylä	Taloja	Asukkaita
1676	8	27	95
1723	11	18	106
1745	13	"	119
1788	14	"	315
1800	14	100	713
1859	22	262	2229
1885	24	312	2111
1905	31	478	3415

Kiestingin seudun kylä-, talo ja asukasluvu 1617-1905 (vuoteen 1800 vain miespuoliset asukkaat).

sen väestönliikkuvuuden tulos. Vähän ennen vuotta 1755 syntyneen Heinäjärven perusti Kuusamosta saapunut Jokilaisen suku. Vuonna 1800 ensimmäistä kertaa rippikirjoissa esiintyvän Kypälän samanniminen kantasuku oli niin ikään lähtöisin Kuusamosta. Jonkin verran uudisasukkaita saapui myös Vienan eteläosista. Näin Ahvenlahteen, Kananaiseen, Kokkosalmeen ja Kypäliin siirtyi väkeä Kuittijärvien seudulta.

Kiestinkiläisten vanhastaan harjoittamat kaskiviljely ja erätalous sekä uutuutena omaksettua poronhoito tarjosivat toimeentulon vain suhteellisen harvaan asutulla seudulla. Kaskeamisen kielto metsävaroja tuhoavana elinkeinona vuonna 1858, sen salliminen väliaikaisena toimeentulolähteenä katoavuosien 1867 - 1868 jälkeen ja 1873 seurannut uusi kielto kärjisti 1800-luvun puoliväliin mennessä muutenkin mittavaksi ongelmaksi muodostunutta liiallista väestöntiheyttä. Peltoviljelyyn soveltuvien maiden vähydestä ja karusta ilmastosta johtuen maanviljely ei tarjonnut väestölle toimeentuloa kuin muutamaksi kuukaudeksi. Väestöpaine pääsi purkautumaan vasta 1860-luvun jälkeen, jolloin Pohjois-Vienan talonpojat saivat luvan asettua Arkangelin kuvernementin muihin kuntiin, raivata niissä itselleen uusia peltoja ja siirtyä kokonaan muihin elinkeinoihin. Vuosien 1865 - 1885 välisenä aikana tapahtuneen väestökadon aiheutti Kiestingin eri kylistä Vienanmeren rannikkokuntiin, Kantalahahteen, Kierettiin, Koutaan ja Ponkamaan suuntautunut joukkomuutto. Maattoman väestön pysyvä muutto Kiestingistä merenrannikolle jatkui vähäisenä koko 1800-luvun jälkipuolen. Muurmannin radan valmistuttua

vuonna 1916 kiestinkiläisiä alkoi muuttaa myös radanvarteen perustettuihin taajaamiin, ennen muuta Louheen.

Vienan itsenäisyyspyrkimysten osoittaututtua vuosina 1917 - 1922 tuloksettomiksi Kiestingin seudulta muutti Suomeen poliittisina pakolaisina ainakin 209 henkeä. Vuonna 1910 Kiestingin väkiluku kärsi 3 586 asukasta. Suomeen paenneet kiestinkiläiset muodostivat näin ollen 5,8 prosenttia kunnan silloisesta väestöstä.

Hallintouudistus antoi kasvuvauhtia

Aleksanteri II:n toimesta toimeenpantu paikallishallinnon uudistus mahdollisti Kiestingin seudun itsenäistymisen Vienan pinta-alaltaan suurimmaksi ja asukasluvultaan toiseksi suurimmaksi (Vuokkiniemen jälkeen) hallintoyksiköksi. Vuonna 1861 perustettu Kiestingin kunta käsitti Tuoppajärveä ympäröivän alueen järkevä kaakkoispuhjuttaa lukuunottamatta ja ulottui pohjoisessa Nuottajärvelle. Kunta luettiin Vienan Kemin kihlakunnan Usmanan poliisipiiriin. Usmanassa toimi myös sotaväkeen kutsunnoista vastaava viranomaisena. Vuonna 1866 Kiestinki siirtyi saman kihlakunnan Kieretin poliisipiiriin, sillä kunnan kaikista kylistä oli verrattomasti paremmat liikenneyhteydet Kierettiin kuin Usmanaan.

Vuonna 1885 Kiestingin kunnan paikallishallintoa tehostettiin jakamalla sen kylät Kiestingin, Vaarakylän ja Heinäjärven kyläkuntiin. 1800-luvun jälkipuolelta asti Kiestingin seudun hallinnollinen kuuluvuus pysyi muuttumattomana aina vuoteen 1919, jolloin Kiestinki liitettiin Uhtuan väliaikaisen toimikunnan valvomaan alueeseen.

Lähteet ja kirjallisuus

Administrativno-territoriaalnoje deleniye Arhangel'skoi gubernii v XVIII - natsale XX vv. Arhangel'sk 1994, s. 38 - 41.

Bogoslovski, M. Zemskoje samoupravleniye na Russkom Severe v XVII v. Moskva 1909, liite 1, s. 10.

Guljajev, V.F. - Netsajeva, T.A. Istoriko-arhitekturnoje issledovanije p. Kestenga Louhskogo rajona Karelii. Petrozavodsk 1993, s. 3, 12.

Kirkinen, H. Karjala taistelukenttänä. Joensuu 1976, s. 98, 180.

Korablev, N. Vienan talonpoikien taloudellinen toiminta 1800-luvun jälkipuoliskolla. - Kainuussa ja Vienassa. Joensuu 1997, s. 93 - 95.

Kortesalmi, J.J. Pohjois-Vienan poronhoito. Vammala 1996, s. 95 - 99.

Nygård, T. Itä-Karjalasta Suomeen 1917 - 1922 tulleet pakolaiset. - Genos 1/1996, s. 4.

Polnoje sobranije zakonov Rossijskoi imperii. Tom IV. Sankt-Peterburg 1830, s. 437.

Pöllä, M. Vienan Karjalan etnisen koostumuksen muutokset 1600 - 1800 -luvulla. Tampere 1995, s. 183 - 196 ja siinä mainitut lähteet.

Pöllä, M. Vienan Kemin suurpiitäjän rajat 1590-luvulla. - Fara-vid 18 - 19. Jyväskylä 1996, s. 136, 149.

Venäjän Vanhojen Asiakirjojen Keskusarkisto (RGADA), Moskova, fond 1201, opis 1, delo 438 (Vienan Kemin Lapin asukasluettelo vuodelta 1624); fond 1201, opis 1, delo 700 (Vienan Keminpitäjän verokirja vuodelta 1676). MATTIPÖLLÄ

fil.tohtori

Artikkelinkirjoittaja Matti Pöllä väitelti tohtoriksi vuonna 1995 Helsingin Yliopistossa. Väitöskirjan aiheena olivat Vienan-Karjalan etnisen koostumuksen muutokset 1600-1800-luvulla sekä alueen asutuksen ikä ja alkuperä, toisin sanoen Vienaan muodostuneen yhteisön syntyprosessi.

Kiestingin kirkon vaihteita

Kiestingin Pyhän Tapanin kirkko rakennettiin v. 1872 pietarilaisen kauppiaan Krun-dishevin lahjavaroin. Pian vallankumouksen jälkeen, pääsiäisenä v. 1924, kirkko muutettiin valistustaloksi. Tässä tehtävässä se oli kuutisen vuotta.

Päätös uuden valistustalon rakentamisesta tehtiin v. 1930 ja sen piti valmistua seuraavana vuonna Lokakuun juhille. Entisessä kirkossa toimi mm. Kiestingin postitoimisto (vielä vuonna 1936). Lopullisesti kirkkorakennus lienee tuhoutunut sotavuosina. -Nykyään sen paikalla on kylän hallintorakennus.

Pikku-uutisia Kiestingin kylistä 1930-luvulta**Poliittinen kiertokoulu**

Kiestingin rajaan poliittinen kiertokoulu on kevätkauden 1929 työskennellyt Kiisjoen kylässä. Koulussa on ollut 45 oppilasta. Opetusmenetelminä on käytetty luentoja, alustuksia, ainekirjoitusta ja keskusteluita. Samalla on kiinnitetty huomiota lukutaidottomuuden likvidoimiseen.

Hyvällä menestyksellä kokeiltiin uutta opetusmenetelmää siten, että oppilaat saivat itse valita keskustelun aiheen. Täten on esille otettu mm. kylän yhteisten paikkojen, kuten pihojen puhdistaminen sekä taistelu juoppoutta vastaan. (PK 22.5.1929)

Huonoa postinkulkua

Missä vika, kun Kiestingin ja Jelettijärven välinen postinkulku on erittäin hidasta. Kun esim. piirin tpk:ssa oli kirje päivätty 14.2, niin Jelettijärvelle se saapui vasta 25.2. Toisessa tapauksessa tpk oli päivännyt 13.2 kirjelmän, jossa pyydettiin kyläneuvostoja antamaan tilastot poliitisesta kamppailusta 20.2 mennessä. Kirje saapui esim. Jelettijärvelle vasta 22.2 eikä tilastoja näin ollen voitu aikanaan lähettää. (PK 15.3.1931)

Kiestingin mallikoulu

Kiestingin vajaakeskikoulu on saavuttanut tuloksia. Tänä oppikautena (1934-35) oppilaiden edistys saavuttaa 96,34 prosenttia ollen edellisenä oppivuonna 92,10 prosenttia.

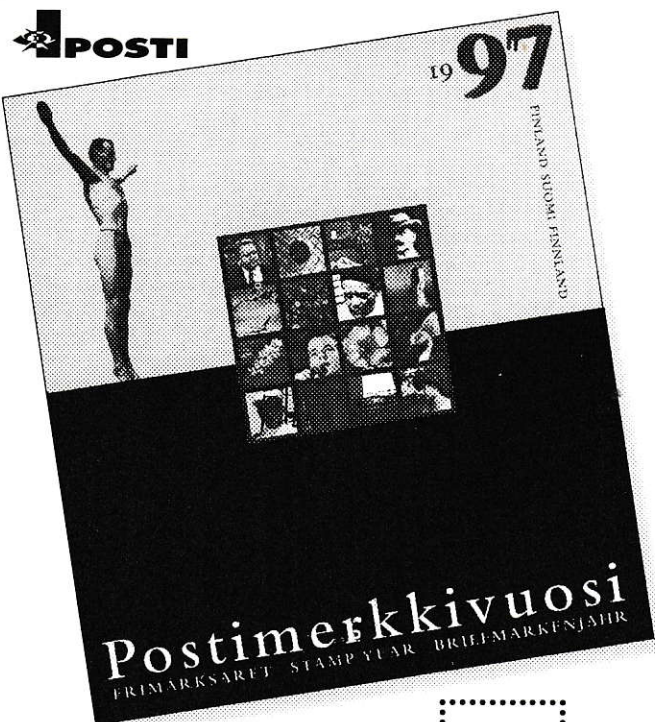
Kaikkien, erityisesti ensimmäisen ja neljännen luokan, oppilaiden vihkot ovat huomattavasti puhtaampia. Koululla työskentelee dramaattinen piiri ja kuoro. Myös pioneerityö on voimistunut. Oppilaat osallistuvat aktiivisesti kylän yhteiskunnalliseen elämään. (PK 6.4.1935).

ILOA VUOSIKSI ETEENPÄIN

Postimerkkivuosi on upea kirja. Se on täynnä kiehtovaa luettavaa ja värikästä katseltavaa. Kirja valaisee suomalaisten postimerkkien taustoja, antaa tietoja, avaa uusia näkökulmia, sanalla sanoen - siitä on iloa pitkään.

On hienoa omistaa Postimerkkivuosi itse tai antaa se tärkeälle ihmiselle ja hyvälle ystävälle. Tekstit suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja saksaksi. Ja muistathan, että kirjalla on keräilyarvoa: se sisältää kaikki vuoden aikana ilmestyneet suomalaiset postimerkit.

Postimerkkivuosi 1997 kannattaa ostaa heti. Kirja maksaa 249 markkaa.

- POSTIMERKKIKESKUS
PL 2, 00011 POSTI
P. 0204 51 5522
FAX. 0204 51 5580
www.posti.fi/postimerkki

Kiestingin seurakunta ja rahvaan elinolot vuosisadan alkupuolella

Arhankelskija Eparhialnija Vedomosti (Arkangelin Hiippakunnan Tiedonantoja) julkaisi vuosina 1908-1912 laajan artikkelisarjan, jossa selostettiin monipuolisesti hiippakunnan karjalaisen seurakuntien oloja ja elämää. Oheisen kirjoituksen, jossa käsitellään Kiestingin seurakuntaa (Kestengskij prihod), on Karjalan Heimolle lyhentäen suomentanut Nina Lavonen.

Kiestingin seurakunta, joka on perustettu v. 1872, on alueeltaan ja väestömäärältään suurimpia Kemiin Karjalassa. Nimensä se on saanut samannimisen kirkonkylän mukaan, jossa 56 taloa on rakennettu suoraan riviin suuren Tuoppajärven rannalle.

Yhdellä Tuoppajärven saarista oli entisaikaan kuuluisa vanhauskoisten luostari. Sen vaikutus tuntuu vielä nykyäänkin, ja lähes puolet Kiestingin seurakunnan rahvaasta noudattaa yhä vanhauskoisten tapoja.

Kiestingin seurakuntaan kuuluu 22 kylää, jotka ovat hajallaan Tuoppajärven rannoilla

ja siitä pohjoiseen.

Matkustaminen kirkonkylästä toisiin kyliin ja niiden välillä on sangen vaikeaa, sillä vähät tiet ovat ajokelpoisia ainoastaan talvella. Niinpä seurakunnan papin on kiertäessään eri kylissä varattava runsaasti aikaa.

Otamme esimerkiksi virkatmatkan Kiestingistä Kokkosalmeen. Jos sää on hyvä, pappi kulkee ensi veneellä 15 virstaa Tuoppajärveä. Jos sää on huono, hän menee 3 virstaa veneellä, sitten metsäpolkuja ja soita 10 virstaa ja lopuksi vielä 2 virstaa veneellä. Takaisin palatessa on sama matka. Etäisim-

piin kyliin kuljettaessa täytyy välillä yöpyä metsäkämpissä tai veneen alla.

Joskus sattuu niin, ettei kylänväki olekaan kotona, esim. ovat kesällä heinänkorjuussa, talvisaikaan metsätöissä kaukana kotoaan, keväällä uittomhommissa jne. Silloin papin pitää odotella päiväkausia saadakseen kyydin ja oppaan eteenpäin seuraavaan kylään tai paluumatkalle takaisin Kiestinkiin.

Kun pappi käy kaikissa seurakuntansa kylissä, hän joutuu kulkemaan 163 virstaa venekyydissä ja astumaan metsäpolkuja 165-183 virstaa eli yhteensä 328-346 virstaa. Tämä on tietysti likimääräinen arvio ja sanotaankin, ettei Karjalan virstoja ole kukaan mitannut.

Jos pappi saapuu johonkin kylään etukäteen ilmoittamatta, hänen pitää etsiä 2-3 henkeä saattomiehiksi. Tähän tehtävään ei juuri kukaan ole halukas vallankaan kiireisinä aikoina ryhtymään. Tehtävä koetaan työntää toisille ja pitkään pappi saa kuunnella kiistelyä siitä, kenen vuoro on ja kuka kulloinkin lähtee. Näitä kysymyksiä saatetaan pohtia päiväkausia.

Papiston työtaakan takia Kiestingin seurakunta pitäisi-kin jakaa kahtia ja erottaa pohjoinen osa omaksi seurakunnakseen. Siihen voisi liittää seuraavat kylät: Jelettijärvi (jonne olisi sopiva rakentaa kirkko), Ahvenlahti, Heinäjärvi, Lakkijärvi, Tiiksijärvi ja Suurijärvi, toisin sanoen IV ryhmän kylät. Näin muodostettavan seurakunnan väestömäärä olisi 1 323 henkeä, joista 597 miestä ja 726 naista. Uudistuksen myötä myös kirkollinen työ tehostuisi, mikä olisikin tärkeää, kun lähes puolet seurakuntalaisista lukeutuu vanhauskoisten papitomaan ryhmään.

Kaiken kaikkiaan tiekysymys on mitä pikimmin ratkaistava, sillä Kiestingin seurakunnassa on tätä nykyä vain yksi tiepahanen Valkean meren rannikolle, tarkemmin sanottuna Kierettiin. Sitäkin voi ajaa ainoastaan neljänä talvikuukautena ja jos sattuu varhainen kevät tai pitkä, lämmin syksy, niin kelirikko estää liikenteen paljon pitemmäksi aikaa.

Tällainen tilanne vaikeuttaa suuresti paikallisten karjalaisen elämää. Sanotaankin, että suolainen (hikinen) on karjalaisen leipä. Sitä se onkin, kun joutuu kuljettamaan kaikki tavarat selässään Kieretistä saakka upottavia soita tarpoen ja vaaranrinteitä ponnistellen.

Aluksi olisi saatava kunnollinen tie Kiestingistä Kierettiin. Sen linjaus tulisi tehdä seuraavasti: Kieretistä Uuteenkylään (40 virstaa), sitten Uudestakylästä Suurijärveen (20 virstaa) ja edelleen Kiestinkiin (30 virstaa). Sieltä tietä tulisi jatkaa Kokkosalmeen, Kananaisiin, Katoslamille ja edelleen Kuusamon kirkolle. Tällä tiellä olisi suuri taloudellinen merkitys paitsi Kiestingille myös Oulangan ja Pistojarven kunnille. Pistojarveltä pitäisi lisäksi rakentaa tie etelään Uhtualle.

Se, ettei teitä ole, tekee tavarat ja kaiken elinkeinojen harjoittamisen kalliiksi. Kaikesta ostotavarasta joutuu maksamaan ylihintaa Kiestingin paikallisille kauppiaille. Nämä hankkivat tavarat Arkangelista, kuljettavat laivoilla ensin Kierettiin, minne ne varastoidaan marraskuun alkupuolelle saakka. Sitten ne rekikuelien tultua rahdataan Kiestinkiin. Hinta nousee tällä välin melkein kaksinkertaiseksi.

Esimerkkinä ovat seuraavat hintanäytteet Kiestingistä: sokeri maksaa 25-30 kop. naula (400 gr), vesirinkelit 11-12 kop. naula, korput 25 kop. naula, ruisjauhott 9 rpl säkki tai 4,5 rpl puuta (16 kiloa), suurimot 16 rpl säkki, siemen voi 32 kop. naula, tavallinen voi 50 kop. naula ja siika 15 kop. naula jne. Usein käy vielä niin, että talveksi ja seuraavaksi kesäksi varatut tavarat eivät riitä. Tänä vuonna (siis 1908) kävi niin, ettei Kiestingin kaupoissa ollut enää ryynejä: kaikki oli lopussa eikä uutta saatu mistään. Vuonna 1907 suola, ruisjauhott ja paloöljy loppuivat jo kesällä.

Entinen Arkangelin läänin kuvernööri Engelhardt kirjoitti teoksessaan Russkij Sever (Venäjän Pohjola) v. 1897 karjalaisista, ettei heidän taloudellinen tilansa ole kehuttava. Viime aikoina se on entistään heikentynyt. Tämä näkyy selvästi myös Kiestingissä. Esim. maan-

I ryhmä, kylät Kiestingistä lounaaseen:

kylä	etäisyys	taloja	väkiluku M / N	
1) Kokkosalmi	15	25	91	93

II ryhmä, kylät Kiestingistä kaakkoon:

kylä	etäisyys	taloja	väkiluku M / N	
1) Tsolma	9	3	8	8
2) Salmivaara	13	4	13	12
3) Liinamua	12	3	14	17
4) Lampahainen	17	15	44	40
5) Nilmilaksi	35	8	22	19
6) Lohilaksi	15	18	50	70

III ryhmä, kylät Kiestingistä itään:

kylä	etäisyys	taloja	väkiluku M / N	
1) Lohivaara	20	19	89	84
2) Pinkosalmi	35	20	66	62
3) Suurijärvi	50	12	49	46

IV ryhmä, kylät Kiestingistä pohjoiseen:

kylä	etäisyys	taloja	väkiluku M / N	
1) Ahvenlahti	23	15	66	62
2) Jelettijärvi	33	38	169	212
3) Tiiksijärvi	45	17	65	112
4) Lomakkavaara	52	4	15	21
5) Nuottajärvi	82	4	20	25
6) Kuukasjärvi	107	14	55	58
7) Pritsa	60	2	19	13
8) Leipäniemi	57	6	18	20
9) Lakkijärvi	45	16	57	69
10) Heinäjärvi	43	35	115	115
11) Kyyrölä	100	1	4	6

(matkat virstoissa; yksi virsta on runsas kilometri)

viljelyksellä ei täällä ole suurtakaan merkitystä. Viljeltyä maata on vähän ja karjalalous heikosti kehittyntä. Karjalle ei riitä rehua kuin vain osaksi vuotta.

Taulukosta ilmenee, että 335: stä talosta 42:lla ei ole hevosta. Jokaiseen talouteen tulee keskimäärin 2 lehmää, viisi lammasta ja kahdeksan poroa.

Paikallisten karjalaisten tärkein toimeentulon antaja on metsätalous (metsätyöt ja uitto). Mies ja hevonen tienaa keskimäärin 400 ruplaa, mutta elinkustannukset ovat niin korkeat, että rahoista ei riitä esim. säästämiseen.

Vaikka maanviljelystä harjoitetaan vähän, karjalaiset kasvattavat kuitenkin omiin tarpeisiinsa riittävästi perunaa ja naurista. Kalaa (siika, lohi ja muikku) he pyydystävät syksyisin talven varalle. Muista elinkeinoista voi mainita vielä kaupankäynnin Suomeen päin sekä vaihtokaupan Valkean Meren rannikolla.

Vielä on Kiestingin seurakunnan asukkaista sanottava papin kertoman mukaan, että juopottelua esiintyy vain vähän, eniten Jelettijärven kylässä. Paikallisten karjalaisten erikoisuus lisäksi on se, että he polttavat hyvin vähän tupakkaa: miehistä tupakoi ainoastaan 20 prosenttia.

Väestön heikosta taloudellisesta tilanteesta kertovat osaltaan myös talonpoikien asunnot. Karjalaiset pirtit ovat kaksiosaisia (keittiö ja takahuone). Jälkimmäisessä säilytetään vaatteita ja otetaan vastaan vieraat. Siellä eletään silloin, kun ensimmäisestä huoneesta kylmätetään torakoita. Muutamat varakkaammat talonpojat ovat Kiestingissä ryhtyneet rakentamaan viisiseinäisiä taloja ja vuoraamaan ne laudoilla. Näitä on kuitenkin verrattain vähän.

Kiestingin karjalaiset miehet käyttävät talvella vuorillista verkatakkia. Varakkaammilla saattaa olla lammasturkki. Naisilla ei ole mitään heille tyyppillistä vaatepartta. Talvella he usein käyttävät miesten päällystakkia. Juhlapyhinä miehillä on yllään verka- tai trikoopuku, suomalaista kuosia sekä hattu, kengät ja kalossit.

Ruokataloudessa ei ole suurtakaan eroa köyhien ja varakkaiden välillä. Kaikkien mieluiseksi ruoka on rokka. Suolakala on ruokapöydässä keskeisessä asemassa. Siihen liittyy usein voimakas haju, joka kertoo, että kala on osittain mädäntynyt. Karjalaiset syövät 3-4 kertaa päivässä.

Tietoja eri kotieläinten määrästä Kiestingin kunnassa:

Kylä	talouksia	hevosia	lehmia	lampaista	poroja
1) Kiestinki	56	41	105	225	110
2) Kokkosalmi	25	28	57	122	211
3) Lampahainen	15	17	37	90	30
4) Liinamua	3	3	9	12	-
5) Tsolma	3	1	2	8	-
6) Salmivaara	4	1	5	8	-
7) Lohilahti	18	21	28	80	140
8) Lohivaara	19	18	45	106	104
9) Nilmilaksi	8	5	15	53	4
10) Pinkasalmi	20	17	59	129	268
11) Suurijärvi	12	10	25	69	88
12) Jelettijärvi	38	38	85	195	300
13) Kuukasjärvi	14	11	26	80	473
14) Nuottajärvi	4	4	11	38	92
15) Ahvenlahti	15	15	40	93	189
16) Heinäjärvi	35	30	64	182	180
17) Tiiksijärvi	17	15	38	92	223
18) Pritsa	2	1	6	26	57
19) Lomakkavaara	4	2	6	12	70
20) Leipäniemi	6	4	8	38	31
21) Lakkijärvi	16	10	22	53	110
22) Kyyrölä	1	1	2	3	-
Yhteensä	335	293	695	1 711	2 680

Naisväki paistaa joka päivä kalakukkoja, nakriskukkoja, potakkakukkoja sekä sankeja. Paastopäivinä tehdään erilaisia marjapiirakoita. Teen juonti on yleistä. Samovaari ja tsäinikka ovat joka taloudessa. Kiestingissä on tapana, että miehet lämmittävät samovaarin ja valavat tsäijyn. Karjalaiset naiset eivät kaikki juo teetä, ja jos juovatkin, heidän vuoronsa on erikseen miesten jälkeen. Sokeria käytetään säästeliäästi oikein pieninä palasina. Palanen pannaan suuhun, ja jos siitä vielä jää jotakin jäljelle, loppu pannaan talteen seuraavaa kertaa varten.

Kiestingin seurakunta perustettiin v. 1872. Samana vuonna valmistui nykyinen Pyhän Tapanin kirkko. Varat rakennusta varten lahjoitti pietarilainen kauppias Krundishev. Myöhemmin kauppiaan vaimo -nyttemmin hän on jo kuollut - lahjoitti v. 1889 kirkolle ja papistolle varoja 3 000 ruplaa kirkon kunnostamiseksi ja seurakunnan tarpeiksi.

Vaikka kirkko on lähellä, kiestinkiläiset käyvät sangen vähän jumalanpalveluksissa. Juhlapyhinä rahvasta on enemmän. Etäisissä kylissä asuvat käyvät kirkossa vain silloin, kun he sattuvat olemaan kirkonkylässä muilla asioillaan, mitä tapahtuu harvoin. Monista kylistä ihmiset tulevat kirkkoon vain pääsiäisenä ja jouluna. Ripillä ja ehtoollisella kiestinkiläiset

käyvät hyvin harvoin, 200-250 miestä ja 100-150 naista vuodessa. Tässä näkyy selvästi vanhauskoisuuden vaikutus ja tiettenkin asiaan vaikuttavat myös

pitkät, vaikeat matkat kaukaisista korpikylistä kirkolle. Seurakunnan pappi ei hankään ehdi käydä riittävän usein seurakuntalaisten luona.

LAILA HIETAMIES

Katarina Suuri

ohjaus KATARIINA LAHTI
lavastus ja puvut RALF FORSSTRÖM
musiikki JUHA TUISKU
koreografi TAMARA PEROVUO

ESITYKSET JATKUVAT
SUURELLA NÄYTTÄMÖLLÄ
eläkeläisliput 70 mk

Kansallisteatteri

Lippumyymäla
puh. (09) 1733 1331

Kylikki Forssell
Helkki Noustainen

125

Rukouksia seurakuntalaiset osaavat vain vähän ja papin kertoman mukaan suhtautuvat melko välinpitämättömästi kirkonmenoihin ja rituaaleihin. Pappi on pannut merkille, että seurakunnassa elää paljon pariskuntia, joita ei ole kirkossa vihitty ja jotka eivät edes pidä tällä asialla kiirettäkään. Usein käy niin, että nämä vihkimättömät parit muutaman vuoden päästä eroavat. Nuoret rikkovat usein seitsemättä käskyä (toim. huomautus: vai kuudetta?) ja erityisesti silloin, kun ovat Suomessa.

Vanhauskoisuus seurakunnassa vähenee sitä mukaa kun vanhat ukot ja akat siirtyvät tuonilmaisiin. Heidän varasään vanha usko paljolti nykyään on. Seurakunnan papin mukaan paikalliset karjalaiset ovat hyväluontoisia ja tulevat papin kanssa mainiosti toimeen.

Oikeauskoisen kirkon kannalta vaarallisena pappi pitää sitä, jos vanhauskoiset jälleerakentavat vuosia sitten hävitetyt erakkolansa ja jos he saavat päteviä opettajia uskoaan levittämään. Nykyisin vanhauskoisuutta saarnaavat melkein lukuaitottomat vanhat akat. Vielä on aikaa kasvattaa karjalaisia oikeaan uskoon, jatkaa Kiestingin pappi, ja korostaa uuden seurakunnan perustamisen tarkeyttä.

Sairaiden hoito on Kiestingin kirkonkylässä järjestetty hyvin. Kylässä on välskärin vastaanotto sekä myös kättilö. Ympäristökylien eläjiä välskäri voisi muuten auttaa, mutta ei ole lääkkeitä. Etäisiin kyliin välskäri ei mitenkään ennätä. Onneksi paikallisen rahvaan yleinen terveydentila on melko hyvä, mikä osaltaan johtune siitä, että karjalaiset kylät sijaitsevat puhdasvetisten järvien tai jokien rannoilla metsien keskellä. Näin ilmeisesti on puhdasta ja terveellistä.

Tarttuvia tauteja on kansan keskuudessa vähän, ja jos niitä, esim. vaikka syfilistä esiintyy, ne kulkeutuvat tänne muualta.

Posti kulkee vain kirkonkylään. Volostin (kunnan) paikallisessa virastossa otetaan vastaan kirjeitä. Valtion posti tuodaan Kieretistä vain kerran kahdessa viikossa. Jos on rospuutoaika, posti tuodaan harvemmin; se saattaa kestää kuukausiakin.

Kouluja on Kiestingin alueella vähän. Arkangelin hiipakunta ryhtyi v. 1899 järjestämään Kiestingin kirkonkylään koulua ja vuodesta 1900 se jo toimi yksiluokkaisena. Oman rakennuksen koulu sai vuonna

Taulukko (syntyneet, vihityt ja kuolleet)

Vuosi	syntyneitä		avioliitot	kuolleet	
	poikia	tyttöjä		M	N
1898	29	38	11	2	2
1899	36	31	12	6	3
1900	31	36	9	3	1
1901	33	43	17	7	7
1902	43	37	22	2	1
1903	38	40	2	3	-
1904	47	49	32	5	3
1905	38	45	6	2	1
1906	36	40	13	4	6
1907	48	51	24	13	10
Yht.	379	410	148	47	34

1902. Seurakunnan laajuuden ja hajanaisuuden takia kouluja pitäisi olla useampia. On ehdotettu perustettavaksi kaksi uutta koulua, toinen Jelettijärven kylään ja toinen Tiiksijärven kylään. Tarvetta olisi lisäksi Kananaisissa, Kokkosalmessa ja Lohilahdessa. Kaukaisten kylien lapsia varten olisi perustettava kiertokoulu.

Opettajien palkkausta pitäisi kohentaa. Nykyinen palkka, noin 300 ruplaa vuodessa, on vähän ja sillä on vaikea tulla toimeen Kiestingissä. Koulutaloa pitäisi remontoida, mm. uusia uunit ja seinien vuoraus.

Seurakunnan pappi ilmoitti joulukuussa 1907 Karjalan vel-

jeskunnan Kemin osastolle, että hänen tekemiensä havaintojen mukaan Kiestingin rahvas ei ole kiinnostunut luterilaisuudesta, vaan paremminkin vanhauskoisuudesta. Tätä tietoa voisi käyttää hyväksi ohjatessa paikallista rahvasta siten, ettei se innostuisi liikaa kansallisista pyrkimyksistä.

Näiden rivien kirjoittaja seurasi kerran jumalanpalvelusta Kiestingin kirkossa. Pappi lauloi alttarilla kansalle tutulla kielellä rukouksia ja uskontunnustusta. Heti huomasi, miten vähälukuinen kirkkokansa osoitti selvää mielenkiintoa. Kiestingin seurakunnan pappi Ilja Zastrovskij osaa hyvin pai-

kallista karjalan kielen murretta ja saarnaa kansan kielellä.

Jos pyrkimyksenä on venäläistää karjalaiset ja lähentää heitä venäläisiin, siinä tapauksessa pitäisi perustaa enemmän kouluja ja rakentaa tie sisämaasta meren rannikolle venäläiskyliin. Jos taas jumalanpalvelukset pidetään karjalan kielellä, niin silloin pakostakin täytyy sallia suomen kielikin ja suomenkielinen kirjallisuus sekä kouluissa tutustua tähän kieleen. Niitä, jotka sitä käyttävät, ei sovi vainota.

Kiestingin papin palkka on 400 ruplaa vuodessa ja psalmienseisaaja (Ioan Novikov) saa 200 rpl. Tällaiset palkat eivät voi mitenkään korvata sitä raskasta työtä, mitä he tekevät eikä se riitä kunnolla eläimeenkään. Paitsi valtion palkkaa pappi saa vuodessa 75 rpl, prosentit edellämäintä lahjoituspääomasta sekä harvoina vuosina 27-80 rpl seurakunnan tuloista.

Kiestingin nykyinen pappi on rakennettu samana vuonna kuin kirkko, siis 1872, ja on ahdas, ränsistynyt ja talvisai-kaan kylmä. Uuden papin rakentamista varten seurakuntalaiset ovat varanneet hirret. - N

Huomioita Kiestingin alueen luonnonoloista

Kiestingin maiseman keskeisiä tekijöitä ovat havumetsä ja turvesuo. Järviä on runsaasti ja niistä suurimpia ovat Tuopajarven ja Pääjärven ohella Tiiksijärvi, Heinäjärvi ja Jelettijärvi. Järvien maksimisyvyys on 54-58 metriä, keskimääräinen 10-30 metriä ja pohjan laatu hiekkaa tai mutaa. Järvien rannat ovat paikoin jyrkät ja usein kiviset. Pikkujärvet ovat lähes aina suorantaisia ja mutapohjaisia. Niiden syvyys vaihtelee metristä enimmillään kahdeksaan metriin. Alueella on runsaasti erityyppisiä soita. Turvekerroksen paksuus vaihtelee metristä pariinkymmeneen senttiin.

Joet - niistä mainittakoon Kiisjoki, Pontselenjoki, Sohjananjoki, Valasjoki ja Vaarakylänjoki - ovat etupäässä lyhyitä ja koskisia. Joet ja enimmäkseen jäät jäätävät marraskuun puolivälissä, virtapaikat joulutammikuussa. Jään paksuus järvisä on huhtikuun alussa 60-80 senttiä. Jäät lähtevät joista tou-

kokuun alussa; järvet vapautuvat jääkuorestaan runsaat kaksi viikkoa myöhemmin kaikkien suurimpia lukuunottamatta.

Talvi (marraskuusta maaliskuun lopulle) on normaalisti hyvin kylmä. Lämpötila on päivällä keskimäärin miinus 5-11, yöllä yli miinus 10 astetta ja minimilämpötila on kireinä pakkastalvina jopa miinus 46 astetta.

Roudan paksuus on keskimäärin 50 senttiä ja maksimisään 1,6 metriä. Lumipeitteen paksuus talven lopulla on 50-80 senttiä. Pimeän ajan pituus vuorokaudessa on 9-17 tuntia.

Kevään (huhti-toukokuu) sää on usein viileä ja pilvinen, mutta toukokuussa päivälämpötila alkaa nousta. Yöt ovat edelleen kylmiä ja hallaa esiintyy usein. Lumi alkaa sulaa huhtikuun lopulla ja häviää toukokuun puoliväliin tullessa.

Rospuutto jatkuu kesäkuun puoliväliin saakka.

Kesä (kesä-elokuu) on lyhyt eikä yleensä kovin lämmin. Sää on usein epävakainen ja sadepäivien määrä voi olla jopa 54. Lämpötila on + 13-15 astetta; maksimi on + 32 astetta ja yöt selvästi päivää viileämmät. Halla-aita voi esiintyä melkein mihin aikaan kesästä tahansa. Valkea yöt jatkuvat 8. päivästä kesäkuuta elokuun 5. päivään saakka. Silloin aurinko ei laske. Rakkäaika alkaa kesäkuun alkupuolella säistä riippuen.

Syksyn (syys-lokakuu) sää on usein pilvinen ja sumuinen. Silloin päivälämpötila on + 2-7 astetta; maksimi + 24 astetta. Yöpakkasia esiintyy runsaasti. Tuulet ovat syksyllä ja talvella lounaisia, keskimäärin 5-6 m/sek., kesällä tuulen suunta on usein pohjoinen ja koillinen ja nopeus 4-7 m/sek.

Kiestinki- aiheista kirjallisuutta

Kiestinki-aiheiset kirjat - kovin paljon niitä ei ole - liittyvät enimmältään viime sotien tapahtumiin. Tämä tietenkin merkitsee sitä, että niiden tarjoama kuva Kiestingistä on erittäin kapea-alainen Oheinen luettelo ei liene täydellinen, mutta antaa jonkinlaisen mahdollisuuden tutustua lähemmin tämän Vienan-Karjalan pohjoisimman kunnan historiaan.

1) Jokinen Eino: Pikkukihona Kiestingissä. Jatkosotaa huoltopuolelta nähtynä. Kuopio 1955. 182 s.

Runsaasti kuvitettu sota-ajan päiväkirjaan pohjautuva teos kertoo Lt.Rak.P 561:n (linnoitusrakennuspataljoona) toiminnasta Kiestingin suunnalla. Toinen puoli kirjasta käsittelee kalastusta mm. Pääjärvellä ja Suomussalmella. Kesäkuusta 1942 alkaen Jokinen oli komentajana III AK:n kalastusupseeriksi. - Jokisen kirja näyttää sodankäynnistä aivan uuden, vähän tunnetun puolen.

2) Kortesalmi J. Juhani: Pohjois-Vienan poronhoito. Kansatieteellinen arkisto 41. Helsinki 1996. 566 s.

Kortesalmen väitöskirja on tähän saakka perusteellisin kuvaus Pohjois-Vienan porotaloudesta. Teos sisältää runsaasti tietoa etenkin Kiestingistä ja Oulangasta, tilastoja, karttoja sekä paljon valokuvia.

3) Lindroth Saimi: Minun Vienan-Karjalani. Helsinki 1972. 116 s.

Kirjoittaja oli terveysisarena Kiestingin piirissä syksystä 1941 kesäkuuhun 1942. Sijoituspaikkana oli Suvannon kylä ja hoitoalueeseen kuuluivat mm. Kiimasvaaran, Akkalan, Tuhkalan ja Suvi-Suurijärven kylät. Lindroth kirjoittaa mielenkiintoisesti ja ihmisläheisesti. - Kirjan toisen puolen tapahtumat sijoittuvat Akonlahden Tulliniemeen, joka oli Lindrothin seuraava sijoituspaikka.

4) Päätalo Kalle: Liekkejä laulumilla. Jyväskylä 1980. 639 s.

Päätalo teki raskaan, haavoittumiseen päättyneen sotaretkensä Kiestinkiin JR 53:n tykkikomppanian muonittajana ja huoltoaliupseerina. Kirjan kerronta on tekijälleen tyypillisesti tarkkaa ja yksityiskohtaista. Siksi se ei ole tavanomainen

Kuorelahdessa lyötiin kyykkää

Kyllä kyykkäpeli tunnettiin meidän kylässä, muistelee Kuorelahdessa syntynyt, nyt Kiestingissä asuva Timo Vikulin. Kyykkä oli hänen mukaansa kaikenikäisten suosittu peli; partasuiset starikatkin sitä pelasivat. Pelikenttä oli kylän laidalla, jonne viikonloppuisin koonnuttiin aikaa viettämään.

Kuorelaksi sijaitsi Tuoppajärven itärannalla ja kuului aiemmin Paanajärveen, mutta siir-

rettiin v. 1930 Kiestingin kuntaan. Kylässä oli parhaimmillaan lähes 40 taloa. Sodan loppuvuosina kylä tuhoutui, mutta se rakennettiin osittain uudelleen. Aluksi elettiin kylyistä korjatuissa asumuksissa ja tehtiin työtä kolhoosissa. Myöhemmin kylän kolhoosi yhdistettiin Kiisjoen kolhoosiin, väki alkoi vähetä, ja 1960-luvun alussa kylä sammui kokonaan. (kuva: Museovirasto)

sotakirja ja siksi se myös kannattaa lukea.

5) Niilo Päätalo: Kiestinkikronikka. Kuusamo 1984. 73 s.

Kuvaus JR 53:n II komppanian miesten (melkein kaikki olivat kuusamolaisia) sotatietä Kiimasvaaran, Suvannon ja Sohjanankosken kautta Kiestinkiin - ja vähän edemmäksiin. Kirjassa on kuvallite (14 kuvaa) sekä runoja.

6) Virtanen E.A.: Itäkarjalaisten kalastusoikeudesta - ja yhtiöistä. Helsinki 1950. 423 s.

Virtasen etnososiologinen väitöskirja käsittelee itäkarjalaisten kalastustapoja (pyyntiyhtiöt, apajien jako, nuottakunnat, kalastusajat jne). Pohjamateriaalin hän keräsi haastattelemalla Karjalan pakolaisia. Teoksessa on runsaasti kyläkohtaista tietoa Kiestingin-Oulangan alueelta, Tuoppajärven ja Pääjärven sekä niihin laskevien jokien kalastuksesta.

• **KIESTINGIN** kyläpäällikkö vaihtuu ensi vuonna. Tehätävään on Louhen piirihallinto asettanut kolme ehdokasta, joista kansa valitsee mieleisensä.

Kertomus Jelettijärven kylän entisistä eläjistä

Jelettijärven rannalla, runsaat parikymmentä kilometriä Kiestingistä pohjoiseen sijaitsi suuri ja kaunis Jelettijärven kylä. Kylässä oli yli 40 taloa ta nelisensataa asukasta.

Jakovlevan pereh eli isossa pirtissä. Nikulinan Mauran muamo kutsuttiin Marsha a tuattoa Artemii. Perehessä oli kymmenen lasta. Talon kesellä oli sintti ta sen perällä satnjo. Satnjoissa eli pereh Jakovlevan Varvanan. Heijän perehessä oli kuusi lasta. Nämä kaksi perehtä eletti oikein hyvin.

Talon reunassa olti suuret pellot, missä issutettih potakua, nakrista, porkkanua. Pietti täysi liävä elukkaa; viisi lehmä, vasikka, lammasta. Tallissa oli heponi. Mettsikössä vuarella oli kaheksan porua. Se oli semmoni paikka, missä kaikki Jelettijärven eläjät pietti omie poroja. Joka porolla oli oma merkki korvassa.

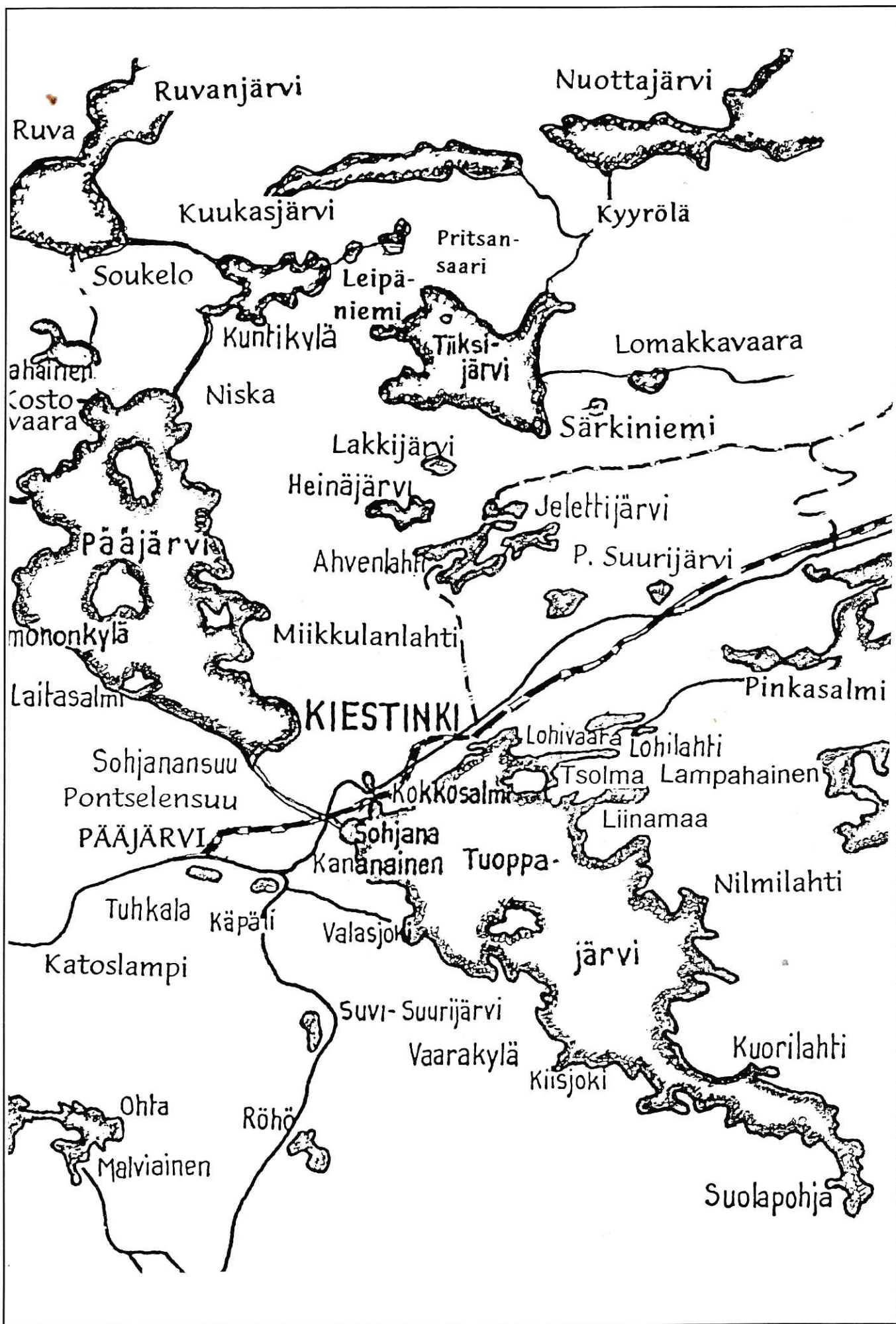
Kun talvella piti lähtie käy-

mäh heinyä niin tuatto luati nuorasta petlan ta sai poron sarviloista kiini. Poro sivottih rekeh. Reessä oli poron talja, jonka piällä issutti ta niin veetti heinyä. Toiset porot matattih yksi toisen peräh tsunalla jälkeh; hyö olti nuoralla kiini.

Tuatto pyyti kaluo ta muamo paisto kalakukkuo. Syksyllä muamo paisto nakrehesta nakriskukkuo. Pestih nakrehet puhtahaksi, kuorittih, luattih taikinasta nakriskukko ta pantih paistumah kiukuah. Konsa olti valmehet, pantih hautumah. Illaksi hyö olti oikien makiet.

Miula miellytti kertomus kuin hyö käyti vettä. Korento oli pitkä, sankot puiset, korvon tapaset; ne riputettih nuoralla korentoon.

Kertojana:
Nikulina Mura
Puhutti:
GENNADI KUNDOZEROV

Kiestingin kunnan kylät

Talot ja asukasmäärä vuonna 1905
ja tietoja vuosilta 1921, 1930 ja 1996

Kylän nimi	taloja v. 1905 (Härkönen)	v. 1921 (Kapitsa)	1930 (PK)	1996	Asukkaita (v. 1905)
KIESTINKI	50	56	-	asuttu	283
Ahvenlahti	15	22	-	-autio	117
Jelettijärvi	37	40	-	- autio	349
Heinäjärvi	31	44	-	- autio	212
*) Kananainen	13	21	14	asuttu	86
Kiisjoki	36	30	35	- autio	248
*) Kokkosalmi	28	30	-	asuttu	173
*) Kuukasjärvi	13	-	-	- autio	112
Kyyrölä	1	-	-	- autio	8
*) Kpäli	16	15	-	- autio	108
Lakkijärvi	15	16	-	- autio	177
Lampahainen	14	-	-	- autio	77
Leipäniemi	6	-	-	- autio	34
Liinamaa	3	-	-	- autio	27
Lohilahti	14	-	-	- autio	110
Lohivaara	19	-	-	- autio	162
Lomakkavaara	4	-	-	- autio	12
Nilmilaksi	8	-	-	- autio	36
Nuottajärvi	4	-	-	- autio	39
Peltola	2	-	-	- autio	6
Pinkasalmi	15	17	-	- autio	108
Pohj. Suurijärvi	11	-	-	- autio	89
*) Pontselensuu	5	6	-	- autio	24
Pritsaari	2	-	-	- autio	28
Salmivaara	3	-	-	- autio	23
*) Sohjanansuu	4	-	-	- autio	36
Suvi-Suurijärvi	26	12	-	- autio	186
Särkiniemi	16	20	-	- autio	173
Tsolma	2	-	-	- autio	16
Vaarakylä	43	37	-	- autio	257
Valasjoki	22	19	-	- autio	159
Yht.	478 taloa				3415

Selvennyksiä ja huomautuksia kyläluetteloon

Kiestingin kunta eli volosti siirtyi historiaan v. 1927, kun vanhan kihlakuntajärjestelmän tilalle tuli piirijako. Piirijakoa on vuosikymmenien kuluessa muutettu useita kertoja. Niinpä esim. Kuorilahden kylä Tuoppajärven kaakkoispäässä kuului aiemmin Paanajärveen, siirrettiin v. 1927 Louhen piiriin ja v. 1930 se yhdistettiin Kiestingin piiriin. Alunperin Kiestingin kuntaan kuulunut Pinkasalmi liitettiin tuolloin Louhen piiriin.

Kylien nimistä mainittakoon, että Nuottajärven kylä kunnan pohjoisosassa tunnettiin ehkä paremmin nimellä Mossa, Tiiksjärven kylä nimellä Särkiniemi ja Lakkijärvestä käytettiin 1920-luvulta nimeä Saapakjärvi.

Tähdellä *) merkityt kylät kuuluivat Karjalan ASNT:n toimeenpanevan keskuskomitean päätöksellä 8.8.1935 alkaen tiukasti valvottuun raja-alueeseen, missä vapaa liikkuminen oli rajoitettua. Alueen kylissä asuvilta vaadittiin kyseisen raja-alueen kyläneuvoston lupatodistus sekä sisäasiain kansankomissariaatin ja rajavartioston leimalla varustettu passi.

Samalla periaatteella valmistettiin myös yleisessä jake-lussa olleet kartat. Toisin sanoen esimerkiksi Kiestingistä länteen kartta ”loppui” Kokkosalmeen. Tällaisia kartat olivat perestroikan vuosiin saakka.

Nykyään raja-alueen piikkilanka on siirtynyt parisenkymmentä kilometriä länteen Sohjanankoskelle.

Pikku-uutisia Kiestingin kylistä 1930-luvulta

Talopoikain päätös

Kiestingin piirin Kiisjoen kylän talonpojat ovat kokouksessaan päättäneet, ettei kylässä saa enää harjoittaa rahallista kortinpeluuta.

Perusteena he sanovat mm., että kortinpeluussa aika kuluu tyhjiin, rahanmenestykset saattavat olla suuret ja kun pelisakit kokoontuvat saunoissa ja riihissä, voi varomaton tulenkäsittely aiheuttaa tulipalonkin. (PK 27.7.1929)

Joulukuun kelirikko

Viikon päivät sitten oli talven tulo Kiestingin piirissä lupaava. Järvet, ainakin pienemmät jäätyivät hevosen kantaviksi ja lunta satoi siinä määrin, että rekikeli lähenteli normaalia.

Paikallinen työvoima pääsi jo siirtymään metsätöihin. Mutta joulukuun 4. pnä alkoi sää huonota. Jo toista päivää on satanut vettä, mikä uhkaa viedä pois kaiken lumen ja heikentää järvien jäät.

Kelirikko häiritsee pahasti metsätöitä ja parhaillaan käytävää neuvostovaalikamppailua. Samalla se tekee rahdinajon melkein mahdottomaksi. (PK 14.12.1930)

Radiot toimettona

Paljon puhutaan nykyään radion merkityksestä valistustyön voimistamisessa, mutta ainakaan Kiestingissä radiot eivät valista, vaan päinvastoin. Ne ovat harmin kappaleina, kun seisovat vain nurkassa toimettona patterien puutteessa. (PK 1.10.1931)

Huonoa sairaanhoitoa

Kiestingin piirin Sohjanan kylässä oli viime kuun 12. pnä piirin lääkäri tarkastusmatkalla. Kuitenkaan hänen matkansa ei ollut tuloksellinen, vaan päinvastoin.

Lääkärin saavuttua kylään sairaita kehoitettiin menemään tarkastukseen. Lääkäri ei kuitenkaan tutkinut ketään, vaan kirjoitti kaikille samaa lääkettä erilaisiin sairauksiin. Tapaus osoittaa, että lääkintätyölle on luotava piirissämme vahvempi perusta. (PK 11.3.1933)

Kiestingin kyliä: Leipäniemi ja Sohjanansuu

Yksi Kiestingin pikkukylistä oli syrjäinen korpikylä Leipäniemi (kuva yllä) Tiiksjärven luoteisrannalla. Vuosisadan alussa kylässä oli 6 taloa ja 34 asukasta. Lähimpinä naapureina olivat Pritsansaari, Lakkijärvi ja Oulankaan kuuluva Niskan kylä. Leipäniemi tuhoutui ja autioitui sotavuosina. (kuva: Museovirasto)

Sohjanansuun kylässä suuren Pääjärven etelärannalla (kuva alla) taloja oli vielä vähemmän, vain 4, mutta asukkaita 36. Kylä sijaitsi paljon käytetyn, pohjoiseen vievän kulkureitin, Tuoppajärvestä laskevan Sohjananjoen suussa. Nykyisin kylä on veden alla; Pääjärven säännöstely teki siitä lopun. (SA-kuva/1943).

Kiestingin karjalaisten moraalista ja moitittavista elämäntavoista

Arkangelin hiippakunnan tiedotuslehdessä n:o 21 (15.11.192) julkaistiin hiippakunnan hengellisen konsistorin määräys, jossa kehoitettiin Kiestingin seurakunnan pappista tehostamaan sielunhoidollista toimintaa, jotta seurakuntaan juurtunut paha, miesten ja naisten lainvastainen yhdessä-eläminen saataisiin kitketyksi pois, sekä ehdotettiin toimenpiteitä, miten taistella tätä pahaa tapaa vastaan.

Syynä tähän määräykseen oli seurakunnan papin ilmoitus sekä se, että konsistorin asiapereista oli huomattu, että lainvastaiset avoliitot lisääntyvät vuosi vuodelta ei vain kaupungeissa vaan myös kylissä tavallisen rahvan keskuudessa.

Huomattavana esimerkkinä konsistori osoitti Kiestingin seurakunnan, missä tämä pahuus on levinnyt niin, että useissa taloissa isäntä elää epävirallisesti vieraiden naisten kanssa, vaikka oma vaimo elää. Että tämä turmelus on levinnyt myös talonpoikain elämään, on sangen kummallista, kun heillä ennen on ollut vakaiset moraalikäsitteet.

Hiippakunnan hengellinen konsistori päätti tutkia asian paikan päällä, jotta saataisiin selville, miten yleistä se on, mistä syistä se on levinnyt kansan keskuuteen ja miten sen voisi saada loppumaan.

Kiestingin seurakunnan väestö on karjalaisia. Epävirallisia, lainvastaisia avoliittoja on ollut ammoisista ajoista ja ne ovat kansan keskuudessa aivan tavallisia asioita eikä niitä pidetä millään lailla hävettävänä. Miksi tästä ilmiöstä alettiin puhua vasta muutamia vuosia sitten? Se johtuu siitä, että Kiestingin seurakunnassa vaihtui esimiehenä.

Virkaan valittu nuori pappi huomasi laajaan seurakuntaansa tutustuessaan, että enemmistö seurakuntalaisista menee naimisiin ilman kirkollista vihkimistä. Toiset elävät näin muutamia vuosia ja tulevat sitten vihille, toiset saattavat jonkin ajan kuluttua erota ja toiset viettävät koko elämänsä epälaillisessa liitossa. Tämän seurauksena syntyy tietysti epälaillisia lapsia. Näitä - nimenomaan poikalapsia - vanhemmat pyrkivät kaikin keinoin antamaan

adoptoitavaksi, ottolapsiksi lapsettomille pariskunnille, jotta poika näin välttyisi sotapalvelukseen joutumasta.

Seurakunnan uusi pappi ei jäännyt sivustakatsojaksi, vaan alkoi kiivaasti vaatia seurakuntalaisiaan lopettamaan avoliitot ja tulemaan vihittäviksi. Joihinkin hänen puheensa tehoi: muutama pariskunta kävi vihillä, mutta enemmistö jatkoi entiseen tapaan. Muutamat vain nauroivat ja usein pappi sai kuulla: "Ei meille ni kuka mitään voi".

Tässä vaikeassa tilanteessa pappi kääntyi hiippakunnan johtelinten puoleen ja pian asian tutkimukset alkoivat. Papin ilmoituksen mukaan on seurakunnassa 35 pariskuntaa, jotka eivät ole käyneet vihillä. Vartuneiden lisäksi joukossa on iäkkäitäkin, mm. yksi 73-vuotias ja nuoria 20-vuotiaita ja yhdessä tapauksessa jopa 17-vuotiaskin. Monilla heistä on isännimen sijasta merkitty kirjainlyhennys, joka tarkoittaa avioton lapsi.

Nämä esimerkit osoittavat, että kyseessä on vanha tapa. Nuoret ottavat esimerkkiä vanhemmista, pojat isästään ja näin on menetelty sukupolvesta toiseen. Kaikki nämä avoliittolaiset ovat virallisesti oikeauskoisia, mutta jumalanpalveluksissa he eivät käy. Enemmistö heistä ei ole käynyt milloinkaan ripillä ja Herran ehtoollisella. Jotkut heistä eivät ole käyneet kirkossa sitten syntymänsä.

Syynä on heidän kertomansa mukaan se, että kirkko on kaukana heidän kotikylistään. Monet ovat lisäksi vuosittain pitkiä aikoja poissa kotoa metsätoissa, uitossa jne. Useimmat eivät ymmärrä ollenkaan venäjän kieltä, ja ovat luku- ja kirjoitustaitoa vailla.

Kun konsistori määräsi asiaa tutkimaan ja syytettyjä kuulustelemaan myös naapuriseurakunnan pappeja, kaksi näistä kieltäytyi sillä perusteella, etteivät osaa karjalan kieltä, jolla kuulustelut on määrä suoritetaan. Tämä kielikysymys onkin tärkein seikka, joka etäännyttää kansaa kirkosta. Tosiasia on, että jos pappi on kauan palvelut seurakunnassa ja oppinut puhumaan karjalan kieltä, hän voi keskusteluin ja neuvoin levittää uskonnollis-moraalista

valistusta karjalaisten keskuudessa.

Jos katsomme Kiestingin seurakunnan menneisiin vaiheisiin, näemme, että olosuhteet ovat ennen olleet vieläkin huonommat ja oikeauskoisen kirkon vaikutus vielä vähäisempi. Kuten tiedetään, alkaen vuoden 1675 jälkeen Karjala oli vanhauskoisten suojapaikka ja näiden raskolnikkojen perustama Tuoppajärven luostari levitti oppiaan kansan keskuuteen. Seurakuntia oli siihen aikaan vain kaksi, ja esim. Kiestingin kylät olivat Kemian piiriston hoidossa.

Näissä oloissa uskonnon levittäminen karjalaisten keskuuteen ja sen vaikutus kansan elämään oli kovin hidasta. Se, että karjalaiset elivät vanhauskoisten vaikutuspiirissä kaukana kirkosta ja papeista, joita harvoin edes näkivät ja joiden kieltä eivät ymmärtäneet, aikaansai sen, että kirkko jäi karjalaisille vieraaksi ja yhteydet kirkkoon vähäisiksi. Enemmistö karjalaisista joutui kirkon kanssa tekemisiin vain kaksi kertaa, syntyessään ja kuollessaan. Näitäkin toimituksia, kastamista ja siunaamista, oli tapana lykätä usein tuonnemmaksi, sopivampaan ajankohtaan. Vielä nytkin Karjalassa on sellaisia kyliä, joissa pappi ei käy joka vuosi. 20-30 vuotta sitten sattui tapauksia, että papin luotiin 12-15 vuotiaitakin lapsia sanoen: "Batjuska, risti milma".

Kirkollisen vihkimisen tilalla karjalaisilla on omat hämmenönsä ja rituaalinsa, joissa on monia pakanallisia piirteitä. Seremonian keskeisin henkilö on noita eli patvaska. Kun näin hämmenöihin ei tarvita lupaa eikä niissä mitään lakeja noudateta, on tapauksia, että jopa alaikäisetkin menevät naimisiin. Yhteen tällaiseen tapaukseen Kiestingin pappi viittaa selostuksessaan. Tapaus sattui Tiiksjärven kylässä v. 1898, kun muuan talonpoika nautti 13-vuotiaan poikansa Alekseihin, piti tälle häät karjalaiseen tapaan. Häiden jälkeen selvisi, että isä nauttoi poikansa vain näön vuoksi ja itse rupesi elämään tytön kanssa, vaikka oma, laillinen vaimo oli talossa.

Vaikkatuloksena hiippakunnan määräämästä tutkimuksesta oli, että monet laittomat parit

menivät vihille ja toiset lupasivat heti tilaisuuden tullen hoitaa asiansa kuntoon, on kuitenkin luultavaa, että jonkin ajan kuluttua kansa palaa entisiin, vuosisataisiin tapoihinsa. Syitä tähän ovat mm. vanhauskoisten vaikutus, seurakunnan ja seurakuntalaisten huonot yhteydet sekä seurakunnan laajuus.

Viime kymmenvuotiskauden aikana Arkangelin hiippakunta on tehnyt paljon työtä Karjalassa uskonnollis-moraalisen valistuksen selvittämiseksi: on perustettu uusia seurakuntia, tehostettu sisälähetystyötä vanhauskoisia vastaan, perustettu lisää lähetystyön virkoja, avattu joitakin kirkkokouluja ja neljä lähetyskoulua ja lisäksi on julkaistu muutamia uskonnollisia kirjoja, evankeliumeja karjalan kielellä.

Papit, jotka osaavat karjalan kieltä siinä määrin, että voivat sitä puhua, voivat vaikuttaa suoraan kansaan. Koulut ovat toinen tie kehittää kansan uskonnollisia ja moraalisia käsityksiä. Kiestingissä toimii lähetyskoulu, mutta se ei riitä näin laajalle alueelle. Kouluja tarvitaan lisää.

Joka tapauksessa tiedon valo vähitellen vapauttaa karjalaiset nuoresta polvesta alkaen taikauskosta ja pakanallisuudesta, jota on paljon heidän uskonnollisessa katsomuksessa. Koulun ja venäjän kielen kautta he tulevat lähemmäksi oikeauskoista kirkkoa. Silloin loppuvat myös ne vahingolliset tavat, jotka ovat periytyneet mui- naisuudesta.

(*Arhangeliskija Epahiarnija Vedomosti 1902:23, suomenta- nut Nina Lavonen*).

Ort. kirkko Kiestinkiin

Kiestinkiin on perustettu ortodoksinen seurakunta, jota johtaa **isä Aleksandr**. Kirkko on suunnitella ja sen perustukset Sovetskaja-kadun varrella (sairaalanpuoleinen pää) ovat jo valmiit. Tarvittava puutavarakin on pääosin luovassa.

Pohjois-Vienna -seura keräsi Kiestingin seurakunnalle kolehdin Maikkulan pruasniekassa. Saaduilla varoilla hankittiin siten Kuusamosta moottorisaha, jonka Gennadi Kundozerov luovutti isä Aleksandrille Kiestingissä 9. syyskuuta.

Tuoppajärven luostari, vanhauskoisten keskus Kiestingissä

Tuoppajärven Pyhän saaren erakkola Kiestingissä oli aikoinaan suurin vanhauskoisten luostari Vienan-Karjalassa. Sen kukoistusaika oli vuosina 1800-45, jolloin munkkien ja erakkojen määrä oli lähes 300. Luostarin vaikutuksesta vanhauskoisuus levisi ja sai lujan jalansijan ympäröivissä karjalaiskylissä ja koko Kemin Karjalassa. Viranomaiset pääsivät perille luostarin olemassaolosta vasta tammikuussa v. 1771.

Oikeauskoiselle kirkolle ja etenkin Arkangelin hiippakunnalle Tuoppajärven luostari oli vakava haaste. Aluksi se sai toimia papiston silmälläpidon alaisena, ja sen vastapainoksi perustettiin v. 1844 Tuoppajärven seurakunta. 1800-luvun puolivälissä suhtautuminen staroverioihin jyrkkeni ja viranomaiset lakkauttivat v. 1853 Tuoppajärven luostarin ja mantereen puolella sijainneen Govinin skiitan v.1887.

TUOPPAJÄRVEN luostarin perustamisvaiheet ovat hämärän peitossa. Yleisin ja todentuntuisin käsitys on, että luostarin perusti joukko munkkeja, jotka pakenivat Tuoppajärven erämaihin sen jälkeen, kun tsaarin streltsit olivat pitkän piirityksen jälkeen vallanneet Solovetskin luostarin v. 1676. Toisen teorian tai legendan mukaan perustaja oli Josif -niminen erakkovanhus Danilovon vanhauskoisluostarista, jonka sunkulainen tiakka (lukkari) Danilo oli perustanut Uikujoelle v.1695.

On myös esitetty olettamus, että Tuoppajärven luostari olisi syntynyt pian sen jälkeen, kun Vygovskin/Uikujoen vanhauskoisluostarissa tapahtui jakaantumisen v.1739. Tällöin sieltä lähtivät pois vanhauskoisten jyrkän siiven edustajat, joita kutsuttiin nimellä filipovtsit johtajansa Filippan mukaan. Tiedetään, että Tuoppajärven luostarin johtajana 1760-luvulla ollut isä Andrian ja saman vuosisadan lopulla isä Joonas kuuluivat tähän lahkoon. Pashkov huomauttaakin, että Saaren luostarista saivat turvapaikan nimenomaan vanhauskoisten jyrkkään suuntaan kuuluvat. Tämä sopii yhteen niiden tietojen kanssa, joita Saaren vierosta on kirjallisuudessa.

KUKA PERUSTAJA lie nee ollutkin, paikka tältä harvaan asutulta seudulta oli hyvin valittu. Saari, johon erakot asettuivat, on noin 8 kilometrin päässä mantereese-

ta ja kooltaan järven suurin. Pituutta sillä on yli kymmenen kilometriä ja leveyttä runsaat neljä kilometriä. Saarella on kaksi pientä lampeakin. Rakennukset sijaitsivat saaren koillisrannalla, missä pikkusaaret suojasivat niitä pohjois- ja koillistuulilta. Myöhemmin, luostarin perustamisen jälkeen sitä ruvettiin kutsumaan Pyhäksi suareksi tai pelkästään Suareksi. Nykyisin sen nimenä on Eläjien saari. Lähimpinä kylinä olivat Tuoppajärven rannalla Valasjoki ja Kiisjoki ja vähän etäämpänä mantereella Vaarakylä (21 kilometriä) ja Suv-Suurijärvi.

ERAKKOLAN ensimmäiset asukkaat olivat venäläisiä, jotka piilot-

telivat uskonvainoja, sotaväenottoa ja kuka mitäkin, oli entisiä maaorjia ja myös - pakotyölaitoksista karanneita vankeja ja muita rikollisia, kuten Arkangelin hiippakunnan lehti kirjoitti. Kun erakkolan asema vakiintui ja tieto siitä levisi vanhauskoisten keskuudessa, sinne alkoi siirtyä uskovaisia myös Aunuksen läänistä, Pietarista ja Moskovasta saakka. Luostariin tuli myös paljon eläjiä lähiseudun kylistä, ja ajan mittaan luostari karjalaistui sukupolvenvaihdon myötä.

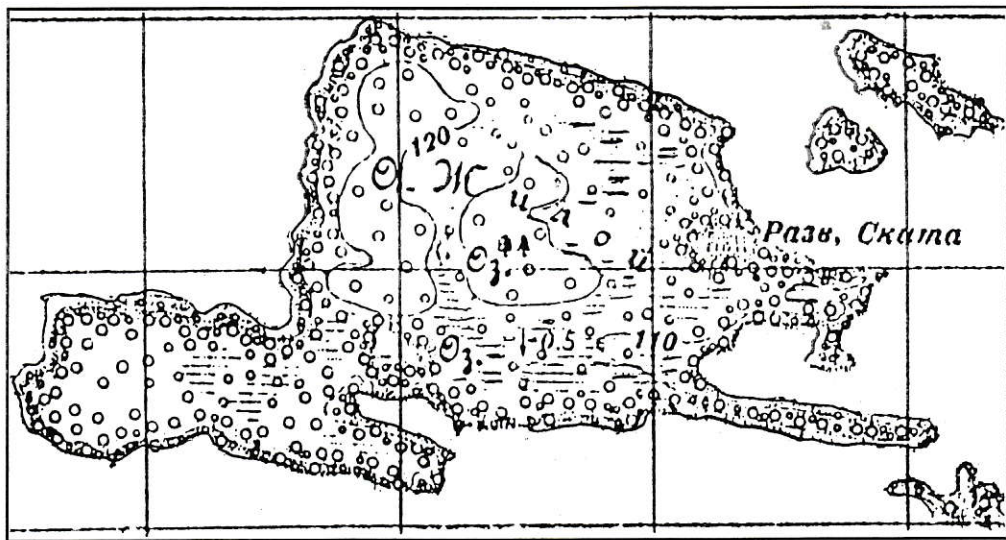
A.J. Sjögren, joka helmikuussa v. 1826 oli ensimmäinen Tuoppajärven luostarissa käynyt ulkomaalainen tutkija, ilmoittaa, että saarella asujia oli suunnilleen 50 ja naisten erakkolassa mantereen puolella 90. Vuonna 1847 paikalliset viranomaiset panivat toimeen väestönlaskun luostarissa. Sen mukaan saarella oli yksi tsasouna, 40 asuintaloa (keljaa) ja 120 asukasta, kaikki miehiä. Sjögrenin käydessä siellä keljoja, pieniä hirsimökkejä, oli 22, skiitan puolella vastaavasti 32.

KELJAT OLI rakennettu tsasounan ympärille. Siellä oli myös trapesa, luostarin ruokahuone. Sinne asukkaat kokoontuivat syömään yhteistä päivällistä ja illallista luostarin esimiehen (bolshak) johdolla. Tsasounassa pidettiin jumalanpalveluksia joka päivä aamuvarhaisesta alkaen.

Varsinaisia pappeja ei ollut, sillä pohjoisen Vienan vanhauskoiset kuuluivat papittomien ryhmään. Kirkollisten toimitusten suorittamisesta huolehtivat luostarin johtaja ja ne vanhemmat munkit, jotka olivat saaneet häneltä siihen oikeutuksen.

Luostarialueen ympärille oli 1800-luvun alkupuolella silloinen johtaja, entinen pietarilainen kauppa-apulainen nimeltään Ilja, rakennuttanut korkea hirsiaidan. Portit pidettiin aina kiinni ja portinvartija avasi ne tarvittaessa. Muutamista keljoista sekä tsasounasta oli kaivettu tunneli ympäröivän hirsivarustuksen ulkopuolelle ikävien yllätysten ja viranomaisten varalta.

Luostarin asukkaat viljelivät jonkin verran maata ja kasvattivat mm. perunaa, sipulia ja kaalia. Sjögren ei nähty Pyhällä saarella ainuttakaan lehmää; sensijaan skiitan puolella niitä oli useita. Vähäisen karjanhoidon ohella munkit harjoittivat kalastusta nuotalla, verkoilla ja rysillä. Luostarilla oli suuria veneitä, ns. skuunoja, jotka olivat tarpeen kuljettaessa myrskyisällä säällä Tuoppajärven aavoja selkiä. Yksi tällainen skuuna oli onponnut Taraskoin saaren rantavesiin ja sitä ohikulkijat kävivät myöhemmin katsomassa. Näillä Tuoppajärven laivoilla kuljetettiin polttopuita ja kaikenlaista tavaraa luostariin.

Pyhä saari, nyk. Eläjien saari vuoden 1934 topografikartan mukaan.

LUOSTARILLA ja sen asukkailla oli paljon vanhauskoisia tukijoita ja suosijoita eri puolilla Venäjää. Näiltä ”vanhan hurskauden kannattajilta” luostari sai runsaasti lahjoituksia, rahaa ja tavaraa, mm. kuormittain jauhoja, suurimoita, teetä, mettä jne. Usein luostarista lähetettiin kerääjiä kauas Keski-Venäjän kuvernementteihin saakka. Juuri bohomoiltien antimillä Tuoppajärven luostari kohosi kukoistukseensa ja munkit elivät verrattain hyvin. Heillä riitti varoja jopa satojen karjalaisten ruokintaan. Ei liene liioiteltua sanoa, että katovuosina luostari pelasti lähikylien asukkaat nälkään nääntymiseltä.

Pyhän saaren kautta kulki vilkas talvitie Kierettiin. Tätä tietä kulkeville matkamiehille, samaten pyhiinvaeltajille, annettiin yösiija luostarin vierastalossa ja tarvittaessa ruokaa-kin.

VAURAUDEN ja maineen karttuessa mantee-reen puolelle Valasjoen ja Kiisjoen puoliväliin perustettiin naisten erakkola, Govinin skiitta. Jo varhain oli erakkomajoja noussut Taraskon saarelle, jonkin matkaa kaakkoon Pyhästä saaresta. Nimensä saari oli saanut ensimmäisen Tarasko-nimisen rukoilijan mukaan; alkuperäinen nimi oli ollut Jämytsuari. Pieni erakkola vanhauskoisilla oli myös Tuoppajärven pohjoisrannalla lähellä Lohilahden kylää. Sjögren kertoo päiväkirjassaan, että siellä oli neljä keljaa, joissa eli muutamia vanhanpuoleisia naisia. Myös Riiko Karppanen mainitsee Lohilahden erakkolan.

1800-luvun alkupuoli oli Tuoppajärven luostarin kukoistusaikaa. Muutamissa artikkeleissa mainittu asukasmäärä 300 vaikuttaa kovin suurelta etenkin jos sitä vertaa äsken mainitun väestönlaskun tuloksiin. Luku saattaa tarkoittaa luostarin ja Govinin skiitan eläjien yhteismäärää.

PYHÄN SAAREN luostari oli oman vaikutusalueensa henkinen keskus ja pyhiinvaelluskohde. Siihen liittyi eräs vanhauskoiskirjallisuuden mielenkiintoisimmista teoksista, Mark Topozerskin ”Matkalainen” (Putesestvennik). Siinä kuvataan matkaa Venäjältä Gobin autioimaan halki Kiinan kautta Belovodeen (Valkovesi), tarun-

Vanhauskoisten luostarin kirkko Tuoppajärven Pyhällä saarella. Harvinaisen valokuvan otti norjalainen professori J. A. Friis käydessään paikalla vuonna 1867. (kuva: Museovirasto/Friis).

LUOSTARIKIRKON KUVAT.

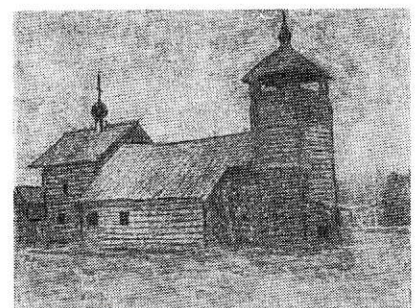
Ilmari Kiannon tunnettu piirros Tuoppajärven luostarikirkosta v:lta 1914. Kianto sai Pyhällä saarella käydessään kuulla, että siellä oli äskettäin käynyt pietarilainen ylioppilas Aleksei Aleksejevitch Ivanoff ja valokuvannut kirkon, joka tuolloin toimi heinälatona.

Punaisessa Karjalassa 11. marraskuuta 1929 julkaistu valokuva - oheisena lehtileikkeestä vahvasti retusoituna - on ilmeisesti juuri Ivanoffin ottama. Alkuperäinen kuva lienee kadonnut niinkuin nähtävästi myös muut Ivanoffin ottamat valokuvat.

omaiseen maahan, joka sijaitsee valtameren saarella ja missä paikalliset asukkaat ja Venäjältä tulleet pakolaiset elävät yhdessä ja tunnustavat vanhaa uskoa. Tämä legenda oli vanhauskoisten keskuudessa hyvin tunnettu. Epäselvää kuitenkin on, oliko kirjoittaja Markku Tuoppajärveläinen todellinen henkilö.

Luostarissa työskenteli monien alojen käsityöläisiä, suutareita, räätäleitä, seppä jne. Siellä valmistettiin myös kynttilöitä ja kulttiesineitä, mm. rukousnauhoja omiksi tarpeiksi ja myytäväksi. Luostarin hajoituksen jälkeen Kiisjokeen asetui elämään munkki nimeltään Jupla. Nimensä hän oli saanut ammatitaidostaan, jonka oli oppinut luostarissa. Hän valmistti juplia, suuria tinanappeja. Tuoppajärven Kontiesuaressa eli Mönnti-Mihkei, luostarin erakkoja hänkin. Mihkei valmistti koreja, joita kävi sitten kauppaamassa lähikylien asukkaille.

Vanhaa ja häviävää

TUOPPAJÄRVEN LUOSTARI

LUOSTARIN sisäisestä elämästä on kuitenkin hyvin vähän tietoja luu-kuunottamatta Ivan Prusakevitshin artikkelia, jonka julkais-
tiin Arkangelin kuvernementin lehdessä Arhangeliskija Gubernskija Vedomosti vuonna 1868. Sen sisältämiin tietoihin on syytä suhtautua kriittisesti, sillä viranomaisten ja kirkon etujen mukaista oli kertoa vanhauskoisista mahdollisimman negatiivisesti.

Prusakevitshin mukaan luostari käytti paljon varoja kuvernementin sekä paikallisten viranomaisten lahjontaan ja saattoi siten jatkaa toimintaansa. Todisteena tästä hän esittää luostarista takavarikoidun tili-
kirjan otteen (heinäkuu-syyskuu vuodelta 1835), jossa on menopuolella maininta: vierail-
le Kemistä ja tästä 3 064 rpl. Vieraanvaraisuutta tai lahjuksia: summa on joka tapaukses-
sa suuri, kun vertaa sitä esim. papin palkkaan, joka oli 600 rpl vuodessa.

Tilikirjan otteesta selviää myös luostarin merkittävä rooli paikallisten karjalaisten auttajana. Menopuolelle on mer-
kitty: jaettu almuja jauhoina 3 191 ruplan arvosta ja selvänä rahana 334 ruplaa. Varakkaam-
mille luostari möi varastostaan

elintarvikkeita, ja niinpä tulo-
puolelle on kirjattu: myyty jau-
hoja 9 250 ruplan arvosta. Kun
ruisjauhot maksoivat Kiestin-
gissä enimmillään 11 rpl säkil-
tä, tuolla summalla sai lähes
850 säkkiä ja enemmänkin, sil-
lä tuskin vanhauskoiset perivät
uskonveljiltään korkeinta hin-
taa.

Muut tulopuolen erät ovat
suurehkoja rahalahjoituksia,
joita oli tullut mm. Moskovas-
ta, Pietarista ja Kazanista. Ni-
miäkin mainitaan: Andrei La-
zarevitsh, Grigori Antonovitsh
ja Tihon Ivanovitsh Mozohin.
Luostarin omat kerääjät olivat
saaneet kokoon 3 450 ruplaa.

VUONNA 1852 Arkan-
gelin hiippakunnan piis-
pa Varlaam kävi Tuop-
pajärven luostarissa. Mistä tuon
epätavallisen vierailun aikana
keskusteltiin? Mahdollisesti yri-
tettiin hieroa sovintoa vanhan
vieron ja mieron vieron välille.
Siinä ei kuitenkaan onnistuttu.

Pyhän saaren luostari suljet-
tiin viranomaisten määräykses-
tä v.1853 ja asukkaat karkotet-
tiin väkipakolla saarelta. Muu-
taman vuoden kuluttua, 30. p:nä
tammikuuta 1857 pääosa siellä
rakennuksista hajoitettiin. Tsa-
souna, muutamia paikalleen
jätettyjä rakennuksia sekä maat

luovutettiin Tuoppajärven seu-
rakunnalle ja sen papistolle.

Tuoppajärven seurakunta oli
perustettu v.1844 juuri vanhaus-
koisluostarin vastavoimaksi.
Papin sijoituspaikaksi oli tuol-
loin määrätty Kiestinki, mutta
kun siellä ei ollut kirkkoa eikä
liioin soveliasta asuntoa papil-
le, psalmienvaisaajalle ja kel-
lonsoittajalle, he saivat luvan
asettua Kiisjoen kylään, missä
oli tsasouna jumalanpalvelus-
ten pitämistä varten.

Nyt papisto määrättiin muut-
tamaan Kiisjoelta autioitunees-
seen Pyhään saareen. Entisestä
vanhauskoisten tsasounasta tuli
Tuoppajärven seurakunnan py-
hättö. Vuonna 1869 tsasounaa
kohennettiin mm. rakentamal-
la siihen valtion varoin alttari,
ja 25. p:nä heinäkuuta 1870 se
vihittiin Uspenien Jumalanäi-
din kirkoksi.

Pyhän saaren kirkko oli kui-
tenkin hyvin huonokuntoinen
eikä papistonkaan ollut hyvä
asua autiossa saarella vanhaus-
koisilta jääneissä vanhoissa,
rapistuneissa taloissa. Seura-
kunnan hengellisen hoidon kan-
nalta tilanne oli melkein toivot-
ton, ja pappien elämää Pyhällä
saarella voi hyvin verrata Baa-
belin vankeuteen. Tuona aika-
na entisellä luostarisaarella
poikkesi tiettävästi kaksi ulko-

maalaista matkailijaa, Kristia-
nian yliopiston lapin ja suomen
kielen professori J.A. Friis yh-
dessä kollegansa L.K. Daan
kanssa elokuussa 1867.

Friisio tapasi saarella asu-
van Tuoppajärven seurakunnan
papin, josta sai myönteisen kä-
sityksen. Pappi, jonka nimi oli
Kamkin, puhui sujuvasti karja-
lan kieltä ja otti harvinaiset vie-
raat ystävällisesti vastaan. Vie-
reisissä taloissa asuivat apupap-
pi ja kaksi diakkaa. Friisin ha-
vaintojen mukaan heidän elä-
mänsä oli aineellisesti sängen
vaatimatonta ja vaikeaa. Hen-
kensä pitimiksi he pitivät kar-
jaa ja harjoittivat maanviljelys-
tä.

Myöhemmin Friis sai kuul-
la, että seurakuntaan kuului to-
siasiallisesti vain 30 henkeä;
kaikki muut olivat vanhauskois-
ia, joiden mielessä luostarin
hävitys oli vielä tuoreena. Sii-
tähän oli aikaa vain vajaat vii-
sitoista vuotta.

TUOPPAJÄRVEN luos-
tarin sulkeminen ei tuo-
nut toivottua muutosta,
sillä vanha viero oli jo juurtu-
nut syvälle kansaan. Virallisten
tietojen mukaan v.1865 Kemin
Karjalan asukkaista oli van-
hauskoisia 43 prosenttia. Mo-
nien tutkijoiden, mm. Kamki-

Vaarakylän seurakunnan papisto asui parikymmentä vuotta autioksi jääneellä luostarisaarella. Friisin ottamassa valokuvassa pappi Kamkinin perhe sekä muita yhteisön asukkaita. (kuva: Museovirasto/Friis).

nin mukaan tilastot eivät kerro koko totuutta: monet salasivat viranomaisten pelossa vanhauskoisuutensa. Todellinen luku lienee ollut yli 60 prosenttia.

Oikeauskoisen kirkon oli pakko näissä oloissa tehostaa toimintaansa. Kiestinkiin perustettiin oma seurakunta v.1872, jolloin Tuoppajärven suuri emäseurakunta jaettiin kahdeksi seurakunnaksi: Kiestinki (kirkko Kiestingin kylässä) ja Vaarakylä (kirkko Pyhässä saarella). Kun Vaarakylän kirkko vihittiin käyttöön vuonna 1888, seurakunnan papisto pääsi vihdoin 'omaan kotiin' ehdittyään jo asua Kiestingissäkin vuodesta 1884. Vanhauskoisuuden vaikutusta vähentämään ja vierasheimoisia - kuten venäläinen papisto karjalaisia Karjalassa nimitti - venäläistämään Kiestinkiin perustettiin v.1891 luku- ja kirjoitustaidon koulu, joka vuosisadan taitteessa muutettiin seurakunnalliseksi lähetyskouluksi.

Pyhä saari jäi pian kokonaan autioksi. Arkangelin hengellisen konsistorin määräyksellä 6. helmikuuta 1889 ränstynyt kirkko lakkautettiin. Sen ikonostaasi annettiin Pistojärven kirkkoon, kello ja osa ikoneista Uhtuan uuteen kirkkoon, toinen kelloista Kierettiin ja loput ikonit Vaarakylän kirkkoon. Kesällä 1914, kun Ilmari Kianon kävi saarella, kirkko oli vielä pystyssä, mutta - Vaarakylän tiakan heinälatona. Siellä täällä oli rakennusten jäänteitä ja rannassa rapistunut, kiveä ja puusta rakennettu laituri, joka aikanaan oli ulottunut kauas järvelle.

PAIKALLINEN RAHAVAS paheksui syvästi luostarin hävitystä, vaikka papisto ja viranomaiset pyrkivät esittämään varsinkin naisrakkolan oikeana pahenuksen pesäpaikkana. Vanhat ihmiset sanoivat, että kun luostarit ja vanha viero hävitetään, niin silloin loppuu Karjala. Keisari ja hänen sukunsa häviävät. Syntyi legendoja, jotka elivät kansan keskuudessa ja levisivät ympäri Vienan-Karjalaa. Niinpä etäisessä Kivijärven kylässä (Vuokkiniemi) Malahvien Ontron Maura kertoi lapsilleen tarinaa Tuopan jumalista:

Kun Tuoppajärven Pyhän saaren luostari hajoitettiin, niin osa opresoista tuotiin Uhtuan uuteen kirkkoon. "Huolella ne asetettiin omille paikoilleen ikonostaasiin, kuvaseinään. Ajateltiin: Hyviä ovat, hyvä niiden on tuossa olla ja hyvään paikkaan joutuivatkin. Koko

Vienan ristikansanäkee ne tuosaa.

Mutta eivätpä Tuopan jumalat viihtyneetkään Uhtuan suudessa ja meluisassa kylässä. Ne ikävöivät vanhaan kotiinsa Tuoppajärven laineiden liplautukseen. Joka kerran, kun ne asetettiin hyllykköön Uhtuan kirkossa, ne samassa jo hypähtivät lattialle. Tämä toistui päivästä päivään".

Näistä hyppivistä ikoneista kerrottiin myös Boreniukselle hänen ollessaan runonkeruumatkalla Uhtualla v.1872.

Kun Sparre ja Wikström yöpyivät Uhtualla elokuussa 1892, sikäläinen pappi esitteli heille juuri valmistunutta kirkkoa ja kertoi, että osa ikoneista oli peräisin entisestä vanhauskoisten luostarista, joka aikoinaan sijaitti Tuoppajärven Saarella. Sparre kirjoittaa:

"Alttariseinällä ja pienessä sivuhuoneessa näimme joukon vanhoja ikoneja ja puulle maalattuja kuvia, jotkut hyvin kookkaita. Noilla kuvilla on kieltämättä suuri taiteellinen arvo, sillä ne ovat joutuneet tänne vanhasta, venäläisten viranomaisten lakkauttamasta rascolnik-luostarista."

Lähdeluettelo:

Friis J.A: Från Oulangsuo till Saari / teoksessa En sommar in Finnmarken, finska Lappland och Nordkarelen. 1872.

Karppanen Riiko: Tuoppajärven erakkolat. Toukemies 1-2:1926. Kianto Ilmari: Tuoppajärven salaisuus. /teoksessa Vienan vironilta, Kalevalan kankahilta. Matkakuvauksia. 1915.

Lönnrot Elias: Matkat 1828-1844 (toim. Väinö Kaukonen). 1981.

Lönnrot Elias: Kirjeet (toim. Raija Majamaa) / Valitut teokset 1. Kirje Johan Fredrik Cajanille Kuusamosta 1.1.1837.

Manninen Ilmari: Vanhauskoisuudesta Karjalassa I-II. Toukemies 10,11-12: 1925.

Mikkola J.J: Vienan, Aunuksen (ja Vepsän) historiaa. Karjalan kirja 1932.

N: Logovaragskij prihod (Vaarakylän seurakunta). Arhangel'skija Eparhialnaja Vedomosti 1908:20-24.

N: Kestengskij prihod (Kiestingin seurakunta). Arhangel'skija Eparhialnaja Vedomosti 11908:17-18.

Niemi Leena: Vanhauskoisuus Vienan Karjalassa ja Aunuksessa. Ortodoksia 19:1969.

Pashkov Aleksandr: Topozerskij skit. Nase nasledie n:o 5/1995.

ELIAS LÖNNROT kävi Kiestingissä ja Tuoppajärven Pyhässä saarella seitsemännellä keruumatkaltaan v.1836. Hän oli matkallaan yöpaikoissa joutunut kiistelyihin vanhauskoisten kanssa ja tästä artyneenä ei nähnyt heidän luostarissaankaan mitään hyvää. Vähältä piti, ettei se jäänyt tyystin käymättä.

Lönnrot tuli Skiitasta päin hiihtäen ja kirjoitti myöhemmin päiväkirjaansa:

"En tieä mikä minussa miehi, niin muinen Valamon monasterissa käyessäni, niin nykyäni tässäki. Tuskin olin tullut huonehusten ta kirkon näkyville, ni jo taasen teki mieleni kääntyä jällelle. En ni kuitenkaan kääntynyt, vaan menin kylään"

Perille päästyään Lönnrot kysyi luostarin esimestä, jonka luo hänet sitten ohjattiin. Tämä "ei kovin vanha, yksisilmäinen ukko" asui pienessä, kahden huoneen mökissä eikä puhunut nähtävästi muuta kuin venäjää, jota Lönnrot osasi kehnosti. Tulkin avulla selvisi, että "Polsakka startsa" oli juuri lähdössä kirkkoon ja että tulkkinä toiminut talonpoika veisi Lönn-

rotin luostarin vierastaloon.

Ylioppilas Cajanille lähettämässään kirjeessään Lönnrot kertoo:

"Yhen yön vaan olinki koko Saarella, joka minusta enemmän oli rosvopeän kuin monasterin muotoinen. Kirkossa kävin kahestiki, vaan siitä ei ni ole mitään erinomaista sanottavaa. Pimiä esti ikoaniaki näkemästä, vähä niitä olisi ollutki katseltavaa".

A.J. SJÖGREN kävi Tuoppajärven luostarissa kymmenkunta vuotta ennen Lönnrotia. Luostarin johtaja oli hiljattain matkustanut Pietariin eikä hänen sijaisensa tiennyt eikä osannut näyttää Sjögrenille luostarin arkistoa. Mikään muu Sjögreniä ei kiinnostanutkaan, joten käyttään pikimmiten katsomassa tsasounaa ja nautittuaan vaatimattoman aterian hän lähti saarelta mantereen puolelle skiitaan. Pikkutarkka päiväkirja, jota Sjögren piti koko elämänsä ajan, sisältää kuitenkin monia tärkeitä tietoja mm. Pyhän saaren ja skiitan eläjien lukumäärästä.

SAKARI VUORISTO
Kuvat: Museovirasto

Pentikäinen Juha: Marina Takalon uskonto. 1971.

Prusakevitsh I: Skazanie o topozerskom skit. Arhangel'skija Gubernskija Vedomosti 1868:73.

Railas Viktor: Vanhauskoiset ja heidän luostarin. Valamon juhla-kirja. 1977.

Saarikoski Paavo: Tuoppajärven luostari. Toukemies 1928: 8-9.

Sparre Louis: Kalevalan kansa katsomassa. 1930.

Sjögren J.A: Ephemerides (20-21.2.1826).

Vuoristo Vivi: Starovierolaisuus Vienan-Karjalassa. Karjalan Heimo 1973: 3-4.

Ainutkertaista tietoa Skiitan naisluostarista

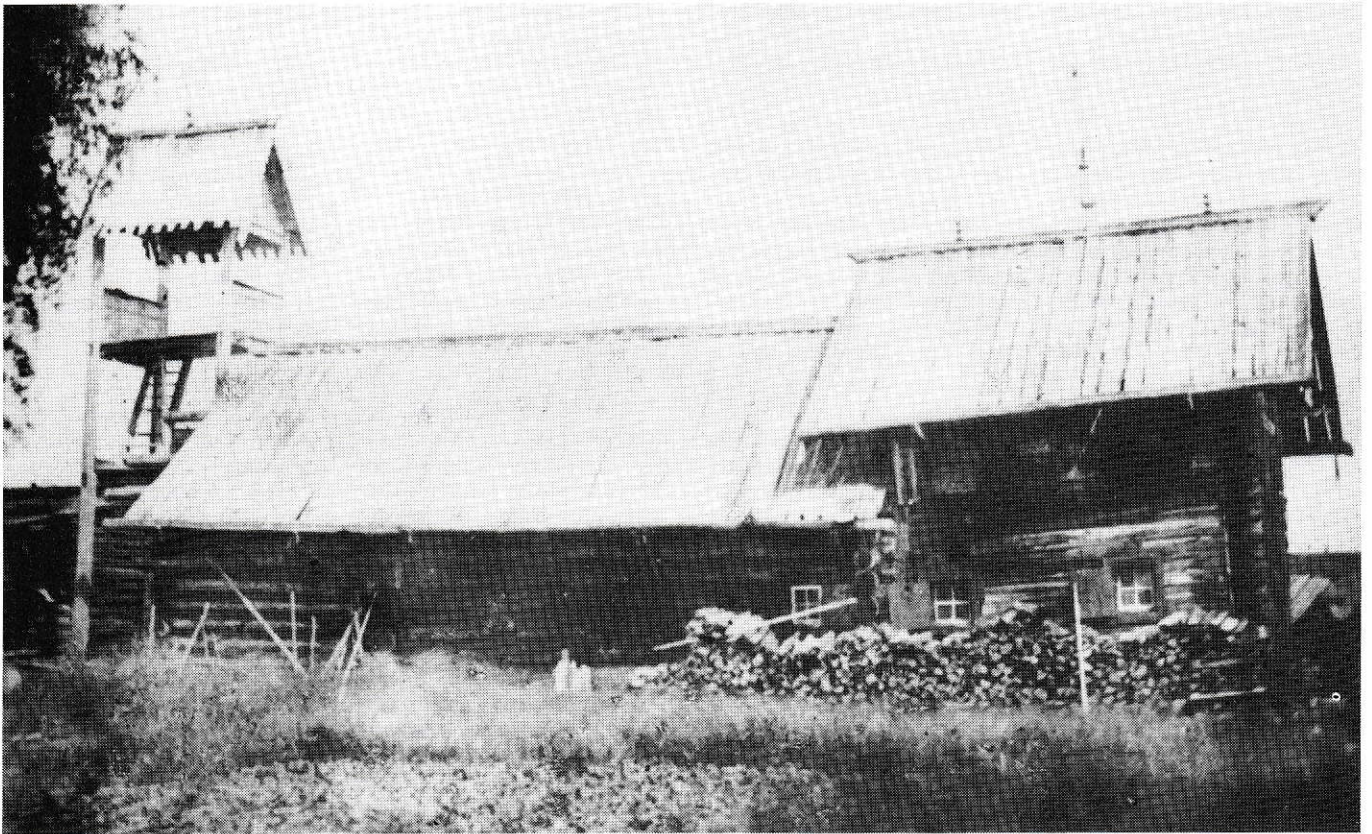
Tuoppajärven rannalla sijainneen Govinin skiitan perustamisaikaa ei tunneta. Se sijaitti vastapäätä luostariarta lahden poukamassa ja siitä paikka sai nimensäkin Skiitanlahti (ven. Skitguba).

Erakkolan toiminnasta on sensijaan käytettävissä Maiju Keynään tekemä ainutlaatuinen haastattelu, jossa kertojana on Suomessa pakolaisena elänyt Hilipän akka eli Anna Niemi, ent. Ossipov o.s. Loskin, syntynyt 15.7. 1864 Kiisjoen kylässä. Maiju Keynäs haastatteli

Hilipän akkaa Oulussa v.1940.

Anna jäi 7-vuotiaana äidistään orvoksi, jolloin hänen tätiensä, isän äidin sisar Ol'ona otti tytön skiittaan hoidettavakseen. Skiitassa Anna eli toistakymmentä vuotta, sen lakkauttamiseen saakka. Hän toimi lukijana ja kierteli papin tehtävissä mm. Kiestingin ja Oulangan kylissä ja loitompanakin.

Anna Niemen tiedot tekee poikkeuksellisen arvokkaiksi se tosiasia, että hän on ainoa skiitan asukkaista, jota on haastateltu.

Mantereen puolella sijainneen naisyhteisön, Govinin skiitan kirkko Bernerin valokuvaamana vuonna 1872. (kuva: SKS kuva-arkisto)

Skiitan asukkaat:

Luostarissa eli vanhoja ukkoja ja vanhemman- puoleisia naisia sekä kasvatettaviksi otettuja lapsia, orpoja ja köyhiä, joita kukaan ei muuten olisi hoitanut. Lapset, joita otettiin luostariin hoidettaviksi ja kasvatettavaksi, eivät saaneet olla alle vuoden ikäisiä. Heitä pidettiin luostarissa siihen saakka, kun tulivat 15-16 vuoden ikään, ja annettiin sitten pois, koska luostarissa ei suvaittu kisoja tms. Alle 2-vuotiaita lapsia hoiti vakituinen henkilö. Yli 2-vuotiaat sijoitettiin eri taloihin hoidettaviksi. Maksua ei peritty. Lapsille ei ollut myöskään erityistä koulua, mutta heidät sijoitettiin yleensä ”kirja-akkojen” keljoihin hoidettaviksi ja samalla opetettaviksi. Ukot eivät opettaneet eivätkä ottaneet lapsia hoitaakseen.

Skiitan päiväjärjestys:

Aamulla klo 3 aikaan nousuttiin. Yhdeksi kuukaudeksi palkattu mies tai nainen kulki keljalta toiselle herättämässä asukkaita koputtamalla seinään koi-vukurikalla ja huutamalla:

”Hospodi plahoslovi”. Tähän vastattiin sisältä: Amen, amen”. Jos vastausta ei kuulunut, käytiin katsomassa, oliko asianomainen ehkä sairastunut tms. Kello 4 aikaan kokoonnuttiin tsasounaan yhteiseen molintahetkeen. Kolme tuntia molittiin. Skiitan ympärillä niin

paljon viljeltyä maata, että sillä olisi syöttänyt suuren karjan. Lapset pantiin kesällä kitkemään viljelysmaita.

Alueella oli Anna Niemen mukaan yhteensä 110 rakennusta, niistä toistakymmentä (ehkä 13) oli 2-kerroksisia, suurrehkoja taloja.

Pyhä lähde:

Aivan lähellä tsasounaa oli ihmeitätekevä lähde. Kaukaa, yli sadan virstankin takaa tuotiin sairaita tälle lähteelle apua saamaan. Kun pesi lähteessä, niin vaiva parani. Jos pää oli kipeä, niin lähteen veteen kastettu riepu käärittiin päähän ja särky kohta lakkasi.

Luostarin hävittämisen jälkeen kalastajat olivat pesseet itseään samassa lähteessä, mutta siitä ei nyt ollut apua sairauksiin. Vedessä ei ollut enää Jumalan sanaa.

Skiitan talous:

Skiittaa ylläpidettiin usko-vaisten lahjavaroilla: Kemistä, Vienasta ja Kieretistä tuotiin talvella ruokaa ja muuta tavaraa pororaidoilla. Lahjat tulivat kaukaakin Keski-Venäjältä, Moskovasta ja Pietarista. Skiitassa rukoiltiin hartaasti hyväntekijäin puolesta. Myös merimiehet toivat lahjoja, mm. kultaa tsasounaan kiitokseksi siitä, kun olivat toimissaan hyvin menestyneet. Kun jotakin saatiin lisäksi omasta maasta, karjasta ja Tuoppajärvestä, niin

kaiken kaikkiaan skiitan väki eli kohtalaisen hyvin ja sillä oli varaa syöttää ja juottaa ilmaiseksi tsasounassa kävijöitä ja molijoita, vieläpä antaa kaikkien köyhimmille rahaakin.

Veden puhdistus:

Vanhauskoisten mukaan alussa oli määrätty, että vesi on puhdistettava, jottei se vahingoittaisi käyttäjiään. Niin Jumala puhdisti enkeliensä kaiken maailman vedet kolme kertaa vuodessa.

Päivät olivat sviisienie, makovei ja vieristä. Kunakin pyhästä puhdistus kesti kolme tuntia ja alkoi sviisienenä ja makoveinpyhänä yhdeksännellä tunnilla aamulla ja vieristä seitsemän aikaan aamulla. Koko tämän kolmen tunnin ajan rahvas seisoi ja molii tsasounassa ja ”oikein kaunehet laulut laulettiin”. Jokainen staroviera kuaittiin pyhällä savulla.

Skiitan hävitys:

Venäläiset papit vihasivat starovierojen skiittaa ja sen vaikutusvallan kasvua. He saivat lopulta aikaan sen lakkauttamisen v. 1887. Kerrottiin itsensä keisarin antaneen määräyksen luostarin hävittämisestä.

Luostarialuetta ympäröi vahva hirsimuuri. Porttivahdin huomaamatta ympärille oli kokoontunut toistasataa ryssä. Tikapuita apunaan käyttäen he pääsivät luostarialueelle. Mie-

het riistivät luostarista kolmatasataa kirjaa ja kokosivat ne eteiseen. Luostarin johtaja tuli ja vaipui pelästyksissään kynnykselle polvilleen eikä tästä enää toipunut, vaan kuoli kahden viikon päästä. Tuohuksen virittäjä tuli ja sanoi: ”Olkaa hyvä ja menkää pois. Annamme kaikki, kun kerran on määräys. Mutta jättäkää meidät henkiin”.

Skiitan asukkaat hajaantuivat sitten ympäri kylää omaistensa luo Kiestinkiin, Kokkosalmeen, Lohilahteen, Sohjanansuuhun, Kiisjokeen, Vaarakylään jne. Osa munkeista siirtyi Suomen puolelle, missä he perustivat uuden erakkolan Kuusamon Tavajärvelle. Syksyyn mennessä kaikki eläjät lähtivät pois paitsi Anna Niemi ja melkein 100-vuotias Ol’ona, hänen isoäitinsä sisar, joka oli aikoinaan Annan tuonut luostariin. He lähtivät vasta rekikellillä Annan kotiin.

Avustustoiminta:

Kaikille pyytäjille annettiin apua. Kengätkin korjattiin, sillä Skiitassa oli kolme suutaria, joista yksi valmisti huopatosuja. Ne oli väriltään mustia ja niissä oli siniset nauhat ristissä.

Kylistä kävi skiitassa usein ihmisiä, jotka pyysivät laulamaan kaanoneita. Laulaja sai palkkioksi kolme ruplaa, muisteli Anna Niemi, joka usein oli

tässä tehtävässä. Vanhat ihmiset tulivat kysymään, minkä päivän jälkeen saa aloittaa pelonpanon. Se oli tärkeää tietää, sillä jos teki toisin kuin oli määrätty, viljakasveihin tuli vikaa.

Skiitan luostarissa eräs naimaton mies valmisti rukousnauhoja. Myöhemmin niitä hankittiin Sungusta ja Vienasta. Skiitan johtaja, ”otsa” pyysi Sungussa kävijöitä tuomaan niitä palatessaan. Jokaisella vanhauskoisella oli rukousnauha. Skiittaan hankittiin ainoastaan mustia rukousnauhoja.

Rukousnauhoja myytiin skiitassa kävijöille, niille, joilla sitä ei vielä ollut. Skiitassa oli myös ompelija. Hänen tuli ommella vaatteita vain nuorille ja opettaa heitä itse ompelemaan. Vanhat ompelivat vaatteensa itse.

Ompelija otti ruflan yhden pupun valmistamisesta. Kun ompelija teki pukua Anna Niemelle, tämä katseli vieressä niin tarkasti, että ompeli sen jälkeen itse kaikki pukunsa. Starovierojen puku oli musta.

Skiitassa harrastettiin myös lähetystyötä. Niinpä johtaja käski muutamia sellaisia, jotka osasivat lukea ja selostaa vanhojen kirjojen tekstejä, menemään Uhtuaan, kun siellä ihmiset eivät tieneet vanhasta opista. Matkalle lähtivät Outi ja Kat't'i; viimemainittu oli sokea. Hän oli tullut luostariin vanhempiensa kuoltua. Nämä olivat sanoneet, että tytär joutuu kärsimään vanhempiansa syntien tähden. 3-vuotiaana Kat't'i sairastuikin isoonrokoon ja sokeutui sairauden aikana.

Näillä lähetyksillä Outi ja Kat't'i kulkivat vuosikymmeniä. Uhtualla heitä oli pilkattu, vainottu ja uhattu jopa tyrmällä. Sen takia he eivät siellä myöhemmin enää tohtineet käydä.

Vieraita Suomesta

Vuonna 1872 runonkerääjät Borenus ja Berner poikkesivat Kiisjoelta soutuessaan myös Skiitan naisrakkolassa. Borenuksen mukaan siellä ei ollut tuohon aikaan enää kahtakymmentä taloa. Asukkaita oli virallisesti 'herrain kirjoissa' viisitoista, mutta käytännössä enemmän, nelisenkymmentä, vanhin iältään 105 vuotta.

Berner kirjoitti matkasta kuvauksen Suomen kuvalehteen. Näin hän kuvaa lähtöä Skiitasta 19. p:nä heinäkuuta: ”Vielä kerran kuulimme siuna-

ukseksi: 'blahoslovi hospodi', jonka luostarin raunioilla asuvat hurskaat 'moatit' hyväntahtoisesti meille antoivat, ja perämies työnsi laiturista veneen, joka kolmen hengen soutamana läksi juoksemaan heratyyntä selkää eteenpäin (Kohti Kokosalmea)”.

Pyhät paikat:

Vanhauskoisilla oli tsasounia Miikkulanlahdessa, Jelettijärvessä, Heinäjärvessä ja Sär-

Vanhauskoisuuden taustaa

Tultuaan Moskovan patriarkaksi v.1652 patriarkka Nikon ryhtyi uudistamaan Venäjän kirkkoa. Hän pyrki palauttamaan jumalanpalvelustekstit alkuperäistä, kreikkalaista käytäntöä vastaavaan asuun. Uudistukset koskivat myös eräitä uskonnollisia menoja ja riitettä. Ne herättivät heti alkuunsa ankaraa vastustusta niin hengellisissä kuin maallisissakin piireissä.

Uudistuksen vastustajat nimittivät itseään vanhauskoisiksi eli starovtseiksi (ven. staraja vera) ja ryhtyivät valtiokirkosta erottuaan avoimeen vastarintaan. He uskoivat Antikristuksen esiintyvän patriarkka Nikonin hahmossa. Muut kutsuivat valtiokirkosta eronneita raskolnikoiksi (ven. raskolnik = lahkolainen, luopio).

Nikonin jumalanpalvelusreformin kiistellyn muutos oli kaksisormisen ristinmerkin korvaaminen kolmisormisella: ristinmerkkiä tehtäessä ei enää saanut liittää yhteen etu- ja keskisormea Kristuksen kahden luonnon kuvaamiseksi, vaan näiden kahden sormen päät oli liitettävä peukaloon jumaluuden kolmiyhteyden esittämiseksi.

Vanhauskoisten esipapin Avvakumin mukaan uusi ristinmerkki oli rienausta ja symboloi ilmestyskirjan lohikäärmettä, petoa ja väärää profeettaa.

Vanhauskoiset vastustivat paitsi kirkollisia uudistuksia myös yhteiskunnallista ja taloudellista edistystä. Siksi he joutuivat valtiiovallan ankarien vastatoimien ja suoranaisten vainon kohteeksi. Satoja vanhauskoisia vangittiin ja karkotettiin kaukaisiin luostareihin, mm. Solovetskiin katumaan tekojaan. Tämä oli kuitenkin virhe, sillä kapinoitsijat saivat munkit puolelleen ja uudet liturgiset kirjat pantiin luostareissa lukkojen taakse.

kiniemessä (Tiiksjärvi). Näin kertoi kokkosalmelainen Homa Sergejeff v. 1939 Maiju Keynälle. Anna Niemen ja Mari Kotkansalon mukaan vanhauskoisilla oli omat tsasounansa Kiisjoelle (hyvin vanha), Vaarakylässä (ei kovin vanha), Ruvassa, Jelettijärvessä (hyvin vanha, Spuassulle pyhitetty) sekä Heinäjärvessä Iljan tsasouna.

Koudan ja Mustanjoen välillä sijaitsevassa saareissa (Ve-

likoi Ostrov) oli aikoinaan ollut vanhauskoisten erakkola eli skiitta. Arvi Koite (ent. Sergejeff) Jelettijärven kylästä, synt. 1884, kertoi Maiju Keynälle joutuneensa kerran tuulen ajamana tuolle saarelle.

Saari oli silloin jo autio. Kertoja näki jäljellä olevan tsasounan, missä oli erilaisia rahoja ja pyhimysten kuvia sekä kalmismuan risteineen. Saareissa oli myös 2-kerroksinen talo ja kaksi 1-kerroksista taloa.

Vainon pelosta jasaadaksean rauhassa harjoittaa uskontoaan vanhauskoiset vetäytyivät syrjäseuduille Venäjän pohjoisosiin, Arkangelin ja Aunuksen lääneihin, missä heillä oli tukikohtinaan useita suuria luostareita, mm. Danilovo, Solovetski ja myöhemmin Uikujoki.

Hallitus päätti musertaa vanhauskoisten vaikutusvallan asevoimin. Se ei kuitenkaan ollut helppoa, sillä luostarit sulki porttinsa ja aloittivat lujan vastarinnan. Niinpä esim. Solovetskin luostari piti puoliaan tsaarin streltsejä vastaan peräti kahdeksan vuotta (1668-76), ennenkuin näille antautui ja sitenkin petoksen kautta. Paleostrovin luostarin piirityksen jälkeen 2 700 munkkia teki polttoitsemurhan. Luostarien vastarinta loppui, mutta tämä ei tuonut ratkaisua uskonnolliseen ristiriitaan.

Vanhauskoisilla oli Vienan-Karjalassa monta uskoa eli vie-

roa. Tuhkasen viero oli yleisin Kiestingin-Pistojärven-Oulangan alueella. Tämän vieron kannattajat olivat niin pyhiä, etteivät juoneet edes teetä. He söivät omista nimikkokupeistaan, joihin muut, eivät vallankaan mieron vieroon eli papin vieroon kuuluvat saaneet koskeakaan. Monissa taloissa oli usein varattu ns. mieronkupit vieraita varten. Ruotsin pakanat eli luterinuskoiset eivät saaneet juoda vettä tuhkasten vesikorvostakaan. Saaren viero oli nimensä mukaisesti peräisin Tuoppajärven luostarista. Saaren vierosta putosi pois, muutui puolisaaren vieroon, jos sattui jokin hairahdus tai jos meni naimisiin mierolaisen kanssa: Yleensä naitu nainen joutui aina puolisaaren uskoon. Vielä mainitaan suppea ns. lautaviero. Se oli kaikista ankarin ja askeettisin pitkine paastoineen. Siihen kuului mm. uskonnollisia erakkoja, ei niinkään tavallista rahvasta. - SV

” -- ULKOA KUULUI monia askeleita. Vierolaiset sieltä tulivat rukoilemaan, ukot harmaissa sarkavosrukoissaan, naiset leveissä namkakostoissaan. Oli niitä paljon! Kaikki akat syleilivät tätä, mutta ukot vain kumarsivat hänelle, vyyvään ja kunnioittavasti. Tati oli näet kirjaniekka, vierolaisten pappi.

Luukut käännettiin ikkunoiden eteen. Salvat lokahtivat ulko-ovien eteen. Vasta sen jälkeen uskalsivat vierolaiset vetää rukousnauhansa polveltaan ja kumarruspallit lavitsojen alta. Tati syytti pari tuohusta ja kiinnitti ne korkean, kaltevan lukupöydän nurkkauksiin. Aukaisi sitten lautakantisen jättiläiskirjan, jossa oli mustia ja punaisia, käsinkirjoitettuja kirjaimia, ja alkoi laulaa. Puolikymmentä laulaja-akkaa yhtyi tähän puoliääneen hyristen. Muut söpöttivät rukouksia ja kumarsivat maahan asti. Se kävi aivan yhtäaikaisesti, tahdisa.

Tädin ääni oli voimakas, matala ja kaunis. Mutta hän käytteli sitä hyvin varovasti, lauloi puoliääneen. Ei saanut kovasti laulaa - pappi voisi kuulla. Tati vihasi pappia yhtä paljon kuin räähkää. Eikä pappikaan ollut tädin ystävä, e-ei!”

(Katkelma Onttoni Miikkalin romaanista Vienan rannoilla, 1939. Tapahtumat sijoittuvat kirjailijan kotikylään, Suvi-Suurijärveen).

Kiisjoki - yksi suuren Tuoppajärven kolmestatoista kylästä

Kiisjoen vienalaiskylä Tuoppajärven luoteisrannalla noin 40 kilometriä Kiestingistä etelään oli aikanaan yksi järven kolmestatoista rantakylästä. Se oli suuri kylä; parhaimmillaan lähes 40 taloa.

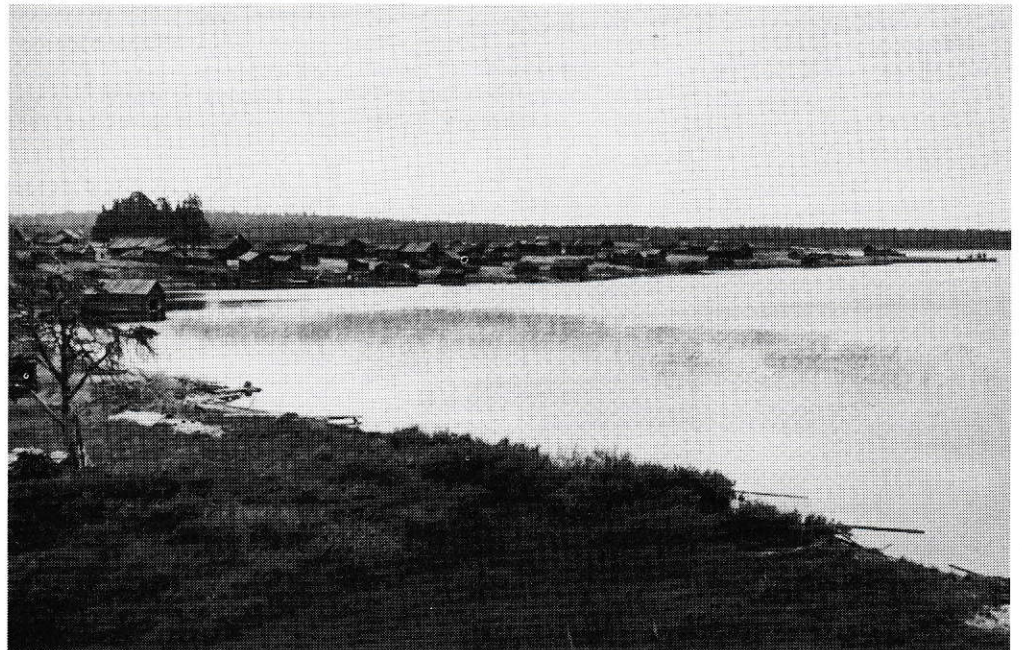
Jos lähemmee kiertämään pitkin Tuoppajärven itärantaa etelään ja palaamme länsirantaa takaisin Kiestinkiin, ohitamme seuraavat kylät: Kiestinki, Lohilaksi, Tsolma, Salmivaaara, Lampahainen, Liinamua, Nilmilaksi, Kuorelaksi, Suolapohja, Kiisjoki, Valasjoki, Sohjanankoski ja Kokkosalmi.

Nykyään näistä kylistä on jäljellä ainoastaan kolme, Kiestingin lisäksi Kokkosalmi ja Sohjanankoski. Lisäksi on syntynyt Uusi Sohjanankoski, metsäkombinaatti muutamia kilometrejä Sohjanankoskelta Kokkosalmeen päin.

Kiisjoen kylä sijaitsi Jaakonniemen ja Akanniemen välisessä lahdelmassa. Vuonna 1905 kylässä oli 36 taloa ja 248 asukasta. Perimätiedon mukaan ensimmäiset asumukset olivat Taraskola, Jugarala, Karppala, Ulasseila, Arhippala ja mahdollisesti Loskala tai Riikola. Kauppias V.J. Arhippaisen mukaan neljännessä polvessa taaksepäin (VJA:n isä oli syntynyt vuonna 1828) muistettiin viisi taloa, jotka olivat Loskala, Arhippala, Karppala ja Taraskola; viidennen talon nimeä ei kuitenkaan muistanut. Hekla Iivanantytär Ivanovski o.s. Leontjeff, syntynyt Kiisjoen kylässä vuonna 1900, kertoi Maiju Keynäälle, että hänen isoisänsä aikana kylässä oli ollut neljä taloa: Taraskola, Karppala, Stepanala ja Loskala (tai Miitreilä).

Matti Pöllän väitöskirjasta käy selville, että Kiisjoki mainitaan Vienan Kemin hallintopitäjän kyläluettelossa vuodelta 1723. Tuolloin kylässä asui 30 verotettavaa, joista seitsemän kuului Jugarovien sukuun (vrt. edellä talon nimi Jugarala). Vuoden 1800 henkikirjassa mainitaan sukunimi Loskin (talon nimi Loskala).

Näistä taloista, joista osa oli jo hävinnyt, kylä oli saanut alkunsa. Ensimmäiset asukkaat olivat perimätiedon mukaan tulleet Suomesta ja Vienanjoen seuduilta. Vanhemmalla ajalla

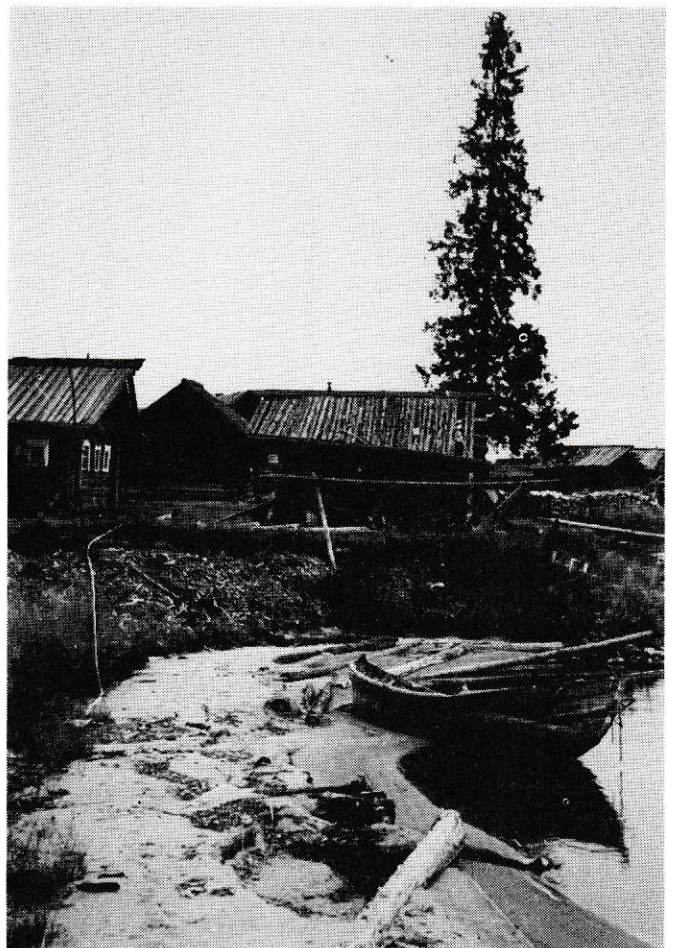
Kiisjoen suulla oli asunut lap-palaisia.

Kiisjoen asukkaat saivat elantonsa maanviljelyksestä ja rahdinajosta. Metsälintuja ja kaloja vietiin paljon Suomeen ja mm. Sungun markkinoille. Kalastus oli tärkeä leivänjatka- ja, ja pyyntireissuilla käytiin Jäämerellä saakka. Anna Niemi on kertonut tästä Maiju Keynäälle haastattelemansa seuraavasti:

”Kiisjoesta kävi Ruijassa kalanpyynnissä 30 miestä. He lähtivät matkaan Pohrottsan aikaan, elokuun puolivälissä ja tulivat takaisin vasta marraskuun alulla. Miehillä oli Ruijassa omat pyyntiveneet. Kala suolattiin saaveihin kotia varten tai myytiin merellä oltaessa suurille tukkuliikkeille tuoreena”.

Lisäksi Kiisjoki oli tunnettu laukkukaupan keskus. Useimmat kylän miehistä kulkivat laukkukannossa Suomessa. Monet heistä asettuivat sinne pysyvästi asumaan ja perustivat vaurastuttuaan kiinteän kaupan. Näistä mainittakoon mm. Arhippaiset, Loskinit, Karppoffit, Tarasoffit, Leontjeffit ja Miininit. Kiisjoen miehillä oli Suomessa omat reviiirsä. He liikkui-
-SV.

Kiisjoen talot olivat tiiviissä ryhmässä Tuoppajärven rannalla; vasemmalla näkyy kalmismua. Kotikuusi vartioi (alla) auti-oiksi jääneitä asumuksia. (SA-kuvat 1941).

Kiestingin uutiskronikka 1936

Kun Suomessa usein laskeetaan leikkiä siitä, että talventulo yllättää syksyisin autoilijat, niin Kiestingin rajonissa kävi vuonna 1936 sillä tavalla, että varhainen kevääntulo yllätti lespromhoosin.

Uittotyöt olivat alkaneet kutakuin normaalisti toukokuun alkupäivinä. Kiestingissä uittettavan puun kokonaismäärä oli tuona vuonna 45 000 kiintokuutiota. Työvoimasta tosin oli puutetta, mutta työt jokivarvalla sujuivat ainakin tyydyttävästi. Ongelmia oli vain Kuorilahden punktilla, missä ei vielä toukokuun puoliväliin mennessä ollut päästy juuri alkua pitemmälle. Kun joet olivat puolikuvia, siinä ei auttanut stahnovilaisuuskaan, vaan piti ryhtyä rakentamaan isotöisiä patoja.

Tuona vuonna kesä tuli varhain. Lespromhoosin ja uittokonttorin toverit olivat siinä uskossa, että Tuoppajärvi vapautuu jäästä normaaliin tapaan vasta kesäkuun puolella. Nyt jäät lähtivät kolmisen viikkoa aikaisemmin ja tämä sai aikaan melkoisen kaaoksen. Koko hinauslaivasto oli vielä talviteiloillaan, varaosat myöhässä ja polttoaineen saanti varmistamatta.

Kiestingin lespromhoosi koetti vierittää synn Karellestrustin ja Mustanlahden telakan niskoille. Hinaajien varaosat oli sen mukaan tilattu jo talvella, mutta ne saapuivat Kiestinkiin liian myöhään, vasta toukokuun puolivälissä. Vaikean kelirikon takia niitä ei enää voitu kuljettaa sinne, missä laivat olivat. Voima-hinaaja korjattiin välttävään ajokuntoon hitsaamalla entisen potkurin lapoihin jatkeet ja vaihtamalla rikkinäisten hammaspyörien tilalle vanhoja. Koeajolla ilmeni useita muitakin vikoja; alus oli täysremontin tarpeessa. Uiton toista hinaajaa ei saatu liikkeelle ollenkaan, vaan se jäi odottamaan uutta magneetta.

Oikukas kevätseksi teki vielä toisenkin kepposen kiestinkiläisille. Toukokuun 29. päivän vastaisen yön ja seuraavan päivänkin koko rajonissa riehui kova lumimyrsky. Lunta tuli lähes 30 senttiä. Se sotki muutenkin sekavan uittotilanteen ja ennen muuta juuri alkuun päässeet kevättyöt keskeytyivät kokonaan vähäksi aikaa.

*

Millainen Kiestinki, piirikeskus tuohon aikaan oli? Siitä saamme jonkinlaisen käsityksen A. Ranosen kirjoituksesta "Päivä Kiestingissä", jonka Punainen Karjala julkaisi 28.7.1936.

"Ajettuamme autolla Louhen asemalta verrattain hyvässä kunnossa olevaa maantietä kuutisenkymmentä kilometriä saavumme ennen Kiestinkiä olevaan tien viimeiseen ja suurimpaan mutkaan, jossa tie poikkeaa suoraan etelään. Siivutimme aputalouden ja sen ajanmukaisen navettarakennuksen.

Matkaa on jäljellä kaksi kilometriä, mutta kaikesta näemme, että olemme tulossa vauraiseen ja vilkasliikenteiseen asutuskeskukseen. Auto pysähtyy Toimeenpanevan komitean komean kaksikerroksisen rakennuksen eteen".

Kirjoittaja tutustui ensi työseen ruokalaan, josta hän antaa hyvän arvostelun. Seuraava kohde oli keskuskulttuuritalo, komea, hyvinvarustettu rakennus, josta Ranosen mukaan kuitenkin "puuttui arkkitehtuuria" niinkuin myös monista muistakin Kiestingin keskustan rakennuksista.

Kiestingissä oli kirjoittajan havaintojen mukaan viisi kauppa, joista yksi oli kirjakauppa. Kaupoissa vallitsi yleensä moitteeton järjestys. Poikkeuksen teki Orssin (työläisvarustelulaitos) myymälä: se ei tyydyttänyt alkuunkaan kulttuurisen kaupan vaatimuksia. Ns. universaali-kauppa kooperatiivin talossa sai sensijaan kirjoittajalta erityiset kiitokset.

Kirjoittaja kävi myös paikallisessa postitoimistossa Tuoppajärven rantatöyräällä ja ihmetteli sen vanhanaikaisuutta ja epäkäytännöllisyyttä. Tämä sai "luonnollisen selityksen", kun hänelle kerrottiin, että rakennus on kylän entinen kirkko. Varsinainen postitalo oli vielä rakenteilla.

Paikkakunnan tärkein työllistäjä oli jo muutamia vuosia ollut teollisuuskombinaatti. Paja ja puusepänverstaas tosin seisoiivat käyttövoiman puutteessa, mutta tilanteen arveltiin korjautuvan syksyllä, jolloin sähköaseman koneet oli määrä saada asennetuksi. Kombinaattilla oli myös tiilitehdas, Sohjanankoskella, mutta "toistaiseksi se tuottaa ala-arvoisia tiiliä -

häpeä tehtaan johdolle, joka ei hyvistä materiaaleista saa kunnollisia tuotteita". Lisäksi oli suunnitteilla kalkkipolttimon rakentaminen. Varat hankkeeseen oli jo myönnetty ja raaka-ainetta oli paikalta saatavissa.

A. Ranonen, joka lienee ollut jonkin sortin toimitsija, näki Kiestingissä paljon keskeneräisiä rakennuskohteita, mm. sairaala, posti, kaksi kauppa sekä useita asuintaloja. Jotkut niistä olivat kuuleman mukaan olleet tekeillä jo vuosikautia. Ongelmana oli yksinkertaisesti rakennustarvikkeiden ja varojen puute.

Samaan asiantilaan puuttui tuonnempana myös Punainen Karjala otsikolla "Uhmaava tilanne Kiestingin vajaan kesikoulussa". Lehden mukaan koulu -ja internaattitalon remontitöitä olivat pahasti kesken, vaikka koulujen alkaminen lähestyy. Koululla oli muitakin ongelmia. Kesän aikana olisi pitänyt valmistaa talveksi 400 kuutiota polttopuuta, mutta valmiina oli vasta 250 kuutiota. Kaiken lisäksi koulun sähkötyöt olivat tekemättä.

*

Lokakuussa Kiestingin keskuksessa järjestettiin koko piirin käsittävä maatalousnäyttely. Mukana oli 15 kolhoosia. Loput eivät voineet saapua syyskelirikon takia.

Näyttelytorilla oli 38 lajia maatalouden tuotteita. Lohivaaran kolhoosin osastolla oli näytteillä 6 kilon painoisia turnipseja, Niskan kolhoosi esitteli likimain samankokoisen lantun, Tuhkalan ja Vaarakylän kaalinkerät olivat reilun 5 kilon painoisia ja Hirveäniemen kolhoosilaiset ylpeilivät puolen kilon painoisilla perunoilla.

Piirin hallinto ja maaosasto palkitsivat neljä parasta kolhoosia. Ensi palkinnon (400 rpl) sai Lohivaara, toisen palkinnon Tuhkala, kolmannen Vartiolampi ja neljännen Suvi-Suurijärvi.

*

Marraskuun lopulla oli paikallisten ammattiliittojen kokouksessa esillä useitakin tahoilta esitetty toivomus luistinradan laittamisesta kylän edustalle Tuoppajärven jäälle. Suunnitelma hylättiin osin siksi, ettei luistinrataa pidetty kovinakaan tarpeellisena ja osin myös siksi, että edellisvuonna radan puhtaanapito oli epäonnistunut.

Vaikka Punainen Karjala piti tapanaan moittia nuorisoa milloin mistäkin, mm. juopotte- lusta, kortinpeluusta, luokkatietoisuuden puutteesta ja laiskotellusta, tässä asiassa se asettui Kiestingin nuorten puolelle.

Lehden mukaan ammattiliittojen suhtautuminen luistinradan kuntoonpanoon ja nuorisoon fyyskulttuuriin eli siis liikuntaharrastuksiin on ristiriidassa puolueen ja hallituksen tekemien päätösten kanssa. Niinpä "piirin tpk:n fyyskulttuuriosaston on yhdessä ammattijärjestöjen kanssa heti järjestettävä Kiestingin nuorisolle luistirata". - Luistinrataa ryhdyttiinkin kohta puhdistamaan, sillä Punainen Karjala ei ollut mikään tahansa lehti, vaan virallinen orgaani; jo pelkkä viittaus siihen, että luistinradan hylkääminen olisi jotenkin vastoin puolueen ohjeita pani asioihin vauhtia. (kokosi: SV)

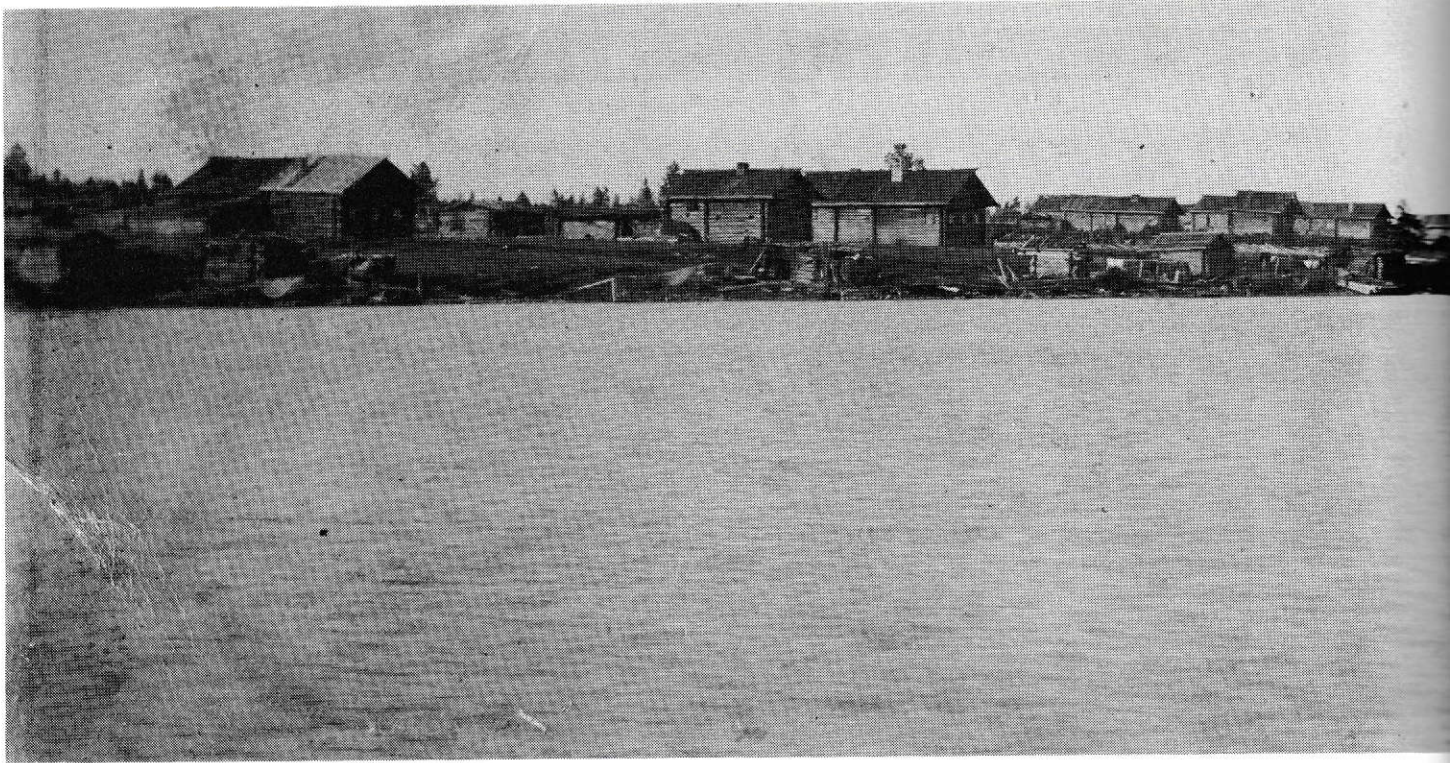
Kömölä - Kiestinki

Kiestingin seudun kiinteän asutuksen historia ulottuu 1600-luvulle, mutta sen varhaisvaiheista on melko vähän asiakirjatietoa.

A. A. Boreniuksen vuonna 1871 tallentaman asutustarinan mukaan Kiestingin kanta-asukas oli lappalainen nimeltään Kömö. Arvelun mukaan nimestä kehittyi muoto Kömönen, jonka venäläismuunnella on Kemov. Sukunimestä Kömönen muodostui paikannimi Kömölä.

Toinen selitys on seuraava: kun ensimmäiset uudisasukkaat samoilivat Tuoppajärven pohjoisrannalle, yksi tulijoista löi kirveenhamaralla puunrunkoa. Lieneekö ollut kelo, kun iskusta lähti kumiseva ääni. -Ka, mitenpä tämä näin kömäjäy, mies ihmetteli ja koetti toisen kerran samalla tuloksella. Tästä syntyi tulevan kylä nimi - Kömölä.

Kiestinkiläinen Vasili Ivanoff (Niemelä) kertoi Maiju Keynäälle, että vanha rahvas vielä viime vuosisadan lopulla puhui pelkästään Kömölästä eikä Kiestingistä - syrjäkylästä lähdeittiin Kömölään.

Kiestingillä pitkä historia

Kiestingin kylällä on pitkä historia. Se kuuluu luoteis-Karjalan vanhimpiin asutuksiin. Sen alkuhistoriasta on kuitenkin säilynyt vain vähän asiakirjatietoa. 1500 -1600 -luvun vaihteessa Pohjois-Vienassa oli seitsemän lapinkylää, joista yksi oli Kiestinki. Osa näistä kylistä tuhoutui vuoden 1589 ruotsalaishyökkäyksessä. Tsaari Mihail Romanovin käskykirjeessä vuodelta 1628 Kieretin pitäjään kuulunut Topozeron (Tuoppajärven rannalla sijaitseva) kylä. Tämannimistä kylää ei kuitenkaan enää myöhemmin esiinny asiakirjoissa. Vuonna 1679 Kiestinki mainitaan uudiskylänä, mikä merkinnee sitä, että v. 1628 mainittu Topozero, joka ehkä tarkoitti juuri Kiestinkiä, oli puolensantaa vuotta autioina.

Lappalaiset, joita ennen eli Tuoppajärvenkin seudulla, väistyivät uudisasukkaiden tieltä pohjoiseen. Heistä kertovat nykyään vain paikannimet kuten esim. Kiestingin kylän edustalla oleva Kotisaari, joka on alkuaan ollut saamenkielisessä muodossa Kotasaari, samoin saamelaiseksi on tulkittava Vesaniemi ja järven eteläosassa Loparinsuaret.

1700-luku oli vaikeaa aikaa sotien ja rajakahakoiden takia.

”Ruotsalaiset” tekivät tuon tuostakin hyökkäyksiä rajan takaa. Monia kyliä, mm. Kiestinki tuhoutui ja jäi useiksi vuosikymmeniksi autioksi. Vasta Suuren Pohjan sodan jälkeen olot vähän vakiintuivat ja loivat pohjaa suotuisalle taloudelliselle kehitykselle.

Lappalaisasutus oli 1700-luvun puolivälissä hävinnyt jo niin vähiin, että jäljellä oli enää kaksi Lapinkylää, toinen Pääjärvellä ja toinen Tuntsajoella.

1900-luvulle tultaessa Kiestingin kunta (volosti) oli yksi Kemian Karjalan suurimpia. Taloja oli 500 ja asukkaita 3 685.

Talojen lukumäärässä Vuokkiniemi oli tosin suurempi, mutta asukaita siellä oli vähemmän kuin Kiestingissä. Peltoa Kiestingissä oli asukasta kohti selvästi vähemmän kuin kihlakunnan muissa kunnissa, vain 7,3 pros. pinta-alasta. Vastaava keskimääräinen luku oli muualla 14,6 pros.

Satomääriä ja kotieläinten päälukua tarkasteltaessa huomio kiinnittyy siihen, että Uhtualla heinää korjattiin melkein 3,5 tonnia, mutta karjaa oli yli puolta vähemmän kuin Kiestingissä.

• Maatalous, vaikka sen tuot-

to alueen pohjoinen sijainti huomioon ottaen oli hyvä, ei riittänyt elättämään kiestinkiläisiä. Lisäansioita oli etsittävä kotipiirin ulkopuolelta. Näistä mainittakoon seuraavat:

- kaupankäynti Suomessa (laukkukauppa). Sitä harjoitti 200 miestä ja sen tuotto v. 1908 oli 16 000 rpl. Kiestinki olikin johtavia laukunkantokuntia.

- rahdinajoa hevosilla ja poroilla mm. Kierettiin harjoitti 50 ihmistä; tuotto oli 175 rpl.

- kalastus tuotti yht. 5520 rpl, metsästys 1037 rpl ja metsä- ja uittotyöt 4210 rpl.

Satomäärät Kiestingissä v. 1904 (vertailukuntana Uhtua): (hehtilitroissa á 100 litraa, heinä kiloissa)

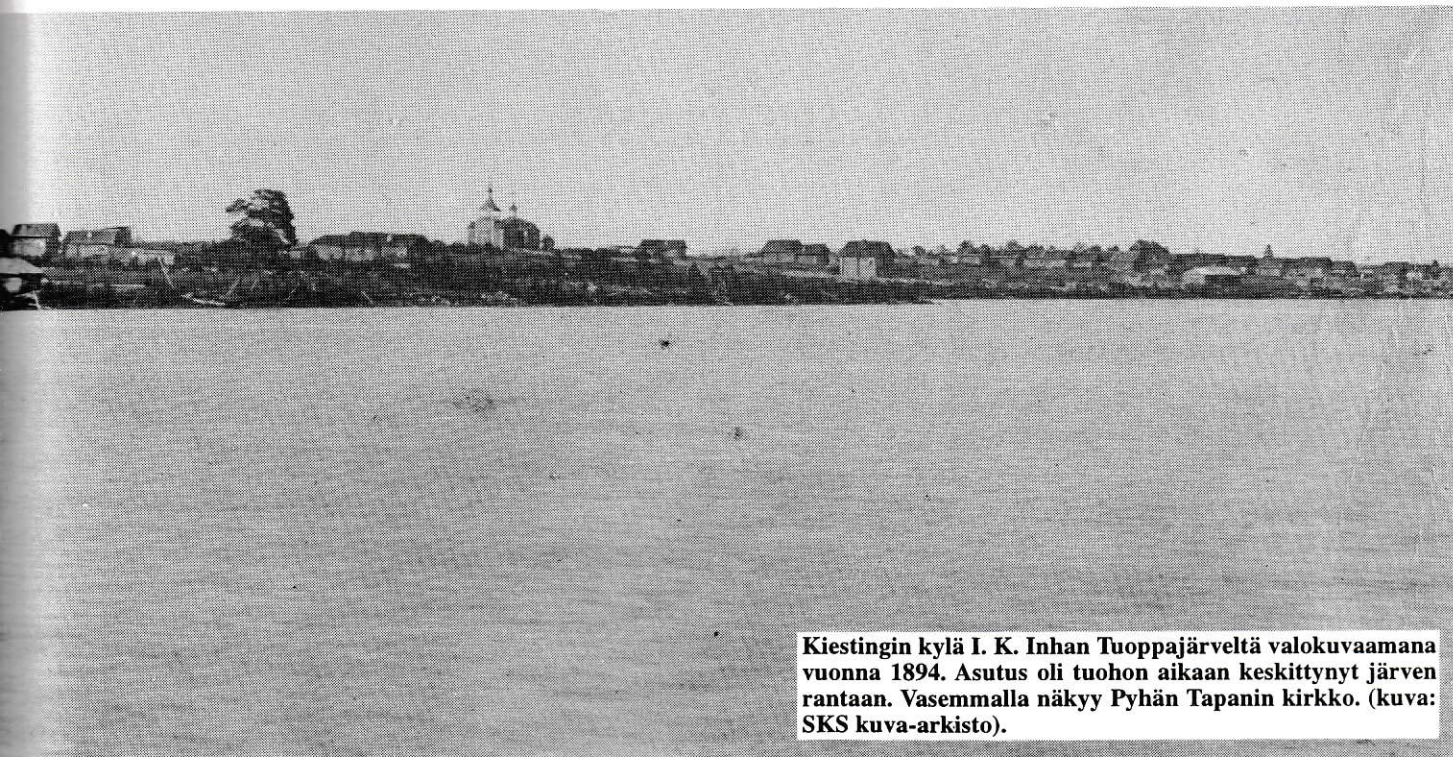
	Väkiluku	Kylvöala	Ruis	Ohra	Kaura	Peruna	Heinä
KIESTINKI	3586	524 ha	1680	5250	- -	10650	294 840
UHTUA	3005	695 ha	622	3142	25	1487	3 423 420

Leipää tuotettiin 6,1 puutaa (á 16 kg) henkeä kohti, eniten koko kihlakunnassa, vaikka peltoa oli vähän.

Kotieläinten lukumäärä Kiestingissä v. 1905 (vertailukuntana Uhtua):

	Sarvikarja	Hevoset	Lampaat	Porot
KIESTINKI	1031	413	2273	3567
UHTUA	815	197	1011	18

Kiestingin kylä I. K. Inhan Tuoppajärveltä valokuvaamana vuonna 1894. Asutus oli tuohon aikaan keskittynyt järven rantaan. Vasemmalla näkyy Pyhän Tapanin kirkko. (kuva: SKS kuva-arkisto).

Kiestingin kunnassa oli tuohon aikaan 11 myllyä ja 8 paja.

• Vuosisadan alkupuolella ajankohtaisin kysymys Kiestingissä ja ja naapurikunnissa oli tieverkoston kehittäminen. Ympäri vuoden ajokelpoisia teitä ei ollut laisinkaan. Tärkeimmäksi katsottiin maantien rakentaminen Kiestingistä Kierettiin ja Suomen puolelle Kuusamoon. Suunnitelmia oli useita, mutta varojen puutteessa ne jäivät suunnitelmiksi. Taustalla oli myös pelko siitä, että Suomen vaikutus kasvaa liian suureksi; tätä pelkäsi erityisesti oikeuskoinen kirkko.

Kiestingin talonpojat halusivat osoittaa, ettei tie Kieretistä Kiestingin kautta Kuusamoon ole mikään utopistinen haave. He rakensivat omin varoin viertotien Lohivaarasta Pinkasalmeen, 20 virstaa.

Millainen Kiestingin kylä oli vuosisadan alkupuolella. Näin sitä kuvaa esim. Juri Vanin v. 1917: "Kiestinki on tavallinen karjalainen kylä, missä 50-60 vanhaa taloa on kolmessa rivissä suuren Tuoppajärven rannalla. Asukkaita on noin 300. Kylän johtajana on lähes lukutaidoton starssina. Lisäksi on sturasta, piissikkä eli kirjuri, uradniekka eli maalaispoliisi, pappi, diakka ja 3-luokkainen koulu, välskärin vastaanotto-paikka, kauppa sekä kirkko".

• Venäjän vallankumouksen jälkeen alkoivat Karjalassa leivottomat, myrskyisät ajat: punaiset, valkoiset, legioonalaiset, englantilaiset ja bolshevikit taistelivat karjalaisten sieluista. Viimeisen vaiheen - loppuvuodesta 1921 alkaneen Karjalan kansannousun - viimeiset, ankarat taistelut käytiin helmikuussa 1922 Kiestingin Kokkosalmessa ja Sohjananjoella. Moninkertaisen ylivoiman edessä metsäisissä oli kylä kylältä peräännyttävä Suomen puolelle, ja neuvostovalta alkoi vakiinnuttaa asemaansa.

Vanha kihlakuntajärjestelmä purettiin v. 1927 ja korvattiin piirijaolla. Toukokuussa järjestettiin väestön keskuudessa kysely niissä kylissä, joita rajanmuutokset koskivat. Karjalan toimeenpanevan keskuskomitean istunnossa Gylling selosti uutta piirijakoa. Sen mukaisesti Karjala jaettiin 26 piiriin, joihin tuli yhteensä 192 kyläneuvostoaluetta. Vanhasta Uhtuan kihlakunnasta muodostettiin kaksi piiriä: Kiestinki ja Uhtua.

Kiestingin piiriin tuli kaksi kuntaa, Kiestinki ja Oulanka, pinta-alaltaan yhteensä 15 300 neliökilometriä. Kyläneuvostoalueita oli alkuvaiheessa kahdeksan eli seuraavat: Kiestinki, Jelettijärvi, Lohivaara, Vaarakylä, Laitasalmi, Niska, Ruva ja Oulanka. Kyliä näissä oli yhteensä 43, väkiluku 5 116 ja talouksien lukumäärä 885.

Vuonna 1930 hallinnollista jakoa jälleen muutettiin nähtävästi saatujen kokemusten pohjalta. Muutokset koskivat myös Kiestingin piiriä.

Kiestingin piirin luoteisosa (mm. Koutajärvenpää) yhdistettiin Kantalahden piiriin, Kuorilahden kylä Louhen piiristä liitettiin Kiestinkiin (alunperin se oli kuulunut Paanajärveen) ja Suvannon kyläneuvostoalue siirrettiin Uhtuan piiristä Kiestingin piiriin (Uhtua sai osan lakkautettua Kemijoen piiriä, m. Paanajärvi, Sompa, Kurjenkylä).

Kiestingin piiriin tuli muutosten jälkeen 11 kyläneuvostoaluetta ja piirin väkiluvuksi 5 642 henkeä, joista karjalaisia 5 545.

Kiestingin piirin järjestelykomitean puheenjohtajaksi valittiin Nikitin jäseniksi Puonti ja Kemov. Tpk:n taloa ryhdyttiin remontoimaan ja suunnittelemaan budjettia. Sen loppusummaksi tuli 120 000 rpl.

• Maantie Kiestingistä Louheen saatiin 1920-luvun puolivälissä. Sen rakensivat vangit työkaluinaan lapiot ja kottikärrit. Vesiliikenteen kohentamiseksi hankittiin kaksi moottori-venettä, Kommunardi Tuoppajärveä varten ja Kivakka liikennöimään Pääjärvellä. Rautatie Louhesta Kiestinkiin valmistui 1930-luvun viimeisinä vuosina. Kun suomalaisjoukot

tulivat Kiestinkiin elokuussa 1941, mm. asemalaitteet olivat puolivalmiit ja radan sorastus kesken 30 kilometrin matkalta. Rautatie peruskorjattiin sodan jäljiltä vv. 1956-57. Pääjärvelle saakka rataa jatkettiin 1970-luvulla metsätyökeskuksen valmistuttua. Henkilöliikennettä radalla ei ole ollut eräitä tilapäisjärjestelyjä lukuunottamatta.

Kiestingin osuuskauppa aloitti toimintansa marraskuussa 1924. Maatalouden tehostamiseksi ja viljellyn pinta-alan lisäämiseksi perustettiin suoviljelyosuuskuntia miltei jokaiseen kylään. Mittavin hanke tällä sektorilla oli Kokkosalmen sovhoosin perustaminen v. 1929. Alueen suuret suot, pinta-alaltaan yli 5 000 hehtaaria, oli määrä kuivata pelloksi. Ennen merkittävä elinkeino, poronhoito alkoi sensijaan taantua.

1920-luvulla - sen jälkeen kun olot vakiintuivat - Kiestingissä alkoi vilkas rakennustoiminta. Tuolloin rakennettiin sairaala, koulu, kulttuuritalo, perustettiin metsätyökeskus (1929), joka toimii vieläkin. Kylän keskus hallintorakennuksineen kasvoi sinne, missä aikaisemmin kyläkuvaa hallitsi Pyhän Tapanin kirkko. Kirkko likvidoitiin pääsiäisenä 1924. Siitä tuli valistustalo ja myöhemmin siinä toimi kylän postitoimisto.

• Ensimmäinen radiovastaanotin tuli Kiestinkiin "loka-kuun lahjana" 8.11.1926. Sen kuntoonlaittaminen vie muutamia päiviä, kertoi Punaisen Karjalan kirjeenvaihtaja. Kylän väki odottaa jännittyneenä, milloin "se piessa alkaa puhua".

Piirilehti Punainen Kiestinki alkoi ilmestyä 1.1.1934. Se painettiin omassa kirjapainossa Kiestingissä. Sittemmin sen seuraajaksi tuli Kommunist-niminen venäjänkielinen lehti, joka sekin aikanaan hävisi näyttämöltä, kun piirijakoa muutettiin. Nykyinen Louhessa ilmestynvä piirilehti Pripoljarje on viime tietojen mukaan melkoinen rasitus piirin paikallishallinnolle. Kylän sähkölaitos oli valmistunut syksyllä 1930 ja "Iljitshin lamput" syttyivät sopivasti vallankumouksen juhlapäivänä 8.11.

Televisio tuli Kiestinkiin 1960-luvun puolivälissä. Alussa siitä näkyi "lumisateessa häilyviä hahmoja" samaan tapaan kuin Suomessaakin. Sitä mukaa kun asema- ja linkkiverkosto täydentyi, kuvan laatu parani.

Kulttuuri- ja valistus (=propaganda) palveluihin ja peruskoulutukseen kiinnitettiin myös

paljon huomiota. Seuraava tilasto vuodelta 1931 koskee koko piiriä:

19 koulua, 21 opettajaa ja 726 koululaista, 16 punanurkkaa, 6 lukutupaa hoitajineen, 6 kirjastonhoitajaa, 2 kinoteknikkoa, 2 radioteknikko, 1 lukutaidon opettaja ja 878 lukutaidotonta (näistä koulutuksessa 534), 1 lukutaitokampanjan ohjaaja ja 1 valistustyön tarkastaja. Kulttuuriarmeijalaisia oli 257, joista 5 Nkp (b):n jäseniä, 70 nuorisoliittolaisia, 31 ammattiliittolaisia, 42 pioneeria ja 109 puolueetonta.

Piirin asukasluvu oli v. 1933 yhteensä 6 437 henkeä, joista karjalaisia 5 743, venäläisiä 435, suomalaisia 234, vepsäläisiä 6 ja muita 38. Vertailuja nykytilanteeseen on vaikea tehdä, koska Kiestingin piiri yhdistettiin Louheen piiriin v. 1956. Luvut näyttäisivät joka tapauksessa aivan toisenlaisilta, jos kohta Kiestingin keskuskylässä karjalaisten osuus on vieläkin yli 40 prosenttia.

• Kiestingin kylässä oli 1920-luvun jälkipuolella kolme osaa, varsinainen kylä, Niemelä ja Ranta. Näistä Niemelä sijaitsi saarella, jonka kapea kannas yhdisti mantereeseen.

Ranta oli Niemelän ja pääkylän välissä Tuoppajärven rannalla. Pääkylässä oli 29 talonpoikaistaloutta ja 14 muuta taloutta. Asukkaista 139 oli karjalaisia, 17 suomalaisia, 11 venäläisiä sekä yksi, jonka kansallisuutta ei ollut merkitty. Rannan kylässä oli 8 talonpoikaistaloutta ja 4 muuta taloutta ja siellä asui yhteensä 41 karjalaista ja 8 suomalaista. Niemelässä oli 2 talonpoikaistaloutta ja niissä 15 karjalaista. - Sodan aikana Niemelä ja Ranta tuhoutuivat eikä niihin enää rakennettu taloja.

1930-luvun jälkipuoliskolla vireä rakennustoiminta jatkui; rakennettiin paljon uutta ja vanhaa rakennuskantaa säilyi lähinnä Tuoppajärven rannalla Naberezhnajan varrella. Kylässä toimi teollisuuskombinaatti, jolla oli saha, puusepänverstaas ja tiilitehdas Sohjankoskella.

• Jatkosodan aikana Kiestingin piiri joutui taistelutanteeksi. Kun Sohjananjoen puolustuslinja murtui, venäläiset joukot perääntyivät Louhen suunnalle ja polttivat melkein koko Kiestingin. Suomalaiset ja saksalaiset joukot saapuivat illalla 7. elokuuta kylään, joka oli savuavina raunioina. Suuren varuskunnan kaksikerrok-

siset kasarmit oli poltettu, samoin enin osa keskustan taloista, koulu ja kulttuuritalo sekä Rantakadun taloja. Kylän itäosan vanhat rakennukset olivat koskematta, samoin esim. pyöreistä hirsistä rakennettu puolensataa metriä pitkä kolhoosin talli Kotisuon takana ennen neljättien risteystä. Samoin pystyssä olivat entinen papin talo ja ns. Antikaisen talo.

Suomalaiset kunnostivat suuren osan taloista omiin tarpeisiinsa ja rakensivat monia kymmeniä parakkeja varastoiksi, asunnoiksi jne. Kenttäsiirkeli ja pärehöylä tekivät töitä melkein yötä päivää.

Miten sitten on selitettävissä, että paikallisen väestön palatessa aikanaan evakosta kylässä oli pystyssä vain pari taloa? Kiestingin toiseen tuhoamiseen ovat syyllisiä saksalaiset, joille Kiestingin lohkon rintamavastuu siirrettiin 1.7.1942. Alueen evakointi alkoi 4.9. ja päättyi 8.9.1944.

Pääosa Kiestingin piirin muistakin kylistä tuhoutui sodan aikana; puna-armeija toteutti tehokkaasti "poltetun maan taktiikkaa", Stalinin käskystä, ettei viholliselle saa jättää mitään suojaa. Kokkosalmen

SODAN TUHOT. Kun suomalaiset ja saksalaiset joukot saapuivat elokuun 7. pnä 1941 Kiestinkiin, perääntyvät venäläiset olivat polttaneet pääosan kylän keskustasta. Eniten ehjiä rakennuksia oli itäpäässä (kuva yllä), mutta näkymä Rantakadun yli Tuoppajärvelle oli kovin masentava. (SA-kuvat).

kylä poltettiin jo 2.8.1941, Lohivaara ja Lohilahti pian elokuun puolivälin jälkeen. Pääosan Oulangan kylästä venäläiset polttivat 8.7.1941 vetäytyessään Pääjärven itäpuolelle. 4.11 olivat vuorossa Niskan ja Kuntijärven kylät ja seuraavana yönä Soukelo ja Miikkulanlahti. Kiestingistä pohjoiseen sijaitsevat Heinäjärven ja Lakkijärven kylät venäläispartiot polttivat alkutalvesta 1942. Tiiksjärven kylästä paloi 12 taloa 15.1.1942 ja loput, samoin Jelettijärvi, myöhemmin taistelujen yhteydessä.

• Sotaa seuranneina vuosina Kiestinki elpyi verrattain nopeasti. Aluksi elettiin maakuopissa ja korsuissa, mutta samaan aikaan jo rakennettiin uusia taloja. Kylään laadittiin katuverkosto, jonka nimistö noudattaa totuttua kaavaa sillä poikkeuksella, että Kiestingissä ole Lenininkatua eikä liioin Leninin patsasta.

1950-luvulla Kiestinki sai ensimmäisen yleiskaavansa (nykyinen on vuodelta 1975). Keskustaan kohosi uusia yhteiskunnallisia rakennuksia kuten keskikoulu, internaatti, kulttuuritalo, kyläneuvosto ja kaupat. Rakentamisen painopiste oli kylän luoteisosassa, teollisuusalue varattiin rautatien läheisyyteen. Kaavoituksen ongelmana on ollut se, etteivät suuret laitokset ole suostuneet sitä noudattamaan.

Väestömäärä kasvoi sodanjälkeisinä vuosina sivukylistä siirtyneiden sekä etenkin Valko-Venäjältä muuttaneiden ansiosta. Kiestingin asukasluku oli suurimmillaan v. 1967, runsaat 3 000 henkeä. Silloin kaupunkimaisessa keskustajamassa oli lähes 400 taloa, 3 koulua ja 8 kauppaa.

Kylä jakaantuu kuuteen osaan. Ensimmäisenä on vanha keskusta hallintorakennuksineen ja kouluineen, siitä itään

on Koillispiä tai Kolhoosinpiä (siellä olivat kolhoosin niityt), suon takana on Uudiskylä (sieltä aloitettiin aikanaan Kiestingin jälleenrakentaminen), vasemmalle vie tie Gorkaan, oikealle käännytään Kiinankylään (saanut nimensä kaiketi syrjäisestä sijainnistaan) ja kuuudentena on Louheen menevän tien varressa Kylä 63 (saanut mielikuvituksellisen nimensä Louheen matkaa osoittavan kilometripylvään mukaan).

Vuonna 1955 Kiestingin piiri likvidoitui. Se liitettiin ensin Kemian piiriin, sitten Louhen piiriin, johon se tänäkin päivänä kuuluu.

Viime vuosina Kiestingin elinkeinoelämä on kokenut kovaa; kalanjalostus Sohjanankoskella loppui jo toistakymmentä vuotta sitten ja turkistarhaus 1990-luvun puolivälissä. Metstä antaa vielä työtä kiestinkiläisille ainakin toistaiseksi. - SV.

Lakkijärvi - pieni karjalaiskylä pitkospuiden takana

Yksi Pohjois-Kiestingin monista pikkukylästä oli Lakkijärvi. Se sijaitsi samannimisen järven rannalla. Joissakin kartoissa sitä nimitetään Saapakajärveksi. Se melko suora väännös kylän venäjänkielisestä nimestä Saphkzero. Kylässä oli 21 taloa kahden puolen järveä, muistelee Kiestingissä asuva Anni Arhipova. Eteläpuolista kylänosaa sanottiin Niikkanankodaksi.

Lakkijärvi oli runsaan puoleentoista kilometrin mittainen. Saaria siinä ei ollut, sensijaan niemiä, mm. Köysiniemi. Kaloja järvessä oli paljon, mutta ei sitä hyvää ruskieta kalua. Haukea ja ahventa oli sensijaan runsaastikin. Oikeastaan Lakkijärviä oli kaikkiaan kolme. Jos nimittäin lähti nousemaan Suurtajokea vastavirtaan, tuli Ylemmälle Lakkijärvelle, myötävirtaan kohti Tiiksijärveä laskeissa piti tuonempana soutaa Alemman Lakkijärven poikki.

Rahvasta kylässä eli toistasataa; lapsia oli entisaikaan paljon. Koulu oli neljän kilometrin päässä Heinäjärven. Matkalla piti ylittää suuri, kilometrin levyinen vetinen suo pitkospuita myöten. Oppilaat asuivat internaatissa ja tulivat viikonlopuksi kotiin. Heinäjärven koulu oli 4-luokkainen. Ken halusi opastua pitemmälle, hänen piti jatkaa Jelettijärven koulussa. Siellä oli täysi koulu, joka siihen aikaan oli 7-luokkainen. Annin sisko kävi koulua, mutta kertojan koulunkäyntiin eivät perheen varat riittäneet. Piti ruataa kotona sen jälkeen kun sai neljä luokkaa käydyksi.

Kylän luoteis- ja pohjoispuolella kohosi korkeita vaaroja, mm. Mäntyvuara, jotka jonkin verran suojasivat viljelyksiä pohjoisen puolen tuulilta. Muuten maasto kylän luona oli verrattain tasaista, mutta oikein kivikkoista. Kun pellot oli puhdistettu, niin kivistä oli rakennettu korkeat aidat. Toisella puolella järveä maat olivat paremat.

Tiiksijärvellä, jonne matkaa oli jokea myöten runsas neljä kilometriä, käytiin kalassa kevään ja syksyin. Sieltä sai - se oli suuri järvi - hyvää kalaa, muikkua, siikaa ja lohta. Kol-

hoosikin kalasti. Kolhoosin nimi oli Pobeda, ja se oli hyvä kolhoosi, muistelee Anni. Omät lehmät ja lampaat oli kullakin. Sikoja kylässä ei pidetty, mutta kolhoosi rupesi sitten niitä kasvattamaan.

Poroja oli vielä ennen sotavuosia kylässä melko paljon. Vasseleilan isäntä oli poromiehenä. Keväisin uitto oli suuri ruato. Puutavara tuli pitkin Suurtajokea, joka virtasi Lakkijärven läpi. Puut vedettiin lauttoina heposilla järven poikki. Uittomiehillä oli oma kauppa. Oman kylän miehiä mukana, kertojakin 13-vuotiaana ponttuulla työssä keksi kädes-

Tsasounaa Lakkijärven kylässä ei ollut. Lähin oli Heinäjärven koulun luona. Prusniekka oli Iljanpäivä Heinäjärven, Jelettijärven Spuassunpäivä. Kommunistivallan ai-

kana nämä hylättiin pois. Nakrettiin, jotta jelettijärväläiset Spuassun tupakkivosmunaan vajehtivat. Ei ollut Lakkijärven klubiakaan. Se oli Heinäjärven kuten kauppa ja kyläneuvostokin.

Sodan aikana Lakkijärvenkin rahvas joutui evakuaatsiaan. Ensinnä määrättiin tietä tekemään Zazeikkaan (Ahvenanlahden tien suunnassa) Nikolskoista (Miikkulanlahti) Ahvenlahteen, mutta työ jäi kesken sodan takia. Sitten matattiin Arkangelin alueelle. Siellä oltiin metsää kaatamassa ja monenlaisessa työssä. "Elos oli vaikea paikoitellen ja ruato ylen jygy", muistelee Anni. Lakkijärväläiset saivat kuitenkin hyvään kolhoosiin. Siellä 400 gr leipää sai päiväksi.

Vuonna 1943 kertoja määrättiin työarmeijaan. Kaksi siskoa ja äiti palasivat kotipuo-

leen. Kylä oli kuitenkin Stalinin käskyn mukaan poltettu. Anni sitä päivittelee vieläkin: Oliko tolkkua? Lakkijärven ei enää kukaan palannut, vaan asetettiin muualle, kuka minnekin, monet Kiestinkiin, vaikka eipä ollut sielläkään kuin kolme taloa jäljellä.

Kertoja meni aluksi Muurmanskin alueelle. Siellä asuivat myös äiti ja nuori sisko. Kiestingissä oli toinen sisko, joka myöhemmin asui Sosnovoisissa eli Mäntylässä, lähimain puolivälissä Kiestingistä Louheen vievän maantien varrella. Sisko patisti Kiestinkiin ja niin Anni tuli ja rupesi ruutamaan aluksi telefonistana (puhelinvälittäjänä), ja työskenteli sitten internaatien pyykkärinä liki 30 vuotta.

Sodan jälkeisinä vuosina Anni ei ole käynyt Lakkijärven. Malinaa siellä kuulem-

ma kasvaa paljon. Sinne haudattu muamo ja tuatto. Kalmismua oli molemmin puolin järveä. Vanhalle kalmismualle (meiän puolelle) ei enää viime vuosina haudattu.

Laukkukauppiaita Lakkijärven kylästä ei ollut. Muutoin miehet kävivät tienestissä Suomessa, mm. Kajaanissa. Suomesta taas käytiin Karjalan puolessa tavaroita kauppaamassa, mm. tsiganat, joita lapset pelkäsivät. Astumalla kulkivat.

Jokia pääsi veneellä kulkemaan. Veneet tehtiin kylässä itse. Tiiksjärvellä piti olla hyvät veneet, kun oli iso järvi. Kosken niskaan tehtiin uittoa varten tammi ja siinä oli silta. Toisessa päässä järveä ei ollut siltaa. Veneellä piti mennä. Mellitsä, vesimylly oli runsaan kilometrin päässä. Kussakin talossa oli käsikivet. Kolhoosille piti paljon jauhaa. Pikku-tytöt ruatoivat tässä työssä. Heinää ja muuta tavaraa vedettiin poroilla. Porot olivat ennen yksityisiä, sitten kolhoosin. Nykyään on tuotu esille ajatus poronhoidon elvyttämisestä nykyisen Louhen piirin alueella. Tämä olisi Annin mielestä hyvä idea.

Lakkijärven kylässä oli monia iäkkäitä eläjiä, oikeita vanhan ajan tervaskantoja. Niinpä esimerkiksi Huotarilan isäntä eli lähes 100 vuotiaaksi ja Vasseleilan ukko oli hänkin yli 90v.

Kuzmalassa oli paljon väkeä: Kuzman ukon akka oli kertojan tuaton tsikko. Kun

Anni Arhipova muistelee vielä entistä kotikyläänsä Lakkijärveä.

kuoli, jäi kuusi lasta, Kuzma akottui uudestaan ja syntyi vielä neljä lasta, Lavrenteila; viisi lasta. Miikkula; kahen elettiin, Romanala; paljon lapsia, 6-7, Ikkala; kuusi lasta, Ivaskola; sukunimi oli Kundozarov (Kuntijärvestä tullut), 8 lasta, Onttola; kuusi lasta, Marppala; yksi lapsi, emäntä jäi nuorena leskeksi (mies kuoli Karjalan kapi-nassa), Ossippala; kuusi lasta, Ontreila; kahdet eläjät, Nikitin ja Ontonov, Vasseleila; kaksi lasta, tyttöjä, Aprola; yksin akka

eli, nuorena oli mies kuollut, Huotarila; kahdet eläjät, poika eli toisessa puolessa, Siitarila; kertojan kotitalo, 16 lasta, 9 tytärtä, 7 poikaa. Elossa vielä 2. Tämä perhe oli kylän suurin.

Talolle annettiin usein nimi isännän mukaan: Ivaskola: Hilippä Kundozarov ja Parassie Ivaskon sukua, siitä nimi talolle, Onttola: Ontto-ukko, Marppala: Marppa, Ossippalassa Huotari ja Joutokei (Nikitin), Vassileila: Vasili (Nikitin) ja Okahvie, Aprola: Apron akka

Outi (Nikitin), Huotarila: Huotari (Nikitin) ja Okku, Siitarila: Miikkula, hänen tuatonsa oli Siitari, Ustji, Kraskovla: Kraskov Hilippä ja Joukenie, Vaskola; Vassilei ja Nastja, Iivanala: Ivan ukko, Kuzmala: Kuzma ja Okku, Lavrenteila: Lavrentei, Miikkulala: Miikkula ja Lukerie, Romanala: Huotari (vanhusten mukaan talon nimi) ja Nastja, Ikkala; Ikka, Ossippala; Ossippa. - SV

Louhen asemalta Kiestinkiin

Saavu in Louhen asemalle kolmen matkatoverini kanssa aamupäivällä junan myöhästyessä noin viisi tuntia. Tämä muuten oli talven aikana tavallista paikallisten asukkaiden mukaan eikä kukaan sitä erityisesti ihmetellyt, paitsi muutama henkilö, jotka kylmässä odotussalissa olivat ehtineet palettua junaa odottaessaan. He kohdistivat vihansa Muurmannin rautatiehallintoon syytäen erilaisia kiro sanoja.

Louhen asema oli suuresti muuttunut vuosiin 1915-16 verrattuna. Silloin siinä törrötti yksinkertainen asematalo, jota tuskin erotti tiheän havumetsän peitosta. Nyt aseman luona on useita rautatieläisten asuinrakennuksia ja länttä kohti vetäytyy melkein suorana viivana harvaksii hakatun havumetsän peittämiä uutiskylä, jonka

toinen osa sijaitsee kahden kilometrin päässä asemalta Pono in järven rannalla.

Uutisasukkaat ovat karjalaisia ja venäläisiä. Heidän toimeentulonsa näyttää olevan taattu, koska välttämättömät ansiovälineet, hevonen ja reki, tuntui olevan jokaisella asukkaalla.

Louhen asema on mitä suurimarkityksellisin keskuspaikka koko Pohjois-Karjalassa. Täältä hakevat elintarpeensa Kiestinki, Oulanka, Pistojärvi ja samaa kuuluvat osittain tekevä Vuokkiniemi ja Uhtuan perukatkin. Siks kaikki onkin Louheen perustettu piirin keskuselimet Kieretin ja Vitsataipaleen entisten kuntien tarpeita tyydyttämään.

Matka Louhesta Kiestinkiin ei suinkaan ole tavallisesta poikkeava. Se kulkee havumet-

sien ympäröimien järvien rantoja aina Pinkasalmen kylään saakka. Ensimmäinen Pono in järvi on kahdeksan kilometriä pitkä ja päättyy Tyrhyn kylään, josta alkaa 20 kilometrin pituinen Lingajärvi, joka päättyy Pinkasalmen kylään. Tämä viime mainittu järvi on kuuluisa siitä, että siinä on saaria saman verran kuin vuodessa päiviä ja vielä viisi saarta kaupan päälle, kuten paikalliset asukkaat usein tietämättömille kerskaillen ker tovat.

Kyytimiehinämme oli kolme reipasta, hilpeämielistä Lohivaaran kylän talonpoikaa. Huolimatta kovasta lumimyrskystä - oli maaliskuun alkupuoli - he juoksentelivat reestä toiseen, painivat keskenään ja viskoivat toisiaan lumikinoksiin meidän väristessä kylmäs- tä turkkeihin ja matkavällyihin

rekeen peitettyinä.

Kerrottakoon tässä muutamia kohtauksia kyytimiesten ja kyydittäväin kesken. Antavat han ne vaikka pienenkin kuvan heidän elämästään ja luontees- taan.

Kaksi kyytimiestä, varakas ja köyhä, väittelivät hyvän hevosen ostomahdollisuuksista. Varakkaampi selitti, että hän se kyllä saa lunastetuksi, mutta köyhempi ei, koska hänen täytyisi antaa hyvästä hevosesta koko talo ja tavarat. Köyhempi itsepintaisesti väitti saavansa kyllä hevosen myymättä talo- aan ja talousvälineitään. Tämä väittely kesti pitkän aikaa, kunnes köyhempi allistyi vasta- väittäjänsä seuraavalla argu- mentilla: "Mie otan rahoa lainakassasta". Se tepsii. Väittely päättyi.

Tästä näkyy, miten suurta

osaa luotto-osuuskunnat näyttelevät maaseudulla. Ne ovat apuna ei ainoastaan talouden kohottamisessa, vaan myös mahdollisuuksia köyhemmillekin talonpojille. Olisipa entiseen aikaan köyhä talonpoika uskaltanut väitellä rikkaita vastaan: se olisi merkinnyt lainan menettämistä. Siksi köyhemmät tottuivat ennen matelamaan rikkaiden edessä, mikä luonteenpiirre heissä ilmenee vieläkin.

Niinpä yksi kyytimiehistämme vastasi kyydittävän "heran" asettamaan kysymykseen veitikkamaisen kierosti, näköjään odottaen saavansa "na tsajua" ja toivoen, että vastaus osuisi oikeaan, toisin sanoen olisi kysyjän mielen mukainen.

Kysymys kuului: "Ymmär-

tävätkö karjalaiset suomen kieltä ja tulevatko suomalaiset ja karjalaiset keskenään toimeen ilman tulkkia?"

Vastausta ei heti kuulunut, vaan kyytimies katsoi kuin armon anoja kysymyksen asettajaan ja todennäköisesti oivallettuaan hänen mielipiteensä viattoman näköisenä vastasi huonolla venäjänkielillä: "Mjy karelju sovsem finnom jazbuka nje ponimajemi, lutshe ponimajem poruski". Se merkitsee: Me karjalaiset emme olenkaan suomen kieltä ymmärrä, paremmin ymmärrämme venäjää. Vastaus oli hyvin vakuuttavasti lausuttu; koko sanonnan olemus puhui sen puolesta, - vain silmistä pilkisti esiin viekas ilme, jonka taakse kätkeytyi hänen valheensa.

Kun ukkeli noin puhui, hän ei aavistanut ollenkaan, että reessä on myös suomen kieltä taitava henkilö, joka sitten pakkotikin hänet ymmärtämään suomea.

Tämä on kuvaus karjalaisen luonteen nurjimmista puolista. Ne kyllä olojen muuttuessa hioutuvat pois, ja mahdollisuudet siihen ovat jo karjalaisten omissa käsissä.

Kiestingin kylä sijaitsee suuren Tuoppajärven rannalla ja eroaa Uhtuan Karjalan kylästä siinä suhteessa, että talot seisovat järven rannalla noin kahden kilometrin pituudelta yhdessä rivissä. Kiestinki on myös piirin keskus ja sellaisena eroaa syrjäkylästä. Siellä on sairaala, klubi, keskikoulu jne. Erikoisesti kiinnitti mieltämme kool-

la ollut Kiestingin kyläneuvoston naisjäsenen neuvottelukokous, jossa naiset osoittivat huomattavaa aktiivisuutta. Niinpä yksi naisista esitti, että miehet on pakotettava hankki- maan silppukoneita, koska naisten pitää nyt pitkät talvi-illat kirveellä leikkaa silppuja, mikä vie paljon enemmän aikaa kuin koneella leikkaaminen.

Kiestingissä käväisimme myös kuuluisan joikujan Apona Kemovan luona, joka vastasi minulle vanhoilla joikujan sanoilla: "Tässäkö se pitäisi joikua, vain paremmissa paikoissa pajatella, vain illan istunnoissa ilotella?"

RISTO BOGDANOV
Punainen Karjala 29.3.1928

Kokkosalmen eläjät ennen sotua

Matroona Makarovna Sidorova, syntynyt Kokkosalmen kylässä v. 1919, muistelee kotikylänsä elämää ja sen eläjiä ajalta ennen sotavuosia. Haastattelijana Lena Sirjajeva, Kiestinki-seura.

Tuolla puolen (länsipuolella) siltaa oli seuraavat talot:

- 1) Karppa Sergejev (isoisä Karppa; tyttäret Sohja ja Olona jäivät v. 1922 Suomeen).
- 2) Ahapein naini (miehen äiti Hekla ja viisi lasta; mies oli jo aivojen kuollut).
- 3) Mihei Semjonov (Mihei vaimonsa kera; poika Timo, jolla vaimo Joutokei ja neljä lasta, Pavlikka, Okahvie, Anni ja Tamara sekä vanhapiika Parassei).
- 4) Jeremei Sergejev (isäntä vaimonsa kera ja ottotyttö Joutokei).
- 5) Riijon talo (vaimo Anissa, tytär Anni ja kotavävy Niikkana; paljon lapsia. Sukunimi ennen Sergejev, muuttui vävyn mukaan Ivanoviksi).
- 6) Mikittä Ivanov (vaimo Joutokei ja seitsemän lasta: Huotari, Iivana, Ortjo, Sakari, Veuska, Fedosja ja Tatjana).
- 7) Mikki Sergejev (kun sota alkoi, talo oli tyhjä: kaikki mäntih Plotinalle vaimo Outi ja lapset Anissa, Mikko, Anni, Tero, Maura, Tatjana ja Kauro).
- 8) Huotari Martinov (vaimo Iro ja kahdeksan lasta: Napu, Iivana, Oleksei, Pavlikka, Antti, Kolja, Anni ja Vassilei).

Tällä puolen (Kiestingin) siltaa:

- 9) ensimmäinen talo (vaimo Olga ja lapset Eemeli, Lilja, Sohja ja Katti).
- 10) Ossippa Sergejev (lapsia: Vassilei, Puavila, Maura, Tatjana, Sohja ja Iro).
- 11) Stekan talo (vaimo Palaga ja neljä tyttäret: Hekla, Manjukki, Jouki, Taimi).
- 12) Lukan talo (ukko Lukka ja akka Maura elivät kahden ennen sotua).
- 13) Vaskon talo (Vassilei ja naini Krestina).
- 14) Ivana Martinov (vaimo Joutokei ja paljon lapsia, mm. Apro, Pekka, Mikko, Joutokei ja Olga).
- 15) Vassilein talo (tässä talossa vietti lapsuutensa näiden muistelusten sanoja. Muutti jo ennen sotaa Kiestinkiin. Isä oli Makarie, äiti Parassei ja poika Vassilei vaimonsa Olonan kera. Heillä oli lapset Sohja ja Kolja).
- 16) Mitrofanovin tai Aleksein talo (vaimo Marushja, lapsia seuraavasti: Valja, Jevgeni, Iivana, Veera ja Tamara).
- 17) Kuzminan talo (siinä eli kaksi vanhaa mummoa Anni ja Oljona).

18) Grigorjeisen (Sergejevin) talo (Ivan Grigorjevits vaimonsa kera, lapsia heillä ei ollut).

19) Romana Sergejev (vaimo Iro ja lapsia: Tamara, Jouki, Bertta ja Marina. Muuttivat Kantalahteen, Umbaan elämään monta vuotta ennen sotua).

20) Trohkima Sergejev (muamo Outi, vaimo Liisa ja kolme poikaa. Mies mäni sovassa).

21) Vassilei Nikkanov (vaimo Tatjana ja 12 lasta).

22) Savina Sergejev (muamo, vaimo Maura ja lapsia kolme: Hekla, Taimi ja Oleksei).

23) Isossima Martinov.

24) Viimeinen talo kankaalla. Siinä asui yksin suomalainen nainen Marija.

Kokkosalmen kylässä yleisin sukunimi oli Sergejev. Oli myös useita Martinov-nimisiä perheitä. Ennen kolhosan perustamista kaikki kasvatettiin lehmie, heposie ta lampahie. Kahessa talossa oli poroja (Martinov Makareilla ja Vassileilla). Hyö oltiin vellekset, vain eri taloissa elettiin.

Kerran vuvessa Arhangelista kuletettiin kylällä pappia. Otvodnuoih käytettiin pienie lapsija. Pappi vuoiteli lapset vejellä ta pani nimet papin kantakirjah. Mirovoin suuda kävi kerran vuvessa otvodnuoih. Starostalta mirovoin suuda kyseli, mitä kylässä oli tapahuksija. Oliko ketä tapettu ta oliko mitä varassettu. Starosta sanoi, jotta ei ollut.

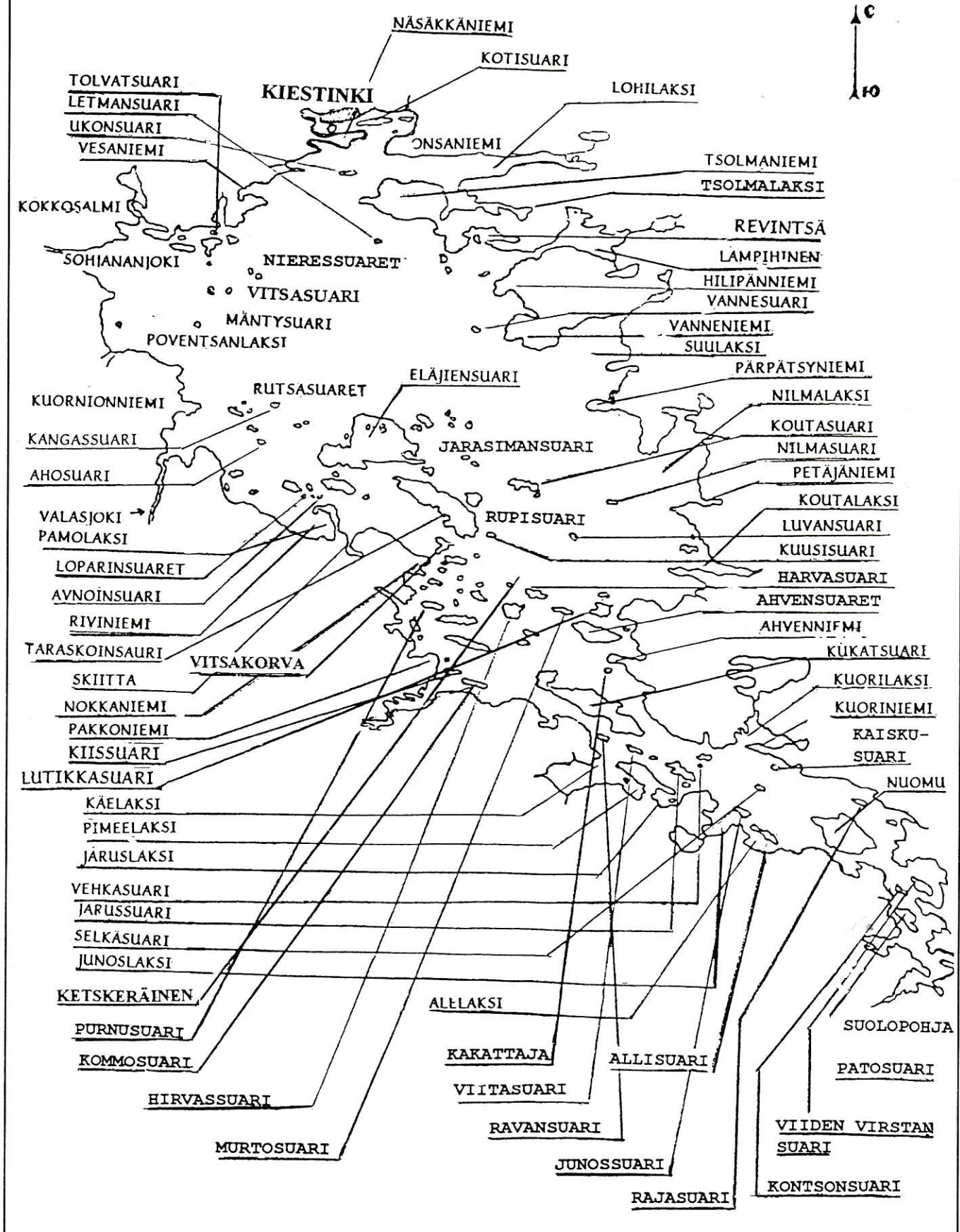

Kylässä kaikki rahvas toini toista autettiin. Talo talolta autettiin ilman pyrittämättä. Pruasniekassa pantih naisväki paremmat vuattiet: kosto, pusero ja sulkkupaikat. Kisat oltiin ennen, vain ei klubie. Kisoja piettiin suuremmissa taloissa. Poikia ta tyttöjä tuli toisista kylästäkin. Pojat maksettiin siihen taloh, missä kisat oltiin. Tyttäret hivutettiin tsuurulla lattiat ja tuotih ruokua: lihua, kalua, pirakkua ta muuta ruokua. Kisoja piettiin suurina juhlina - pohrottsa, Petrunpäivä, Sviisenie..

Päivä ja netäli laulettiin ta ajettiin heposilla - humalassa vain ei oltu. Huuhelissa käytiin nuoret. Häitä kylässä piettiin netälin päivät. Itettiin ta kumarretih jalkah. Huomenekselläh mäntih kisuamah, siitä syömäh kotiloih. Tuas kisattiin. Näin vain talvella sen tähän, kun oli vapaista aikua. Näin elettiin muinon Kokkosalmessa.

Nyt Kokkosalmessa eläy vähän rahvasta. Entisiä eläjiä jäi vain Anni ja Sakari Jakovlev, Sohja Sergejeva, Puavila Miinin. Koko kylässä on yksi oma talo, Olona Sergejevan. Sillan länsipuolella ollah uudet talot. Vanha kylä on tyhjennyn; siellä eläy oikein vähän rahvasta.

Tuoppajärven paikannimistöä

Tuoppajärven mitat:

pinta-ala (vesialue) 986 neliökilometriä, kokonaispinta-ala 1 049 neliökilometriä, pituus 75,3 kilometriä, leveys 30,3 kilometriä, keskisyvyys 15 metriä, suurin syvyys 56 metriä, saaria 144 kpl, rantaviivan pituus 545 kilometriä.

Vaarakylän seurakunta oli vastapaino vanhan uskon leviämislle

Vaarakylän seurakunta on saanut nimensä samannimisen kylän mukaan, joka sijaitsee Vaarakylänjoen (Logovaraka) vasemmalla rannalla. Joki laskee kymmenen virstan päässä Valasjoen kylän luona Tuoppajärveen. Vaarakylä sijaitsee 65 astetta 35 minuuttia pohjoista leveyttä ja 1 aste 10 minuuttia itäistä pituutta. Kemiin on Kiestingin kautta 242 virstaa, Uhtuan kautta 292 virstaa ja Valkean meren rannikolle Kieretin kylään 140 virstaa.

Pohjoisessa Vaarakylän seurakunta rajoittuu Kiestingin seurakuntaan, etelässä Uhtuan seurakuntaan, idässä Paanajärven seurakuntaan ja lännessä Pistojarven seurakuntaan.

Vaarakylän seurakunta on muodostunut monista kylistä, jotka kuuluivat aiemmin entiseen Tuoppajärven seurakuntaan. Se oli saanut alkunsa v. 1844, jolloin pappi Jevdokimille (Kemistä) oli määrätty sijoituspaikaksi Kiestinki ja palkaksi 250 rpl. vuodessa. Kun Kiestingissä ei ollut kirkkoa, missä jumalanpalveluksia olisi voinut pitää, pappi sai luvan asettua Kiisjoen kylään, missä oli tsasouna.

1850-luvun alussa viranomaiset määräsivät Tuoppajärven saaren vanhauskoisuustarin suljettavaksi ja sen omaisuuden kirkolle, lähinnä Tuoppajärven seurakunnalle. Papiisto, johon tuolloin kuului kaksi pappia, diakka, apupappi ja kellonsoittaja, sai nyt käskyn muuttaa asumaan Tuoppajärven Saareen lähelle Uspenskin tsasouna.

Sen jälkeen kun Kiestinki oli saanut oman kirkon v. 1872 Tuoppajärven emäseurakunta jaettiin kahtia: Tuoppajärven seurakunta (kirkko Saareessa) ja Kiestingin seurakunta (kirkko Kiestingin kylässä).

Kun Saaren kirkko oli hyvin huonokuntoinen eikä papinkaan ollut hyvä asua autiolla saarella vanhauskoisilta jääneissä ränsistyneissä taloissa (ei tiedetty, miten kauan sitten ne oli rakennettu), papille annettiin v. 1884 lupa muuttaa Kiestingin kirkonkylään siihen asti, kunnes Vaarakylän kirkko saadaan valmiiksi. Sen rakennustyöt oli aloitettu v. 1887 kauppias Sedovin lahjavaroin (4 500

Vaarankylän rahvasta Petrun päivän pruusniekkaa viettämässä; takana näkyy Säkikilän, kisalavan kattoa. Kuva on otettu ennen vuotta 1906. (KSS:n arkisto, vedosjäljenne).

rpl). Kirkko vihittiin tarkoitukseensa 29.12.1888 ja pyhittiin Pyhälle ihmeitekevälle Miikkulalle. Seuraavana vuonna Tuoppajärven seurakunta nimitettiin Pyhän Synodin määräyksellä 12.12.1889 Vaarakylän seurakunnaksi.

Vuonna 1895 osa Vaarakylän seurakuntaan kuuluneista kylistä siirrettiin Pistojarven seurakuntaan, jonne oli valmistunut kirkko v. 1893.

Millainen oli Vaarakylän karjalaisten uskonnollinen ja siveellinen tila seurakunnan alkuaikoina? Se käy selvästi ilmi niistä tapauksista, joita sattui kirkon vihkimispäivänä. Kun olisi pitänyt aloittaa uudessa kirkossa kokoyön jumalanpalvelus, ei kukaan kyläläisistä, jotka kaikki olivat raskolnikoja, vanhauskoisia, suostunut menemään kirkkoon eikä edes soittamaan kelloja. He pelkäsivät mieroutuvansa (vrt. mieron viero). Kun kukaan ei liioin lähtenyt ristisaattoon kantamaan ristiä ja ikoneja, papin oli kääntävä kylän viranomaisten puoleen ja pyydyttävä apua, että ristisaatto ja seremoniat voitaisiin asianmukaisesti viedä läpi.

Tärkein syy, mikä pakotti hiippakunnan rakentamaan kir-

kon Vaarakylään ja perustamaan seurakunnan, oli juuri vanhauskoisuuden papiton suunta, joka oli saanut alueella sijainneen luostarin vaikutuksesta vankan jalansijan noissa syrjäisissä kylissä.

Vaarakylän kirkko paloi 12 vuoden kuluttua valmistumisestaan 27.5.1900. Tuli sai alkunsa savupiipusta kellotorniin lentäneestä kipinästä. Suurin osa irtaimistosta ehdittiin pelastaa, mutta vahingot olivat silti suuret, sillä kirkolla ei ollut vakuutuksia. Pappi oli kyllä koettanut kerätä seurakuntalaisilta rahaa vakuutusmaksuihin, mutta nämä - suurin osa vanhauskoisia - olivat kieltäytyneet. Nyt seurakuntalaiset olivat melkein hyvillään, kun kirkko paloi ja arvelivat mielessään, ettei uutta enää rakennettaisikaan.

Väliaikaisesti jumalanpalvelukset pidettiin "liikkuvassa kirkossa", joka oli lähetyssaarnaajien tarpeita varten, tosin toimeettomana, Paanajärven kirkossa. Nyt se otettiin käyttöön. Pyhien aattoina kirkko asetettiin Vaarakylän koulun luokkaan ja paaston aikana pappi kuljetti sitä kylä myöten niin että monet syrjäkyläisten karjalai-

sista nyt ensi kertaa eläissään näkivät jumalanpalveluksen ja saivat osallistua rippiin ja Herran ehtoolliseen.

Espappi isä Legatovin onnistui löytää uudelle kirkolle lahjoittaja, joka oli kauppias Smolenkov. Hän antoi rakennusta varten 3 400 rpl. Rakennustöitä ohjasi ja valvoi pappi Petuhov. Uusi kirkko, pohjakaavioltaan ristinmuotoinen, vihittiin Pyhän ihmeitekevän Miikkulan kunniaksi. Kirkko oli yksinkertainen, ulkoa vuoritettu laudoilla ja maalattu. Ikonostaasi oli yksikerroksinen. Ikonit oli maalattu tummin värein, joten ne näyttivät vanhoilta. Kirkon ympärille oli pystytetty aita.

Pappi käy kesäaikaan kylissä seuraavasti: Kiisjoelle jalkaisin 15 virstaa, joon kuluu aikaa viisi tuntia, Valasjoelle jalkaisin viisi virstaa ja veneellä saman verran jokea pitkin. Loput kylät hän käy kolmannella kierroksella aloittaen Suurestajärvestä, jonne on kymmenen virstan jalkamatka. Siitä kylästä hän jatkaa karpassolla (kalastajavene) kaksi virstaa ja edelleen jalkaisin 13 virstaa Kpäliin. Siitä on Kananaisiin viisi virstaa metsäpolkua myö-

Kylän nimi	matka virstoissa kylästä kirkolle	talojen määrä	asukasluku		yht.
			M	N	
Vaarakylä	---	44	125	144	269
Kiisjoki	15	40	135	127	262
Valasjoki	10	26	77	86	163
Suurijärvi	10	25	87	91	178
Käpäli	25	17	59	59	118
Kananainen	30	15	44	51	95
Pontselensuu	45	5	18	14	32
Sohjanansuu	50	4	15	16	31
			(vanhauskoisia 3 henkeä)		
Yhteensä	---	176	560	591	1151

ten. Matka Pontselensuuhun (viisi virstaa metsäpolkua ja kymmenen virstaa veneellä) vie kuusi tuntia. Sohjanansuuhun on lopuksi viiden virstan venematka. Paluumatka Vaarakylään käy samaa reittiä. Erityisen vaikea on matka Suurestajärvestä Käpäliin: siitä on puolet suota ja lahonneilla pitkospuilla on liikuttava hyvin varovaisesti.

Siihen aikaan, kun Vaarakylän papin alueeseen kuului muutamia Pistojärvenkin kyliä, tilanne oli erityisen tukala. Kun noissa syrjäkyllissä oli talonpojilla hyvin harvoilla hevonen, papin oli matkustettava härillä. Se oli hidasta ja joskus tuiskusaällä 20 virstan matka saattoi

kestää jopa kymmenen tuntia-kin.

Kaikkiaan Vaarakylän pappi tekee vuosittain neljä matkaa seurakuntansa kyliin. Yhdelle kierrokselle tulee mittaa 150 virstaa. Joskus tulee vielä 25 matkaa lisää, kun seurakuntalaiset kutsuvat papin joitakin kirkollisia toimituksia suorittamaan. Pappi laskee kulkevan- sa vuodessa 1 500 virstaa.

Vaarakylästä 140 virstan päässä on Kieretin kylä. Se on lähin rannikkokylä, ja sinne vaarakyläläiset ovat tiiviissä yhteydessä neljän talvikuukauden aikana. Jos sattuu pitkä, lämmin syksy tai jos Tuoppajärvi luo jäänsä varhain keväällä, tuo rekikelin aika lyhenee

tuntuvastikin. Suurin osa joka-päiväisen elämän tavaroista on kuljetettava talviaikaan rahtina Kieretistä. Sulan maan aikana yhteydet rannikolle ovat hyvin vaikeat, kun ei ole kulkukelpoista tietä.

Karjalaisille olisi tärkeää, että tehtäisiin tie Kieretistä Kiestingin kautta Kuusamon kirkolle. Sieltä alkaa maantie Ouluun, missä on tarjolla ympärivuotinen postinkulku, puhelin jne. Kiestingin karjalaiset, joihin Vaarakylän asukkaat kuuluvat, ovat useita kertoja anoneet tämän tien rakentamista, mutta kaikki pyynnöt ovat olleet kuin huutavan ääni korvessa.

Karjalaiset ovat jo melkein

kadottaneet toivonsa ja sanovat katkerina, että tie Karjalaan tehdään vasta ennen maailmanloppua, jotta sitä myöten on helppo työntää syntiset helvettiin.

Tien linjaus olisi seuraava: Kieretti-Uusikylä (40 virstaa) - Suurijärvi (20 virstaa) - Kiestinki (30 virstaa) - Kokkosalmi (15 virstaa) - Kananainen (15 virstaa) - Sohjanankoski (jonne tarvitaan kuusi syltä pitkä silta). Siitä tie jatkuisi Kiimasjärven (40 virstaa) kautta Suomen rajalle.

Se auttaisi karjalaisia monin tavoin. Tavarointa voisi hankkia tarpeen mukaan eikä kaikkea tarvitsisi ostaa yhdellä kertaa varastoon. Tämä alentaisi hintoja. Nykyisin monista tavaroista joutuu maksamaan paljon kesällä ja rospuuttoaikana. Tie helpottaisi myös postinkuljetusta. Enää postia ei tarvitsisi kuljettaa Arkangelin ja Kemin kautta kuten nykyään. Pietarista Vaarakylään posti ehtisi neljässä päivässä, kun se nyt kestää 24 päivää. Postin kulku nopeutuisi muutenkin. Kun nykyään lähettää pakettin Vaarakylästä Uhtualle, se viedään ensin Kierettiin (140 virstaa) ja sieltä Kemiin (180 virstaa) ja edelleen Uhtualle (216 virstaa). Näin menetellen paketti viipyy

Vaarakylän mellittsä, mylly, sijaitsi kylän pohjoispäässä Valasjoen koskessa. Kuva otettu ennen vuotta 1906. Valokuvaaja on tuntematon. (KSS:n arkisto, vedosjäljennös).

Vaarankylän vanhauskoisilla oli oma, jo ammin rakennettu tsasouna kylän eteläpäässä hautausmaan laidassa. (Museovirasto / A.O.Väisänen 1915).

matkalla melkein kuukauden. Jos se sensijaan kulkisi suoraan Uhtualle semstvon asemien kautta, matkaa olisi vain 110 virstaa.

Vaarankylän karjalaisten taloudellisen aseman toivoisi olevan paremman. Oma leipäviljaa heillä riittää joillakin 2-3 kuukaudeksi, joillakin taas 4-5 kuukaudeksi, jos on enemmän muokattua viljelysmaata. Sadot jäävät usein melko huonoiksi, kun siemenet kylvetään myöhään. Kesällä viljan kypsyminen voi viivästyä kylmien säiden takia. Paitsi ohraa ja ruista jotkut kylvävät myös kauraa hevosia varten. Melkein kaikki kasvattavat perunaa ja naurista. Papin esimerkin mukaan on ryhdytty viljelemään myös sipulia ja retiisiä, jotka täällä pohjoisessakin ehtivät valmistua.

Maan uusjakoa ei ole täällä milloinkaan toimitettu. Kukin talonpoika hoitaa omia peltomaan ja niittyjään, jotka periytyvät isältä pojalle. Jos perillisiä ei ole, maat siirtyvät lähisukulaisille.

Keväällä ja syksyllä jokainen karjalainen pyydystää kalaa Tuoppajärvestä ja muista vesistöistä omiin tarpeisiinsa, mutta ryöstökälytustakin harastetaan kalojen kutuaikaan. Siksi kalansaaliit vähenevät vuosi vuodelta.

Kesäkuun lopulta pitkälle

elokuuta karjalaiset ovat heinäpellolla. Useimmissa taloissa on 2-6 lehmää, 1-2 hevosta ja keskimäärin kymmenen lammas. Heinää saadaan riittävästi. Varakkaammat isännät viljelevät kylvöheinää, joka on laadultaan parempaa kuin esim. suoheinä, jota karjalaiset paljon käyttävät.

Syksyllä pyydetään lintuja kielletyillä menetelmillä, ansoilla ja loukuilla, ja keväällä karjalaiset taas syllistyvät ryöstöpyyntiin, kun tappavat lintuja soitimelta. Linnut myydään ostoasiamiehille, jotka kauppaavat ne edelleen Suomeen. Viime vuonna lintujen pyynti väheni enemmän kuin puolella edellisvuoteen verrattuna. Kohta on käsillä jo aika, ettei Karjalan metsissä enää näe paljonkaan lintuja.

Talvella miehet lähtevät savottahommiin ja osa ajaa paikallisille kauppiaille rahtia Kieretistä. Vanhat starikat ja eukot kutovat talvella verkkoja ja mertoja. Tämä onkin ainoa käsityömuoto, mitä Karjalassa harastetaan.

Karjalaisessa talossa on tavallisesti vain yksi huone, siihen liittyvä suuri porstua ja pieni takakamari, jossa on tsulana. Vielä on liävä, jossa on uuni kotieläinten ruuan valmistusta varten.

Ennen kuin kylään rakennettiin kirkko, melkein kaikki kyläläiset tekivät talojen katot lankuista: hirsi hakattiin halki ja näin saatiin kaksi tukevaa lankkua. Kun kirkkoa rakennettiin, karjalaiset panivat merkille, että rakentajilla oli sahatut laudat. Tästä karjalaiset itsekin oppivat sahaamaan lauttoja ja saavat nyt yhdestä hirstä viisi-kuusi lautaa entisen kahden asemasta.

Huonekaluja karjalaisessa talossa on hyvin vähän. Etuseinän keskikohdalla on pöytä, penkit ja lautsat. Nurkassa on seinällä useita ikoneita; joskus näkee pieniä, vaskisia (matka)ikoneita, jotka voi taittaa ikäänkuin kirjaksi. Tuohiastioita ja vakkoja näkee paljon. Saviastioita sensijaan on vähän, koska niitä ei osata itse valmistaa. Saviastiat tuodaankin Arkangelista.

Iltaisin piisissä palaa tuli. Siitä tulee pirttiin valoa ja siinä keitetään rokkaa, tsäijyä tai kahvia. Nykyään joka talossa on lamppu, mutta 25 vuotta sitten, kun nykyinen pappi tuli seurakuntaan, lamppu oli karjalaisille suuri ihme, kun he eivät olleet ennen semmoista nähneet. Vielä enemmän he ihmetelivät, kun näkivät ompelukoneen. Nykyään melkein joka kylässä on 1-2 ompelukonetta,

Vaarankylässäkin on niitä seitsemän.

Karjalaisten ruokana on Jauhoista ja kalasta valmistettu rokkia, perunat, nauris, sienet, marjat, kalat sekä voi ja maito. Lihaa pöydässä on harvoin. Teehen he panevat sipulia, jota kutsuvat "sitruunaksi". Sipulista leikataan ohuita renkaita niinkuin etelässä sitruunasta.

Pyhinä karjalaiset pukeutuivat mielellään kauniisti. Miesten asu on melkein keikaroiva; verka-tai trikootakki ja housut, liivit, kaulus, rinnus, mansetit, säärystimet, huopahattu, kalossit ja lähes kaikilla myös taskukello. Naisilla on sarafaani (karttuunia tai silkkiä), esiliina, pusero, silkki-tai villahivi, liina ja rikkaimmilla kultasormukset. Voi sanoa, että enemmän osan siitä, mitä hankkivat, karjalaiset kuluttavat vaatteisiin. Se tekee heidät entistäkin köyhemmiksi.

Elintarvikkeet ovat kalliita. Esim. ruisjauhot (joissa on puolet leseitä) maksavat 9-11 rpl säksi, paremmat vehnäjauhot 4 rpl puuta (= 16 kg), hirssi ja talkkuna 7-8 kop. naula (= 400 gr), vesirinkelit 20 kop. naula, sokeri 25-30 kop. naula, tee 2 rpl naula (Arkangelissa 1 rpl 20 kop.), paloöljy 10-12 kp. naula, hammppuöljy 25 kop. naula, tavallinen (paaston aikana kiel-

letty) voi 35-40 kop. naula, liha (heikkolaatuinen) 7-12 kop. naula, suola 1 rpl 20 kop - 2 rpl puuta, pohjanahka 1 rpl 20 kop. pari jne. Jokaiseen talouteen pitää ostaa 20-40 sakkia jauhoja.

Seurakunnan menoista mainittakoon, että papin puvustoon tarvittaisiin täydennystä. Kirkkoon tarvitaan liinoja mm. ehtoollispöydälle, alttarille ja kuoripulpetille. Kirkon uuni on palanut rikki. Katon ja kupolin maalaus on haalistunut ja paikoin kulunut; on tarjolla vaara, että katto ruostuu, jos sitä ei pian maalata uudelleen. Varoja seurakunnalla ei ole, sillä sen tulolähteet ovat vaatimattomat.

Paitsi niitä menoja, joita aiheutuu jumalanpalveluksista (tuohukset, ehtoollisviini ja

suitsukkeet) seurakunnan pitää maksaa hiippakunnalle erilaisia maksuja (todistukset, tili-kirjat, lomakkeet, rippi-isän matkakulut, lehden tilausmaksut jne). Seurakuntalaiset kustantavat kirkon lämmityksen ja yövahdin.

Virallisesti Vaarakylän seurakunnassa on nykyään vain kolme vanhauskoista, mutta hyvin monet vanhemmat ihmiset kannattavat salaisesti vanhaa uskoa. Nuoremmat ihmiset, etenkin ne, jotka ovat käyneet Suomessa, ovat siitä vapautuneet.

Seurakunnassa on muutamia vanhoja naisia, jotka osaavat lukea: Kat't'i-Kirja (Jekaterina), Anni-Anna, Usti-Ustinia ja Makri-Makrida. Näitä lukutaitoisia naisia* vanhauskoiset

kutsuvat esim. siunaamaan vaimoja, kastamaan lapsia ja hoitamaan erilaisia kirkollisia toimituksia. Palkkioksi nämä naiset saavat varakkaammilta rahaa, köyhemmiltä esim. ruokatarpeita.

Paikalliset karjalaiset eivät käytä paljon viinaa, mikä osittain johtuu siitä, että lähin viinakauppa on 140 virstan päässä Kieretissä. Nuoret ovat viime aikoina ryhtyneet polttamaan tupakkaa ja pelaamaan korttia rahasta. Ennen tupakointi oli suuri synty. Taikausko on Vaarakylässä niinkuin muuallakin Karjalassa hyvin yleistä. Pappia kohtaan seurakuntalaiset käyttäytyvät hyvin ja sovinnollisesti.

Seurakunnan papin palkka on 600 rpl vuodessa, virsien-

laulajan vastaavasti 200 rpl. Joistakin epäselvistä syistä papin palkasta kuitenkin kannetaan erilaisia hiippakuntavähennyksiä ja muita maksuja, ja kun pappi kouluttaa kahta poikaansa hengellisessä seminaarissa, niin perheelle jää käteen kokovuodeksi vain 137 rpl 20 kop. Sillä summalla hänen on vaikea tulla toimeen. Virsienlaulajan asema on vieläkin huonompi, kun palkka on pieni ja perhe suuri. -N

Toim. huomautus. Kirjoittajan mainitsemat lukutaitoiset vanhat naiset olivat ilmeisesti v. 1887 lakkautetun naisten erakkolan entisiä asukkaita.

Lähde: *Arhangel'skija Eparhialnija Vedomosti 1910:1-4. Lyhentäen suomentanut Nina Lavonen.*

Vaarakylässä toimi Vienan ensimmäinen lainakirjasto

Vienan-Karjalan ensimmäinen kansankielinen lainakirjasto perustettiin Kiestingin Vaarakylään v. 1906. Tuona vuonna, pääsiäisen aikaan, kokoon-tui joukko asianharrastajia, mukana myös miehiä Kiisjoen ja Suurijärven kylistä Vaarakylän Ossippalaan pohtimaan kysymystä kirjaston saamisesta kylään. Kokouksen olivat kutsuneet koolle Suomen kävijät, toisin sanoen Suomessa kaup-pahommissa olleet miehet.

Kirjasto päätettiin yksimielisesti perustaa ja nimeksi pantiin "Vaarakylän lainakirjasto ja lukutupa". Läsnäolleet luovuttivat hallussaan olleet suomenkieliset kirjat lainakirjaston perustaksi.

Lainakirjastoyhdistyksen jäsenmaksuksi vahvistettiin 3 ruplaa, mikä oli tuohon aikaan verrattain suuri summa. Karjalassa ja Suomessa päätettiin aloittaa varainkeräys kirjojen hankkimiseksi. Kauppias V. J. Arhippainen (Kiisjoelta), jonka muisteluksiin tämä artikkeli paljolti pohjautuu, sai asiakseen esitellä keräyshanketta tuttavapiirissään Varsinais-Suomessa (Karjaa, Lohja, Vihti, Turku jne.).

Kun jäsenmaksuilla ja keräyksellä oli saatu kokoon 50 ruplaa 78 kopeikkaa, Arhippainen valtuutettiin ostamaan kirjoja. Pyydetyistä tarjouksista edullisin tuli Kansanvalistusseuralta. Teosten valinnassa avusti

seuran kirjastonhoitaja, maisteri Eino Kuusi. Kirjalähtöisiä sisälsi monipuolista ja arvokasta kirjallisuutta, sekä kaukokirjallisia teoksia että tietokirjoja.

V. J. Arhippainen muistelee: "Kirjoja valittaessa harkitsimme kovasti, uskaltaisimmeko lähettää Kiestinkiin samassa lähetyksessä sellaista isänmaallista intoa uhkuvaa teosta kuin Vänrikki Stoolin tarinat. Pelättävissä oli, että venäläiset viranomaiset sen vuoksi ottaisivat koko kirjalähetyksen takavarikkoon".

Kirjat saapuivat perille moitteettomasti, vaikka lähetys herättikin viranomaisissa melkoista huomiota ja ihmettelyä. Kiestingin postista painava lähetys kuljetettiin edelleen Vaarakylään. Vuodeksi 1907 lainakirjaston lukutupaan tilattiin useita sanoma- ja aikakauslehtiä, mm. Karjalaisten Pakinoita, Nuorison Ystävä jne. sekä hankittiin 3 rypalan hintainen kirjakaappi. Lukutupaa ja kirjastoa varten vuokrattiin huone Miitrei Kiirikkaäiseltä. Kirjastonhoitajana toimi Ivan A. Semenov ja hänen varamiehenään Ivan Gavriloff (Kauroni).

Seuraavana talvena Arhippainen hommasi Vaarakylään useita kirjallisia Kusaamon kautta tuttuja, luotettavien rahtimiesten mukana. Kirjoista ensin osa oli saatu lahjo-

tuksina kustantajilta ja Wienan Karjalaisten Liitolta.

Kun kirjasto oli perustettu, Arkangelin läänin kuvernöörille lähetettiin asiaa koskeva virallinen anomus. Pitkään aikaan asiasta ei kuulunut mitään, ja se olikin huono enne. Kesällä 1907 kunnan viranomaisille oli tullut ylhäältä ukaasi tutkia kirjastoasia perin juurin. Hankkeen puuhamehiä kuulusteltiin ja kirjastoa uhkasi takavarikointi. Tämän välttämiseksi kirjat sijoitettiin yksityiskoteihin. Sitä mukaa kun kansalliskiihkoisen suuntaus vahvistui Venäjällä, tilanne kävi yhä vaikeammaksi. Vuosien 1909-10 vaiheilla kirjavarat oli kätettävä milloin heinälatoihin, milloin etäisiin metsäpiirteihin, milloin minnekin, jotta ne eivät joutuisi virkavallan käsiin.

Karjalan vapauspyrkimysten aikaan 1918 ja sen jälkeisinä vuosina Vaarakylän lainakirjasto sai toimia esteettä. Vuonna 1920 ryhdyttiin jo puuhaamaan täydennysten hankkimista Suomesta. Rahaa oli jonkin verran ja lahjoituksiakin luvassa, mutta poliittisen tilanteen nopea huononeminen teki hankkeen tyhjäksi. Vuonna 1935 kauppias V. J. Arhippainen luovutti haltuunsa jääneet Vaarakylän lainakirjaston varat, yhteensä 302 markkaa, Karjalan Sivistysseuralle.

Niinä vuosina, jolloin lainakirjasto sai toimia vapaasti, se

sai runsaan käyttäjäjoukon. Kyläläisissä heräsi halu oppia lukemaan, sillä nyt jokainen, joka osasi lukea, ymmärsi lukemansa, sillä se oli miltei samaa kieltä, jota he olivat lapsesta saakka tottuneet puhumaan. Lukutaidon edistämiseksi lukutuvassa järjestettiin sunnuntai-iltaisin suomen kielen opitunteja ja ääneenlukua. -SV

Soutukilpailut Vaarakylässä

Soutukilpailut pani toimeen Vaarakylän nuorisopetrun päivän aikaan kotijäryellään. Kilpailuun otti osaa 8 venettä, 3 miestä veneessä. Soudettava matka oli Vaarajärven poikki lähtien Rotjolan rannasta. Matka oli 750 sylvä.

Palkintoja jaettiin neljä, 2 rpl, 1 rpl, 75 kp. ja 50 kop. Ensi palkinnon sai venekunta, jossa perämiehenä oli Jaakob Semenov (8 min 28 sek.), toisen palkinnon venekunta perämiehenä Ivan Ossipoff (8 min 41 sek.), kolmanneksi tullessa veneessä perää piti Iivana Arhippainen ja neljänneksi tullessa Lari Mattinen.

Kansaa oli kokoontunut soutukilpailua seuraamaan - sekä nuorta että vanhaa, herrasväkeäkin.

Karjalaisten Pakinoita 1907:8-9

Vaarakylän eläjät v. 1934-36

Tiedot on Vasili Semenovin kertoman mukaan muistiin merkinnyt Kauko Mattinen. Kylässä oli tuohon aikaan 175 asukasta (numerot viittaavat viereiseen karttaan).

1) Kulkijan risti, 2) Ontreilan Simana (Mattinen Simana, vmo

Fedosja, lapset: Sohja, Vasili, Risto, Jalmari, Viljo, Nikolai, Hekla ja Senja,

3) Laamasen talo (Laamannen Kalle, vmo Helmi, lapset: Viktor ja Arvi,

4) Riikolan Oljokka (Bogdanov Olokka - Aleksei, vmo Eeva, lapsi Kalle,

5) Miitreilän Ontto (Malov Ontto, lapset: Lukerie, Huotari, Stepan, Uljana, Anisja, Anni, Matro ja Senja,

6) Miinan akka (Semenoff), lapset: Anni ja Ossippa (Oskari), 7) Olkkolan akka,

8) Miitreilän Iivana (Malov Iivana, lapset: Mikki, Fedosja, Fedora, Katti ja Maura,

9) Miitreilän Kormila (Malov Kormila, lapset: Ljuba,

10) Sohvonaisen Iivana (vmo Olga, lapset: Vasili, Tatjana, Anni, Iro, Pauli ja Huoti,

11) Semenov Ortjo (kertojan Vasili S:n kotitalo), vmo Uljana, lapset: Iivana, Makarie, Vasili, Jyrki, Huoti, Timo ja Elina,

12) Mattinen Simo vmo Maria ja lapsi Maria, 13) koulu,

14) Riikolan Huotari (Bogdanov, vmo Klavdija, lapset: 2 poikaa, 2 tyttöä),

15) Riikola Vasili (Bogdanov, lapset: Elli, Maria, Santeeri, Heikki ja Veera),

16) Riikolan Iivana (Bogdanov),

17) Hilippälä (Semenov Gordei, lapset: Vassilei, Tatjana, Miitrei, Ontto, Pekka, Iivana, Simana ja Matro),

18) Tatzin talo,

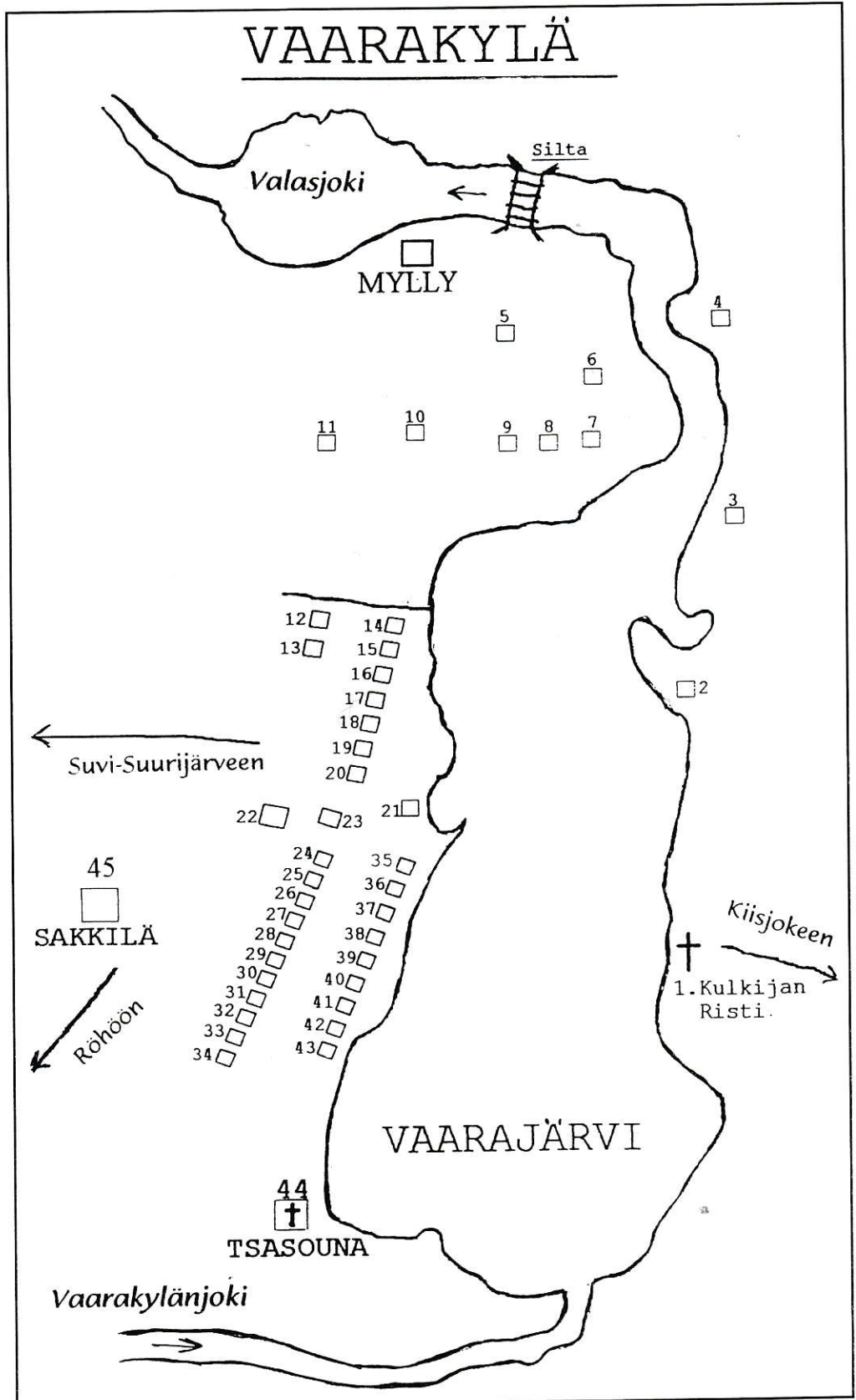
19) Onttola (Mattinen Ontto, vmo Olga, lapsia 2, elävät v:sta 1922 Suomessa ja Ruotsissa),

20) Okahveisen talo, 21) kauppa; isäntäväki Suomessa,

22) pappila, 23) kirkko,

24) Puavilan Oleksei (lapset: Oksenie, Juakko, Huotari, Iivana, Anni, Joutokei, Muarie, Iro ja Katti), 25) Kostalan Iivana (lapset: Anni ja Tatjana-sukunimi ehkä Alinin),

26) Iivolan Petri, 27) Miik-

kulala (pojat: Nikolai ja Ville ja Villen vaimo Anni), 28) Rotola (Semenov; 2 tyttöä),

29) Ossipan Juakko (Semenov, lapsia 12: Outi, Hilvana, Iivana, Vassilei, Anni, Muarie, Sandra),

30) Iivolan Huotari,

31) kyläneuvosto (isäntäväki Suomessa),

32) Jaakkolan Huotari (Ja-

kovlev, lapsia 2-3, tytär Muarie), 33) Iivanan leski,

34) isäntäväki Suomessa,

35) Kondratan Puavila (lapsia: Sohja, Huotari, Iivana, Nastasia ja Juakko),

36) Kostjalan Huotari (Miinin(?) lapsia: Anni, Jyrki, Sohja, Maija ja Senja), 37) Okahveisen leski, 38) Sepän akka, 39) isäntäväki Suomessa,

40) Ossipan leski (Semenov ja tytär Outi), 41) Hilipän Juakko (Semenov, vmo Nastasia ja lapset: Maria, Heikki, Ville, Iivana, Jyrki ja Mikko), 2) Uhtuan Palaka (Afanasjeva ja lapset Feodora, Iro ja Iivana), 3) Jaakkolan Iivana (3 lasta), 44) tsasouna, 45) Sakkilä (tanssilava).

Kiestinkiläisiä kauppamiehiä

KIISJOKI

Alanko (ent. Tarasoff) Antti, 14.1.1892 (Isä oli kauppias Juho Tarasoff). Aloitti laukkukauppiaana ja perusti sitten oman sekatarakaupan Nummen Tavolaan v. 1932.

Arhippainen (ent. Arhipoff) Iivana (Janne A:n isä), kulki laukkukaupalla vuosikymmeniä mm. Hämeessä, Uudellamaalla ja Pohjanmaalla.

Arhippainen V.J., 28.3.1882. Sekatarakauppa Karjaan mlk:n Kasabyssä 1908 alkaen. Pääliike Karjaan kangas -ja vaatetusliike v:sta 1927.

Arhippainen Janne, 8.10.1879. Kangas -ja vaatetusliike Karjaalla 1919-39. Sittemmin Oy J. Arhippainen Ab.

Arhippainen Simo, 28.8.1887. Ensimmäinen apulaisena V.J.A:n Kasabyn kaupassa; oma liike Karjaalla v:sta 1919.

Karppanen Riiko (Grigorius) s. 1.2.1885. Lähti huhtikuussa 1907 Suomeen ja kulki laukkukaupalla I maailmansotaan saakka. Sitten myyjänä ensin veljensä J. Karppasen liikkeessä. Veli kaatui sodassa ja liike loppui. Senjälkeen myyjänä Karjaan Kasabyssä V.J. Arhippaisen liikkeessä.

Leontjeff (suom. Leinonen) Santeri; kiersi Nummella, sammatissa ja Karjalohjalla. Myös isä Nikolai kulki laukkunkannossa.

Loschkin Ivan (suom. Karinoja Juho); kauppa Lohjalla.

Loschkin Paavali (1852-1905), edellisen isä, kulki kaupalla mm. Kuusamossa, osti lintuja sekä kalaa ja möi ne Sungun markkinoilla.

Loskin N.J.; kauppa-alalla Lohjalla

Loskin Aleksanteri, 1855; Lohjannummella yhdessä veljensä Miihakalin kanssa v:sta 1888. Oma liike v. 1897, jonka sittemmin möi (ostaja oli kiestinkiläinen Paavali R. Kusmin). Aleksanteri perusti muutaman vuoden kuluttua kaupan uudelleen ja piti sitä vielä kymmenen vuotta.

Loskin Miihkali (Mikko), 1859; perusti oman kaupan v. 1897 Lohjannummelle. Kuoli 65-vuotiaana ilman lapsia.

Loskin Iivana (Loskais-ukko) Kiisjoelta oli ensimmäinen,

joka perusti maakaupan Lohjan kirkonkylään. Oli paikkakunnan varakkaimpia kauppiaita. Muutti vuosisadan vaihteessa takaisin Karjalaan. Liike jäi vanhemman pojan hoitoon, mutta ei enää kauan menestynyt.

Loskin Pekka, 1899; kauppa Karjaalla.

Loskin Simo; kauppa Lohjan kirkolla v. 1920.

Miinin Simo; Karjalohjan kk. Miinin Stefan; kauppa Karjalohjan kirkolla v. 1880.

Tarasoff Ivan; Lappajärvi, Kapelby v. 1896.

Tarasoff Miina (suom. Alanko Mikko) 1882-1954; kauppa Nummen Hyrsylässä v. 1921.

Tarasoff Nikolai; kauppaliike Loviisassa v:sta 1896.

JELETTIJÄRVI

Kondratjeff Ivan; piti kauppa lähellä Fiskarsin tehdasta. Kuoli vuosisadan lopulla; leski meni naimisiin kauppias jefimoffin kanssa Perniöön.

Lukin Ipatti; kauppa Perniön Metsäojalla.

SUVI-SUURIJÄRVI

Homanen Feodor; laukkukauppias

Homanen (suom. Saarensalmi)

Kiestinkiläisiä laukkunkantajia; isä ja poika V.J. Arhippainen Kiisjoelta, kolmantena Pavel Kuzmin Kokkosalmesta. (kuva v:lta 1985).

Janne; aloitti laukkunkannolla Suomessa jo ennen pakolaisuutta, eli Muoniossa.

Homanen Huotari; laukkukauppa Ranualla, Simossa jne.

Homanen Jyrki (edell. veli); kiersi ensin laukkukaupalla, mutta lähti sitten sotapalveluksen välttääkseen Amerikkaan.

Karvonen (ent. Karvarindin) Feodor; laukkukauppa Tornion seuduilla.

Karvonen Huotari; kauppa Siuntiossa, sitä ennen Inkoon kirkolla yhdessä Roman Mitrofanoffin kanssa.

Karvonen Janne; kauppahommissa Kemiössä veljensä Vasilein kanssa.

Laine (ent. Karvonen) Matti; aluksi kiertokaupalla, sitten oma liike Ouluun v. 1948.

Kylmä Vasili; laukkuriina Uudellamaalla, myöh. Oulun seuduilla.

KIESTINKI

Ivanoff Jaakko; kiertokaupalla länsi-Suomessa, mm. Tenhola. Myöhemmin mukana oli myös poika Vasili (suom. Niemelä).

Ivanoff Jehhimei, edell. veli.

Ivanoff Kirilä; kulki koko ikänsä laukkukaupalla.

Ivanoff Ondrei Maksamanpka; laukkukauppa mm. Karjaalla. Jokela Anton, 20.5.1892; kauppahommista Karjaalla. Karmila R. Paavali; kauppalii-

Janne Saarensalmi, Heikki Homasen poika Kiestingin Suvi-Suurijärven kylästä kulki aluksi sumptsa selässä, myöhemmin jo hevosella.

ke Suomussjärvellä.
Karmila o.s. Kusmin Varvara, edell. tytär; T:mi P.R. Kusmin kangas -ja lyhyttavaraliikkeen johtaja v:sta 1918 Lohjalla.
Niemelä (ent. Ivanoff) Vasili; kauppa Tenholassa v:sta 1921 ja sittemmin 1938 Tammisaarissa. Puoliso Maria o.s. Kemov.
Vihuri (ent. Ivanoff) Hilvana; kauppa Ääneskoskella v:sta 1922.

KOKKOSALMI

Kusmin Pavel Romanov; kotitalo Kusmanala, laukkukauppa Turun ja Porin läänin alueella viime vuosisadan lopulla. Oma kauppa Suomussjärvelle Ahtialan kylään v. 1897. Osti Lohjalta Aleksanteri Loskinin kauppaliikkeen v. 1914.

Martinoff Otto, s. 1885, harjoitti laukkukauppaa Salon seudulla vuoteen 1946, asui Salossa vuodesta 1922 (rakennusurakoitsija Aarre Martinoffin isä).
Sergejeff (suom. Eloranta) Feodor; laukkukauppiana läntisellä uudellamaalla Tenholassa. Myös pieni kauppapuoti.

Sergejeff Ivan; piti kauppa Virkkalassa (Homa Kotkansalon isä).

Sergejeff Kalle; Pohjan pitäjän kk.

Säilä (ent. Sergejeff) Mikko; kauppa Suomussjärvellä.

SOHJANANSUU

Pestrikoff (suom. Pohjola) Antti; kauppiana Salossa parikymmentä vuotta. Leski ja tytär jatkoivat. - Jaakko Pohjolan veli.
Pestrikoff Ivan; kauppa Tammisaareen v. 1896, myöhemmin Saloon. Liikettä jatkoi puoliso Alina v. 1907. Nimi suunnattu muotoon Kokkosalmi v. 1934.

Pestrikoff (suom. Petrakoski) Mikko, s. 30.9.1881; oli ensin kauppaopissa setänsä liikkeesä ja välillä Karjalassa. Kauppahommissa Salossa vuoden 1922 jälkeen. Kuoli v. 1943.

Pestrikoff Ondrei; kulki laukunkannossa Turun seuduilla, mm. Perniö, Finnby.

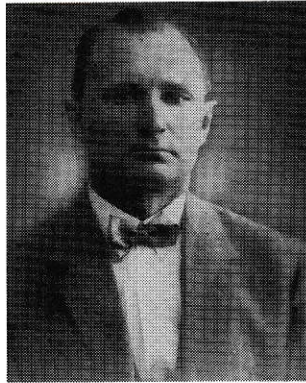
Pohjola (ent. Pestrikoff) Jaakko, s. 20.12.1881; toimi kulku-kauppiana etupäässä Perniön seudulla, myös kiinteäkauppa. - Poika Timo jatkoi kaupanpitoa.

VAARAKYLÄ

Gavriloff Ossippa

Jakovleff Aleksanteri; kauppa Kemiössä.

Jakovleff Iivana; kulki laukunkannossa Helsingin seuduilla.
Jakovleff Huotari, s. 11.2.1851; lähti nuorena laukunkantoon Suomeen ja perusti v. 1879 kaupan Karjaan asemalle. Oleskeli välillä Karjalassa, mutta palasi Suomeen.

Feodor Sergejeff (suom. Eloranta Kokkosalmesta).

Jakovleff Huoti; kauppaliike Pohjan pitäjän kirkolla lähes 40 vuotta. Miehen kuoltua vaimo piti kauppa vielä kymmenen vuotta.

Jakovleff Petter; liike Karjaan asemalla.

Jakovleff Simo, edell. veli; kauppahommissa Karjaan asemalla.

Jakovleff Ville; piti kauppa Mustion asemalla, meni naimisiin Mustion kartanon emännöitsijän kanssa. Pariskunta muutti Helsinkiin ja piti siellä matkustajakotia.

Miininen Kalle; kauppaliike Kauklahden aseman luona vuosisadan vaihteessa.

Miinin Stefan; kauppa Karjalohjan kk. Toimi 15 vuotta.

Timola J. kulki laukkukaupalla Suomessa (kuoli v. 1954)

Timola Joonas; laukkukaupalla Suomessa 17-vuotiaasta kuolemaansa saakka eli v:teen 1974. Puoliso Taimi o.s. Ivanoff Vaarakylästä.

Salmivaara Nikolai; kauppiana Lohjalla (osti Iivana Loskinin kaupan, mutta ei kauan menestynyt).

Semenoff Petter; aloitti laukkukauppiana, sitten kiinteä kauppa Paraisten Holmankylään. - Simo Salomaa-Semenoffin isä.

Semenoff Simo (suom. Salomaa), s. 25.5.1876; Kemiön pitäjän Pävälbyn kylässä v:sta 1906 (myös sivuliikeitä). 1920-luvulla vaatetusliike Kemiön ja Östermarkin kylässä.

Semenoff Oskari ja Vasili (Petter Semenoffin veljiä); kulki laukunkannossa Turun seuduilla. - Oskari Semenoffin poika Jaakko S (myöh. Simola) oli myös kauppias.

Semenoff Heikki; piti kauppa Rovaniemen mlk:n Koivussa. Joutui ryöstömurhan uhriksi.

Semenoff Janne, edell. veli; kauppa Tammisaarissa.

Semenoff Nikolai; kauppa Simon pitäjässä v. 1911.

Semenoff Timo; Karjaa, Mustion asema.

Semenov Vasili; kauppa Ori-

mattilassa.

VALASJOKI

Jefimoff Petter; kauppa Finnströmissä v:sta 1895.

Jefimoff Semen; Bromarvin Nykärr v. 1904, pääliike Hangossa v:sta 1896.

Jefimoff Simo; toimi liikemiehenä Hangossa lähes 30 vuotta, sitä ennen kauppaliike Karjalohjan Linhamarin kylässä.

Jefimoff Vasili S; sekatavara-kauppa Perniön Luopajassa

v:sta 1897. Kuoli v. 1938 ja liike loppui seuravana vuonna.

Piettof Aleksei; Lappvik 1896. Liike toimi 30 vuotta, harjoitti vielä vanhoilla päivillään veneellä kulkukauppaa saaristossa.

Piettof Kalle; Bromav, Liikaniemi "Kaunis-Kalle".

Timonen Roto; piti kauppa Siuntiossa, myöhemmin Kirkkonummella ja Nummelassa. Palasi takaisin Karjalaan.

Kotikylä ei tiedossa:

Sidoroff Nikolai; Perniön Latokartano v:sta 1885.

Sidoroff Simana; Perniön Hakkilassa.

Sidoroff Simo; perusti kauppa Finnbyssä.

Sidoroff Vasili; Matildedal v:sta 1896.

TUOPPAJÄRVEN LAULU

(Kiestingin rapsodiasta)

Kansansävelmä

Korpimaa uinahtaa,
yö sen syliin sulkee,
yllä Tuoppajärven pinnan
kuu hopeinen kulkee.

Harmaitten talojen
yllä lepo, rauha,
päivän töistä uupuneille
soittaa tuuli lauha.

Hopeaa hohtavaa
Tuoppajärven pinta,
onnellista unelmoiden
hiljaa huokaa rinta.

Sota-ajan laulut: Sota-ajan ankeissa oloissa viihdytystoiminnalla oli suuri merkitys. Tunnetut taiteilijat vierailivat sotatilanteen salliessa lähelläkin linjoja, aseveli-illat tulivat tutuiksi ja viisunikarit panivat parastaan. - Kiestingin suunnan ralleista mainittakoon Tuoppajärven laulu (teksti ja nuotit yllä), Kiestingin kaunis Sohvi sekä Tuoppajärven laivaston marssi.

Kiestinkiläisiä nimenmuuttajia

Kun Karjalan pakolaiset saapuivat Suomeen ja saivat elämänsä jonkinlaiseen järjestykseen (asunto, työ, opiskelu jne.), he muuttivat kirkonkirjoihin merkityt, venäläisten pappien antamat nimensä suomalaisiksi. Suuri osa muutti nimensä jo Karjalassa ollessaan, niinkuin Karjalan Vartia -lehdessä julkaistuista nimiluetteloista näkee (tiedot koonnut Kosti P a m i l o).

Aleksejeff Aleksandra ja Alex - Luoto /Aleks. ja Alex

Arhipoff Miikkula - Aro /Miikkula

Arhipoff Antti - Ahola /Antti

Arhipoff Arhippa - Palosaari / Arhippa

Arhipoff Veera - Kuro /Veera

Arhipoff Maksima - Louhe /Maksima

Bogdanoff Vaseli - Sinilehto Vaseli

Bogdanoff Aleks - Alanko / Aleks

Bogdanoff Pekka - Alanko /Pekka

Bogdanoff Heikki - Kotaniemi /Heikki

Bogdanoff Hilvana - Vihuri / Hilvana

Borodkin Antti - Ahmavaara / Antti

Borodkin Aleksanteri - Ahmavaara / Aleksanteri

Dementjeff - Koskinen /Janne

Dimitrijeff - Pikkarainen /Vasili

Dobrinin Okahvie - Anttinen/Okahvie

Fomin Matti - Nieminen /Matti

Fomin Oskari - Pajaranta /Oskari

Gavriloff Ivan - Arhippainen /Ivan

Homanen Veera /Feodora - Laine /Veera

Homanen Janne - Saarensalmi /Janne

Homanen Nikolai - Ranta /Nikolai

Homin Antti - Kallio /Antti

Homin Samppa - Salmi /Samppa

Ivanoff Iivo - Kaisla /Iivo

Ivanoff Antti - Kivelä / Ahti

Ivanoff Huotari - Ojala /Huotari

Ivanoff Vaseli - Mäkelä /Vaseli

Ivanoff Hotatta - Peltoni / Hotatta

Ivanoff Homa - Takaoja / Homa

Ivanoff Iivana - Pajuniemi / Iivana

Ivanoff Taimi - Timola /Taimi

Ivanoff Kuisma - Kukkasaari /Kuisma

Ivanoff Martta- Jussila / Martta

Ivanoff Teppo - Tähti /Teppo

Ivanoff Simo - Salmi /Simo

Ivanoff Hilvana - Vihuri /Hilvana

Ivanoff Ivan - Veikkola /Ivan

Ivanoff Vaseli - Niemelä /Vaseli

Jakoljeff Anton - Jokela /Anton

Jakoljeff Huotari - Manner /Huotari

Jakoljeff Maksima - Joki /Maksima

Jakoljeff Joonas - Timola /Juda /Joonas

Jakoljeff Vasili - Jokiranta / Vasili

Jakoljeff Iivana - Lampela /Janne /Iivana

Jakoljeff Feodor - Kivelä /Feodor

Jakoljeff Irene - Karinoja /Irene

Jefimoff Vasili - Rinne /Vasili

Jelimoff Janne - Jaminen /Janne

Jemeljanoff Mehvo - Kasenranta /Mehvo

Jemeljanoff Timo - Sillankorva /Timo

Jemeljanoff Aleks - Raivoniemi /Aleksi

Jemeljeff Mikittä - Suurikivi /Mikittä

Jermolin Sakari - Peltonen /Sakari

Karpoff Timo - Kari /Timo

Karpoff Riiko - Karppanen /Riiko

Karpoff Vasili - Karpponen /Vasili

Karpoff - Virtala /Iivo, Simo ja Simo

Karpoff Arttimei- Rintelä /Arttimei

Karpoff Yrjö - Kulmakka /Yrjö

Karpoff Anton - Kuusiniemi /Anton

Karvarindin Vasili - Kylmä /Vasili

Karvarindin Antti - Karvonen /Antti

Karvarindin Matti - Laine /Matti

Karvarindin Ivan - Karvonen Juho

Karvarindin Risto - Haaparinne /Risto

Karvarindin - Siniaalto /Outi ja Ortto

Karvarindin Sergei- Tähti /Sergei

Karvarindin Ivan - Pajunen /Ivan

Karvarindin Ivan - Saarikoski /Iivana

Karvarindin Mari - Jaakkola /Mari

Karvonen Konsta - Koivuniemi /Konsta

Karvonen Makarie - Laine / Matti

Kemoff Hilippä - Kauruma / Hilippä

Kemoff Prokko - Kemonen /Prokko

Kemoff Boris - Kemunen /Boris

Kemoff Kirilä - Pajaranta /Kirilä

Kemoff Stepan - Virta /Stepan

Kemoff Risto - Lampikukka /Risto

Kemoff - Kõmönen /Aleksanteri ja Jekki

Kemoff Miihkali - Kotikorko /Miihkali

Kemoff Yrjö - Kotikorko /Yrjö

Kemoff Paavo - Polku /Paavo

Kemoff Stepan - Puntamo /Stepan

Kiriloff - Kiriläinen /

Kiriloff - Alanko / Nikit /Mikko

Kononoff Timo - Kovala /Timo

Kononoff Andrei- Mäkelä / Antti

Kononoff Ilja - Kovaranta /Ilja

Kononoff Grigori - Kotiniemi /Grigori

Kostkin N - Kotkaranta / N

Kuikin Ivan - Kivioja /Iivana

Kuismin Vaseli - Vesihovi /Vaseli

Langujeff Benjam - Huhtilampi /Benjam

Leontjeff Sergei - Kenttinen /Sergei

Leontjeff Santeri - Leinonen /Santeri

Lipajeff Vaseli - Korkoniemi /Vaseli

Loskin Makarie - Jokela /Makarie

Loskin Ivan - Laakso /Ivan

Loskin Ivan - Pekkonen /Iivan

Loskin Huotari - Laine /Huotari

Loskin Juho - Karinoja /Juho

Majurin Matro - Salomaa /Matro

Majuroff Ivan - Luhtala /Janne

Majuroff Jyrki - Salmi /Yrjö /Jyrki

Maloff Ivan - Alava /Iivana /Janne

Maloff Ontto - Pekkarinen /Ontto

Martinoff Jestu - Kuusiranta /Jestu

Matfejeff Jyrki - Kallio /Jyrki

Matfejeff Simo - Mattinen /Simo

Matfejeff - Sulosalu /Hilippä, Teppo, Paavo, Janne ja Feodor

Miinin Ivan - Mäkelä /Janne

Miinin Paavo - Saarikoski /Paavo

Mitrofanoff Mikko - Kontu /Mikko

Mitrofanoff Roman- Marten /Roman

Ossipoff Ivan - Lepistö /Ivan

Ossipoff Veera - Simola /Veera

Ossipoff Ivan - Ranta /Juho /Ivan

Pestrikoff Timo - Kiviranta /Timo

Pestrikoff - Liinasaari /Kalle, Aleksi ja Lotta

Pestrikoff Kalle - Kuusela /Kalle

Pestrikoff Huotari- Tyven / Heikki

Pestrikoff Kristo - Kuusiranta /Kristo

Pestrikoff Mikko -Petrasoski /Mikko

Pestrikoff Jaakko - Pohjola /Jaakko

Pestrikoff Apro - Peltola /Apro

Petroff Ivan - Kiviluoto /Ivan

Petroff Viktor - Kiviluoto /Viktor

Piettajeff Ivan - Mäntyniemi /Ivan

Piettajeff Feodor - Raiva /Heikki

Pättijeff Simo - Pääkkönen /Simo

Päätöjjeff Janne - Kukri /Janne

Päätöjjeff Yrjö - Termä /Yrjö

Päätöjjeff Ivan - Puntamo /Ivan

Semenoff Alekseï - Aho /Alekseï

Semenoff - Simola /Janne ja Pekka

Semenoff - Salo /Simo

Semenoff Vasili - Semola /Vasili

Semenoff Ivan - Hilippälä /Jaakko

Semenoff Iivana - Saari /Iivana

Sergejeff Onufrie - Koite /Arvi/Vladimir

Sergejeff Ipatti - Raivolampi /Ipatti

Sergejeff Homa - Kotkansalo /Homa

Sergejeff Pekka - Laito /Pekka

Sidoroff Sergei - Kotiniemi /Sergei

Sidoroff Trohkima - Ahola /Trohkima

Smolennikoff Makarie - Kuusiranta /Makarie

Sodoroff Paavo - Lehtola /Paavo

Tarasoff Timitra - Palomäki /Timitra

Terentjeff Ivan - Koski /Janne

Terentjeff Vali - Ruokoniemmi /Vali

Terentjeff Roope - Tervo /Roope

Terentjeff Mikko - Vaara /Mikko

Terentjeff Kormila - Törmänen /Kormila

Terentjeff Karppa - Loso /Kalle / Karppa

Suomalaisia kielentutkijoita ja tiedemiehiä Kiestingissä

Vuosisadan vaihteen kahden puolen Kiestingin alueella kävi useita suomalaisia tutkimusmatkailijoita, kielen- ja kansantapojen tutkijoita, taiteilijoita ja runonkerääjiäkin, viimemainittuja kuitenkin vähemmän. Uskottiin näet, ettei Uhtuan pohjoispuolisilla alueilla ole vanhoja runoja.

A.J.SJÖGREN oli ensimmäinen Vienan-Karjalan sisämaan kylissä käynyt tiedemies. Kesällä 1824 hän Solovetskin matkalta palatessaan nousi Kemijokea Jyskyjärvelle saakka, kävi Uhtualla, Vuokkiniemessä ja Vuonnisissa ja jatkoi matkansa Pistojarven ja Suvannon kautta Kuusamoon.

Sieltä Sjögren matkusti Lappiin, missä viipyi useita kuuksia tavaten mm. Lapin tuntijat Fellmanin ja Stockflethin. Etelään hän palasi itäistä reittiä Petsamon, Kuolan ja Kannanlahden kautta. Koudasta Sjögren jatkoi Kiestingin Lohilahteen ja edelleen Tuoppajärven Saaren vanhauskoisuostariin, jonne hän saapui 20. p:nä helmikuuta 1826.

Luostarisaarelta Sjögren matkusti Skiitan, Valasjoen, Kiisjoen ja Suolapohjan kautta Paanajärven kylään ja jokea alas Kemin kaupunkiin.

A.J. Sjögren: Allmänna Ephemerider (XIII 1.1.1826-31.12.1826)

ELIAS LÖNNROT kävi Kiestingissä VII keruumatkaltaan marras-joulukuussa vuonna 1836 ja toisen kerran alkuvuodesta 1937. Alkumatka sujui tuttujen paikkojen kautta Uhtualle, mistä Lönnrot matkusti pohjoiseen hevospelillä ja hiihtämällä reittiä Ohta-Pistojarvi-Suvanto-Tuhkala-Suurijärvi ja Vaarakylä. Sieltä hän hiihti Skiittaan ja edelleen 8 virstaa Tuoppajärven manasteeriin Pyhään Saareen. Yövyttyään luostarissa Lönnrot lähti matkaan viettääkseen joulun Kuusamossa.

Viikon päästä Lönnrot jatkoi Kuusamon kirkolta Tavajärven kautta Oulankaan Pääjärven länsirannalle, sieltä järven poikki Majavalahteen (Miikkulanlahti) ja edelleen Heinäjärven ja Jelettijärven kylien kautta Kieretin kauppaan. Matka jatkui sieltä pohjoiseen.

Elias Lönnrot: Matkat 1828-1844. W&G 1981.

M.A. CASTRÈN lähti Venäjän Karjalaan v.1839 Kajaanin kautta. Siellä hän poikkesi piirilääkäri Lönnrotin luona saamassa tarpeellisia ohjeita. Matkareitti oli seuraava: Kuhmo-Kolvasjärvi-Repola-Miino-Akonlahti-Vuokkiniemi-Jyväskylä. Uhtualta Castrèn suuntasi pohjoiseen ja kiersi Tuoppajärven länsirannan ky-

lien (Valasjoki, Vaarakylä) ja Pääjärven kautta Kuusamoon.

M.A. Castrèn: Tutkimusmatkoilla Pohjolassa. Tammi 1953.

AKSELI BORENIUS teki ensimmäisen matkansa Vienan-Karjalaan Arvid Genetzin kansakesällä 1871. Matkareitti johdettiin Aunuksen (Vieljärvi, Säämäjärvi, Paatene, Ontajärvi, Rukajärvi) kautta Suikujärvelle. Poikettuaan Kemissä Borenius ja Genetz vaelsivat Kiestinkiin, minne he saapuivat syyskuun lopulla. Täältä matka suuntautui Tuoppajärven länsirantaa Valasjoen ja Suurijärven kautta etelään Uhtualle ja edelleen Vuokkiniemen ja Akonlahden kautta Suomeen.

Matka todisti, ettei vanha runo ole vielä kadonnut kansan suusta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura otti Boreniusksen keräelmät mielihyvällä vastaan ja päätti Aug. Ahlqvistin ehdotuksesta lähettää uuden kolme miehen retkikunnan Boreniusksen johdolla Kalevalan laulumaille.

Toiselle keruumatkalleen Borenius lähti kesäkuussa 1872 kumppaneinaan Arvid Genetz ja Aksel Berner. Retkikunta matkasi suoraan vanhan runon ydinalueelle, Vuokkiniemen kyliin ja Uhtualle. Sieltä Berner ja Genetz lähtivät Luusalmien, Jyskyjärven ja Paanajär-

ven kautta Tuoppajärvelle. Borenius seurasi vähän myöhemmin perästä ja retkeläiset yhtyivät Suolapohjassa, Tuoppajärven eteläpäässä. Sieltä Genetz lähti Kiisjoen ja Vaarakylän kautta Pääjärven suuntaan, Borenius ja Berner jatkoivat matkaa veneellä Tuoppajärveä myöten Kiisjoen kylään ja Skiittaan, poikkesivat Valasjoella ja Kokkosalmessa ja tapasivat Genetzin Sohjanansuussa, jonne tämä oli saapunut käytyään Suurijärven, Kpäälissä ja Kananaissa. Yhdessä tutkijat matkasivat sitten Pääjärveä Oulangan kautta Vartiolammin kylään ja Paanajärvelle. Hoidettuaan siellä mm. postiasiansa he palasivat Sohjanansuuhun ja suuntasivat etelään reittiä Kananainen-Tuhkala-Akkala-Ohta-Pistojarvi ja edelleen Vuonniin.

Erkki Itkonen: A.A. Borenius-Lähteenkorva, kansanrunouden kerääjä ja tutkija. Suomi V:18. SKS 1936.

A.W. ERVASTI, oululaisen sanomalehtimiehen retki Vienaan kesällä 1879 oli merkitykseltään ja vaikutuksiltaan melkein Lönnrotin matkojen veroinen: tuolloin syntyi ideologinen ajatusrakennelma, Karjalan kysymys. Ervastian mittava matkareitti (kumppanina oli hänen serkkunsa Hjalmar Basilier) oli lyhyesti seuraava: Kuh-

mo-Kiimasjärvi-Jyskyjärvi-Kemi-edelleen Solovetskin luostari-Arkangel-Kieretti-Kiestinki-Uhtua-Vuokkiniemi.

Kieretistä Ervasti ja Basilier matkasivat Kierettijoen vesistöä Uuteenkylään ja sieltä seuraavana päivänä osin jalkaisin, osin veneellä Tyrhyyn (lähelle nykyistä Louhea). Kolmantena matkapäivänä matkailaiset saapuivat Pinkasalmeen ja yöpyivät Suurijärven kylässä ja Lohilahdessa ennen saapumistaan Kiestinkiin.

Kiestingistä matka jatkui veneellä Kokkosalmeen ja Sohjanankoskelle. Sieltä oli tarkoitus soutaa Pyhään saareen luostarin paikkaa katsomaan sekä poiketa myös mantereen puolella Skiitassa. Myrskyksi yltynyt tuuli muutti kuitenkin suunnitelmat: yövyttiin Valasjoen kylässä. Seuraavana päivänä oli tarkoitus kulkea Röhön saakka, joten liikkeelle lähdettiin jo aamuyöllä ja pysähdyttiin Vaarakylässä vain vähän levähtämään.

A.W. Ervasti: Muistelmia matkalta Venäjän Karjalassa kesällä 1879. Otava 1918 (2. korjattu painos).

J.W. JUVELIUS teki lähes pari kuukautta kestäneen Karjalan matkansa kesällä 1886. Hän ei etsinyt runoja, vaan muinaisjännöksiä.

Juvelius kulki alkumatkalla Vuokkiniemen ja Uhtuan kylien kautta, laskeutui Kemijokea meren rantaan saakka ja poikesi Solovetskin luostarisaaressa. Sieltä hän jatkoi Tuoppajärven alueelle Suolapohjan kylään. Seuraavina kohteina olivat Kuorelahti, Kiisjoki, Suurijärvi ja Vaarakylä. Juveliuksen tarkoituksena oli alunperin jatkaa sieltä Kiestinkiin, kiertää Jelettijärven, Tiiksjärven ja Pääjärven seudut ja palata Pistojärven ja Vuokkiniemen kautta takaisin. Kun kuitenkin rahvas useimmista kylistä oli parhailaan heinätöissä kaukoniityillä, Juvelius kyllästyi hyödyttömään kuljeskeluun ja päätti kääntyä paluumatkalle.

J.W. Juvelius: Muistoja pohjoisen Venäjän Karjalan muinaisuudesta. Ylipainos Suomen Muinaismuistoyhdistyksen vuosikirjasta X. 1888.

LOUIS SPARRE ja Emil Wikström, jotka kävivät Vienan-Karjalassa v. 1892, kuuluivat taiteilijakareliaanien monilukuisaan joukkoon. He kiersivät ensin koko eteläisen Vienan kylä ja laskivat sitten Kenttjärven kautta vievää vesireittiä Kostamuksesta Kuitti-

järville. Yövyttyään Enonsuussa he jatkoivat matkaansa Jyväskylänteeseen ja Vuokkiniemeen.

Seuraava kohde oli Uhtua, mistä alkoi jalkataival Röhön ja Suurijärven kautta Vaarakylään. Siellä Sparre ja Wikström hankkivat veneen soutajineen ja lähtivät vesille päämääränään Sohjanansuu Pääjärven puolella.

Jätettyään enimmäkseen tavaransa kortteeripaikkaansa kumppanukset matkasivat Oulangan kirkonkylään ja sieltä edelleen Oulankajokea Paanajärven Rajalaan. Siellä he tapasivat Akseli Gallen-Kallelan ja viettivät yhdessä hauskan päivän. Sitten edessä oli paluumatka Sohjanansuun kylään ja sieltä Pontselenjoen latvavesien kautta Suvannon ja Tiironvaaran kautta Suomeen.

Louis Sparre: Kalevalan kansaa katsomassa. Muistiinpanoja Kauko-Karjalan retkeltä v. 1892. WSOY 1930.

I.K. INHA teki maineikkaan Vienan-Karjalan matkansa Lönnotin jälkei seuraten vuonna 1894 yhdessä tulevan kielentutkijan, ylioppilas Kusti Karjalaisen kanssa. Inhan tarkoituksena oli valokuvata Kalevalan maisemia ja ihmisiä. Tässä suhteessa matka onnistui erinomaisesti. Inhan valokuvat ovat arvokkainta dokumenttia, mitä Karjalasta 1890-luvulla on tuotu.

Inha ja Karjalainen kiertelivät ensin varsinaisen runoalueen kylissä ja suunnistivat sitten Uhtuan kautta pohjoiseen. Matka vei Röhön, Suurijärven ja Valasjoen kautta Tuoppajärvelle ja edelleen souteaan Kiestinkiin. Siellä tiet erkanivat: Karjalainen lähti Kieretin kautta Vienanmerelle, kun taas Inhan oli määrä kiertää Pääjärven kylien kautta Kiestingin pohjoispuolitse Tyrhyyn kylään, sovituuun tapaamispaikkaan Kierettijärven päässä.

Inhan reitti vei Kokkosalmen ja Sohjanankosken kautta Pääjärvelle. Yövyttyään Majuolahdessa (tarkoittanee Miikkulanlahtea) hän jatkoi Ahvenlahden ja Jelettijärven kautta Uuteenkylään, mistä oli enää peninkulma Tyrhyyn. Sieltä Inha ja Karjalainen tulivat laivalla Kemiin ja nousivat Kemijokea Uhtualle.

I.K. Inha: Kalevalan laulumailta. Kansanvalistusseura 1911.

ILMARI Kianto, korpi-kirjailija ja uutera Karjalan kävijä, teki pisimmän matkansa Kalevalan laulumaille ja vähän loitommaksikin v. 1914.

Matkan aikana syttyi maailmansota ja sotki hieman suunnitelmia. Kun Kianto liikkui paljon Kiestingin alueella, kerromme tästä sotakesän matkasta vähän enemmän.

Kianto lähti Kuusamon kirkolta 22. p:nä heinäkuuta kohti Paanajärveä matkakumppaninaan Johannes (Iivo) Ahava (ukko-Paavon poika). Raja yllettiin myöhään illalla ja sydänyön aikaan matkailaiset saapuivat Vartiolammin kylään. Toisena päivänä oltiin Oulungassa, mistä matkareitti vei Pääjärven poikki Niskan kylään ja edelleen Kuntijokea alas Soukeloon ja Ruvaan.

Ruvasta alkoi viidenkymmenen virstan taloton, asumaton venetaival Koutajärvenpäähen, mistä sitten soudettiin suuren Koutajärven poikki Knäsoihin. Sieltä matka jatkui höyrylaivalla Kannanlahden kautta Koutaan.

Tässä kohtaa tarkkaavainen lukija ehkä ihmettelee matkareittiä: Kannanlahden on Knäsoista pohjoiseen ja Kouta etelään. Samaa asiaa eli Vienanmeren laivavurojen päättömyyttä Kiantokin manaili.

Koudassa oli määrä odottaa viisi vuorokautta Kemiin menevää laivaa, mutta sitten, heinäkuun lopussa, syttyi I maailmansota. Venäjän armeija ja laivasto julistettiin sotatilaan. Koko kylän elämä meni sekaisin: sotapalvelukseen määrätty miehet parveilivat rannassa, naiset voivottelivat ja siunailivat ja Iki-Kianto ja Johannes odottivat turhaan Kemin laivaa.

Kohta kävi selväksi, että Solovetskin matkasta ei tule mitään. Niin matkaa jatkettiin jalkapatikassa reittiä Mustajoki-Kotajärvi-Lamakkavaara-Särkiniemi (Tiiksjärvi)-Jelettijärvi-Ahvenlahti päämääränä Kiestinki.

Paluumatkalla etelään Kianto, jonka matkakumppani oli jättänyt jo Kotajärvellä, poikesi Tuoppajärven Pyhään saareen entistä luostaria katsomaan.

Ilmari Kianto: Vienan virroilta, Karjalan kankahilta. WSOY 1915.

A.O. VÄISÄNEN, tunnettu ja monipuolinen kansanmusiikin tutkija, liikkui ensi keran Vienan-Karjalassa v. 1915. Monista muista poiketen hän aloitti matkansa Arkangelista, minne oli matkustanut junalla Pietarin kautta. Arkangelista Väisänen jatkoi laivalla Kannanlahden ja Koudan kautta Knäsoihin. Sieltä alkoi varsinaisen keruumatka.

Väisänen kulki ensin venekydyssä suuren Koutajärven poikki Kanasen (Koutajärvenpää) kylään ja edelleen Ruvan kautta Soukeloon. Käytyään sitten Oulangan kirkonkylässä hän tuli Laitasalmen ja Kokkosalmen kautta Kiestinkiin.

Vaarakylässä Väisänen kiinnitti huomionsa erikoisen malliseen kisapirttiin, ensimmäiseen matkansa aikana tapaamaansa tanssilavaan. Suurijärven ja Röhön välisellä taipaaleella hänellä oli oppaanaan nuori tyttö, joka ei osannut puhua juuri muuta kuin ruotsia. Väisänen oli ihmeissään, mutta asia selvisi: tytön isä oli asettunut kauppahommiin Suomeen ruotsinkieliselle rannikkoseudulle ja siellä tyttö oli käynyt ruotsinkielistä kansakoulua.

Röhön kautta Väisänen tuli Uhtualle, missä vielä tapasi iäkään Jamani Puavilan. - Toisen kerran A.O. Väisänen liikkui Vienan-Karjalassa Kiestinkiä myöten v. 1918, silloin Kianton kanssa suomalaisen vapaaehtoisretkikunnan mukana.

A.O. Väisänen: Vienan-Karjalan kylissä. Piirteitä keräysmatkalta kesällä 1915. Uusi Suomemat 1915:3. / Hiljainen haltioituminen. A.O. Väisänen tutkielmia kansanmusiikista (toim. Erkki Pekkilä). SKS 1990.

HEIMOLAISIA ETSITÄÄN

Etsitään Suomessa 1941-45 asunutta karjalaista orpolasta Anatoli Petrovits Iljiniä, joka syntyi kesäkuussa 1939, asunut Aunuksen Konnun kylässä. Isä Pjotr Iljin on ollut Syvärin luostarin vankileirin vanginvartija, joka itse vangittiin 1940. Äiti Anna Iljina evakuoitiin Äänisen taakse 1941.

Anatoli Iljin oli Suomessa sisarensa Tamara Iljiinan kanssa. Heidät palautettiin Suomeen Neuvostoliittoon 1.4.1945.

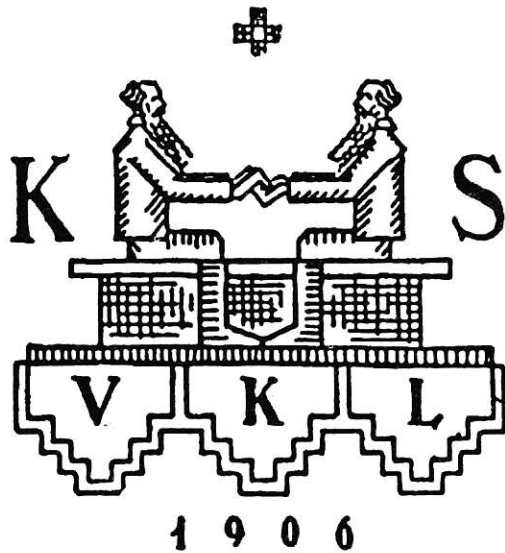
Osoitteeni on
Suomi-Inkeri-seura ry
Etsintäpalvelu
Timo Laakso
PL 32, 00501 HELSINKI

Kiitokset

Nyt kun suuri urakka on valmis, lehden tekijä toivoo, että tämä Karjalan Heimon erikoisnumero lukijoita miellyttää ja lisää heidän tietojaan Kiestingistä, Karjalan tasavallan pohjoisimmasta kolkasta.

Parahat passipot monille kiestinkiläisille suuresta avusta. Erityisen lämpimät kiitokset ystävälleni Gennadi K u n d o z e r o v i l l e ja hänen perheelleen.

TAPAHTUI OMASSA PIIRISSÄ

Helmi Virtaranta kiittää

Helmi Virtaranta, edesmenneen puolisonsa akateemikko Pertti Virtarannan uuttera matka- ja työkumppani haluaa lehtemme välityksellä kiittää kaikkia niitä lukuisia henkilöitä ja yhteisöjä, jotka ovat muistaneet häntä Pertin poismenon johdosta.

Helmi Virtaranta toivoo, että halukkaat kunnioittaisivat Pertti Virtarannan muistoa osallistumalla tämän vuoden loppuun kestävään "Lyökäämme käsi kätehen" -keräykseen, jonka tuotto käytetään karjalaisen kulttuurin ja Karjalan Tasavallassa puhuttavien kansallisten kielten tukemiseen. Tämän numeron keskellä on keräysesite ja tilisiirtokortti.

Seuramme on lyöttänyt Virtaranta-mitalin, joita on varastossamme vielä muutamia kappaleita. Ostamalla tämän Nina Sailon veistämän taideteoksen voitte myös tukea karjalaista kulttuuria. Mitalin hinta on 350,- markkaa postikuluineen.

Avatkaa kotinne karjalaisille koululaisille!

Karjalan Sivistysseura on päättänyt viime kesän myönteisten kokemusten perusteella kutsua ensi kesänäkin 12 Karjalan Tasavallan koululaista Suomeen. Matka olisi palkinto menestymisestä kansallisten kielten opinnoissa. Seura kustantaisi jälleen oppilaiden passit ja viisumit ja heidän matkansa kotiseudulta Joensuuhun ja takaisin kotiin.

Olemme ajatelleet 7-8 vuorokautta Suomessa riippuen linja-autojen aikatauluista. Ajankohdaksi on suunniteltu vaihtoehtoisesti 7.-14.6. tai 19.-26.7.

Lapset ovat 10-16 vuotiaita, kotoisin eri puolilta Karjalan Tasavaltaa. Odotamme heidän tulevan ainakin auttavasti toimeen suomen tai karjalan kielellä.

Opiskelustipendit haettava 25.11.97 mennessä

Karjalan Sivistysseura jakaa yhdessä Säätiö Väinölän kanssa apurahoja sukujuuriltaan itä- ja rajakarjalaista syntyperää oleville opiskelijoille. Kyseeseen tulevat korkeakouluissa, opistoissa, ammattikouluissa ja lukioissa opiskelevat.

Hakemus on vapaamuotoinen. Siihen tulee liittää virkatodistus, itse laadittu selvitys sukujuurista, viimeisin verotodis-

Muistokivi Maikkulaan

Oulun Maikkulan pihapiirissä paljastettiin syyskuun 7. p:nä matkamiehen risti ja pakolaiskeskuksen muistokivi. Hankkeen toteuttivat Pohjois-Viena -seura ja Karjalan Sivistysseura.

Paljastuspuheen pitänyt Pohjois-Viena -seuran puheenjohtaja Anja Suvanto totesi ajatuksen muistomerkin aikaansaamisesta olleen esillä jo seuran perustamisesta lähtien. Tilaisuudessa oli läsnä toistasataa Vienan pakolaista ja Karjalan ystävää sekä kutsuvieraita Karjalasta (Kiestinki, Petroskoi, Pääjärvi ja Uhtua). Esitelmän "Pakolaisina Vienasta Pohjois-Suomeen" piti apul. professori Jouko Vahkola.

Pohjois-Viena -seura kiittää lämpimästi kaikkia 2-päiväisen puusniekan järjestelyissä mukana olleita ja myös vieraita sekä Suomesta että Karjalasta. - Maikkulan juhlasta enemmän KH:n seuraavassa numerossa.

Ennen muistolaatan paljastusta: vas. Anja Suvanto, Pentti Keynäs ja Raimo Kiiskinen.

Juttuaineiston KH:n seuraavaan numeroon tulee olla perillä toimituksessa viimeistään 11. marraskuuta.

Suomalaisperheet hakisivat suojattinsa Joensuusta ja veisivät heidät sinne takaisin. Jos isännillä olisi samanikäisiä lapsia, olisi ehkä vieraiden viihtyvyys helpompaa. Tämä ei ole kuitenkaan välttämätöntä; viime kesän isännistä puolet olivat lapsettomia perheitä.

Karjalan Tasavallan opetusministeriö on esittänyt toivomuksen, että viime kesänä aloitetut koululaisten palkintomatkat jatkuisivat. Toteuttakaamme tämä toive järjestämällä muutamalle lapselle unohduttuun viikkoon!

Pyydämme halukkaita isäntäperheitä ilmoittautumaan Ilmari Homaselle, puh. 09-505 1893 tai Pentti Keynäälle, puh. 09-135 2828

tus sekä oppilaitoksen todistus opiskelusta.

Hakemukset tulee lähettää 25.11.1997 mennessä osoitteella **Karjalan Sivistysseura, Luotsikatu 9 D, 00160 Helsinki**. Kuoreen tietysti myös lähettäjän nimi.

Tiedusteluihin vastaa rahastonhoitaja Ilmari Homanen, puh. (09) 505 1893.

Tilaa lahjaksi Karjalan Heimo

sukulaisille ja ystäville kotimaahan tai Karjalaan. **Uudet tilaushinnat** 1.1.1998 alkaen:

* jatkuva kestopilaus maksaa 115 mk/12 kk Suomeen ja Pohjoismaihin, 135 mk muihin maihin ml. Karjalan tasavaltaan.

* vuosikertatilaus maksaa 120 mk/12 kk Suomeen ja Pohjoismaihin, 140 mk/12 kk muihin maihin ml. Karjalan tasavaltaan.

Tule Karjalan Heimon asiamieheksi!

Hankittuasi vähintään kolme (3) uutta tilausta saat oman lehtesi vuodeksi veloitusetta. Toimita meille erillinen luetelo hankkimistasi tilauksista.

Tilaukset tämän lehden palvelukortilla tai osoitteella:

Karjalan Sivistysseura, Luotsikatu 9 D 10, 00160 Helsinki, puh./fax (09) 171 414.

Näin soitat Petroskoihin

Petroskoin suuntanumero ja puhelinnumerot ovat muuttuneet. Sen moni on varmaan huomannut yrittäessään tuloksetta ottaa yhteyksiä entiseen tapaan. Annamme oheisena uudet ohjeet.

Suuntanumero on 8142. Varsinaisten puhelinnumeroiden eteen on tullut 5 tai 7. Jos puhelinnumeron ensimmäinen numero on ollut 1, 2, 5 tai 7, eteen on tullut 5, muissa tapauksissa 7. Hieman monimutkaista!

Jos sitis haluamme soittaa Petroskoihin esim. numeroon 53 460, se tapahtuu seuraavasti: 999-7-8142-553 460.

Tämä on Pottosen Jehkimän talo

Karjalan Heimo -lehden numerossa 7-8/1997 julkaistussa artikkelissa "Vaikutelmia matkalta Repolan pruusniekkaan" oli maininta suomalaisten vuonna 1918 pystyttämästä kunnansairaalaista, joka olisi muutettu yksityisasunnoksi.

Tieto oli virheellinen, sillä kyseessä on Jehkimä Pottosen vv. 1913-14 Haukkasaaren Sis-

sonniemeen pystyttämä asuinrakennus, joka jäi tyhjilleen vuoden 1921 alussa perheen vaettua Suomeen puolelle Enoon. Rakennus siirrettiin myöhemmin nykyiselle paikalleen Repolan Mauranniemeen, missä se palveli aluksi sairaalana ja on nykyisin kolmen perheen asuntona.

H. PALASKARI

Muista katsoa! Ennakkotiedon mukaan televisiossa esitetään 24. pñä marraskuuta ohjelma Tverin Kaupungissa sijaitsevasta Pyhän Katariinan luostarista. Luostarin johtajana toimii sisar Juliana; hän on suomalainen ja kotoisin Heinolasta. -Seuratkaa tv-ohjelmia.

Kuusamo-Viena -seura pystytti Pistojärvelle Matkamiehen ristin

Pistojärvelle pystytettiin ja vihittiin 23. elokuuta Matkamiehen risti. Hankkeen toteutti Kuusamo-Viena -seuran pistojärveläiset yhdessä paikallisten pistojärveläisten kanssa. Ristin vihki Kiestingin pappi, isä Aleksandr. Sen jälkeen siunattiin jo aiemmin tuonilmaisiiin siirryneet aiemaiset ja heimolaiset.

Tilaisuudessa oli mukana kuusamolaisia ja pääjärveläisiä, mutta tiedonpistoköksen takia vähemmän pistojärveläisiä. Liekö ollut sattuma, kun ristiä pystytettiin 11. kesäkuuta, satoi taivaan täydeltä ja samoin kävi ristin vihkimistilaisuudessakin. Ehkä se oli hyvä enne.

Vihkimispäivänä risti sai ympäröidä, okruatan. Aita oli valmistettu jo kotona elementeistä valkoiseksi maalattuna. Aidan sisäpuolelle asetettiin kaksi penkkiä ja pöytä paikalla viivähtäviä varten. Mainittakoon, että ristin paikalla on sijainnut Pistojärven kirkko, jossa allekirjoittaneen äiti ja isä ovat aikoinaan käyneet.

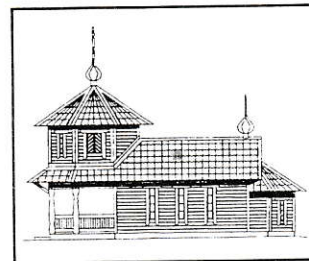
Pistojärven ristiin kiinnitettiin laatta, jossa on seuraava teksti: "Tämän matkamiehen ristin pystyttivät tähän maatuoneen kirkon paikalle pistojärveläiset vuonna 1997. Ylähini. Suojele Vienan kansaa ja ristiä". PK.

Uhtuan päivä Ylivieskassa

Uhtuan seudun Perinneseuran järjestää yhteistoiminnassa Ylivieskan teknillisen oppilaitoksen kanssa 8. pñä marraskuuta 1997 Uhtuan-aiheisen päivän. Tilaisuus pidetään teknillisen opiston auditoriossa (osoite Teknologiapuisto 1) alkaen klo 13. Tule mukaan ja tuo ystäväsi!

Ohjelmassa päähuomio keskitetään Uhtuan seudun olojen kehittämiseen. Kalevalan piirin johtaja Oiva Mäkelä (Uhtualta) kertoo tuoreimmat tiedot johtamansa puolesta tilanteesta, Ylivieskan teknillisen oppilaitoksen rehtori Lasse Takalo ja rak. mestari Jari Helmisaari esittelevät Kalevala-koulutusprojektin, jolla on tarkoitus viedä EU:n Tacis-rahoituksen tukeamana nykyaikaista suomalaista talonrakennustekniikkaa Suomesta Vienan Karjalaan.

Tilaisuudessa julkistetaan Uhtuan tule ortodoksisen kir-

kon rakennussuunnitelmat (kts. oheinen piirros) sekä pohditaan kummipäiväkodin ja sairaalan avustustilannetta.

Uhtuan Seudun Perinneseuran puheenjohtaja Paavo Ahava kertoo aiheesta "Vienan-Karjalaa pitkin ja poikin eilen, tänään ja huomenna" sekä esittää mm. diasarjan runokylästä ja Solovetskin luostarisairilta.

Tilaisuuden taiteellisesta puolesta mainittakoon Salla Kinnusen johtaman ylivieskalaisen kanteleyhtyeen esitykset sekä Jari Helmisaaren esittämä Reppurin laulu.

Kaksi piispaa vihki Vuokkiniemen uuden kirkon pyhän Iljan päivänä

Vienan-Karjalan sydämessä, Vuokkiniemen maineikkaassa runokylässä vietettiin elokuun ensimmäisenä lauana, pyhän Iljan päivänä, historiallisia hetkiä, kun Karjalan ja Petroskoin piispa **Manuil** ja Helsingin metropoliitta **Leo** vihkivät papiston avustamina käyttöön kylän uuden kirkon.

Näin suurta pruusniekkaa ja väenpaljoutta ei Vuokkiniemessä liene nähty miesmuistiin. Kaikki olivat iloisia ja tyytyväisiä - tyytyväisin kuitenkin Vuokkiniemi-seuran puheenjohtaja, kirkkohankkeen sitkeä vetäjä Heikki Kyyrönen. Hän totesi hymyssä suin: "Kun mie huomeneksella tuolla kellotornissa oikein vetelin, kolmie kelluo svonin, niin hyvä, jotta syväin ei pompahdant rinnasta - oli se niin hyvä mieli".

Ehdotuksen kirkon rakentamisesta Vuokkiniemeen tekivät kyläläiset heinäkuussa 1992 kulttuuritalossa pidetyssä Vuokkiniemi-seuran vuosikokouksessa. Päätös syntyi ripeästi, vaikka monet empivät pitäen urakkaa liian suurena.

Heikki kertoo: "Piätöksiehän myö voimma luatie vaikka mimmosie, vain jonkun se pitää ottua asie omillah harteillah, jos mieli suaha homma hoitumah. Mie kun olin pääsyn jo eläkkehellä opettajan työstä, niin ajattelin, jotta jospa se on tuo tuatto taivahini antan miula voimie vielä niin, jotta mie voisin sen ottua harteillani. Ja niin mie sen otin".

Lupa-asiat hoidettiin kuntoon ja Iljan päivänä 1993 metropoliitta Leo siunasi tulevan kirkon maapohjan Kuittijärven rannalla. Hankkeen vetäjä Heikki Kyyrönen sukkuloitsi Lapuan ja Vuokkiniemen väliä, hankki rakennuspuita, keräsi rahaa, värväsi Suomesta talkooväkeä ja taisteli paikallisten byrokraattien kanssa.

Vuoden 1996 lopulla rakennuskustannukset alkoivat jo huimata päätä. Loppusumma - vaikka kirkkoa pitää vielä viimeistellä, mm. saada siihen loppullinen katto - on jo tiedossa, noin puoli miljoonaa markkaa. Mistä rahat?

Heikki toteaa vaatimattomasti, että Vuokkiniemi-seura on rahoittanut koko hankkeen omalla toiminnallaan, toisin

Vuokkiniemen uusi kirkko on tehty alkuperäispiirustusten mukaan.

sanoen juhlilla, arpajaisilla, myyjäisillä, pinsseillä, kerämillään lahjoituksilla jne.

"Urakka oli suuri", kertoo Heikki jatkaen: "Meillä on kuitenkin seurassa ahkerie naisie: hyö äijän ovat auttan rahankeuruussa. Vielä pitää sanuo, jotta miula on ollut erittäin hyvä sihteeri, tämä Korpin Vasselei eli Ville Lahelma. Johtokunta on myös kaikessa auttan ja tuken.

Mukana oli myös aitoa eku-

meniaa. Ilman Suomen luterilaisten mukaantuloa ei kirkko Heikin mukaan olisi näin pitkillä.

Vuokkiniemen kirkkojuhla oli historiallinen tapaus ei vain paikkakunnalla vaan koko Karjalassa. Perestroikan jälkeen on eri puolilla tasavaltaa kirkkoja ja tsasounia korjailtu ja restauroitu, mutta Vuokkiniemen kirkko on ainoana rakennettu uudesta samojen piirustusten

mukaan kuin edeltjänsäkin, joka paloi vähän ennen talvisotaa toimittuaan sitä ennen rajavartioston ruokalana.

"Nyt kun kylään on saatu paikka, minne rahvas voi kokoontua molimaan, tarvitaan enää oma seurakunta", Heikki kuulutti kirkon vihkimisen jälkeen Ontsin aukiolla pidetyssä ulkoilmajuhlissa kehoittaen kyläläisiä panemaan toimeksi siinä asiassa. Tilaisuudessa puhui myös Lentiiran rajaseutupastori Jukka Pirttijoki ja lahjoitti kirkolle valokuvakollaasin.

Oman kirkon saaminen on miellyttänyt erityisesti vanhempa rahvasta, arvioi Helsingin metropoliitta Leo. Tiedän, kuinka he ovat sitä uskollisesti odottaneet. He kertoivat minulle, miten täällä on käynyt monenlaista väkeä, mutta että he eivät ole menneet mukaan. He ovat odottaneet omaa, esi-isiensä kirkkoa.

Metropoliitta Leo sanoi uskovan, että kyläyhteisön hengellinen elämä elpyy kirkon ja tulevan seurakunnan myötä. Hän toivoi, että ihmiset todella ottavat kirkon omakseen ja että hiippakunta lähettää sinne sellaista papistoa, joka ymmärtää näiden ihmisten tarpeet.

Kirkon eteisen seinälle kiinnitettiin seremonioiden jälkeen metallilaatta, jossa on suomeksi ja venäjäksi teksti: "Karjalan Sivistysseuran alaosasto Suomen Vuokkiniemi-seura pystytti tämän pyhäkön Jumalan kunniaksi juurilleen vuosina 1993-97. Temppele vihittiin käyttöön - profetta Eliaan päivänä 2.8.1997".

SAKARI VUORISTO

WKL:n synty ja alkuhistoria

Apulaisprofessori Raimo Ranta on kirjoittanut ja julkaissut seuramme alkuvaiheiden historian "Vienan Karjalaisten Liitosta Karjalan Sivistysseuraksi v. 1906-1922".

Tämä yli 200-sivuinen, runsaasti valokuvia, karttoja ja kirkokopioita sisältävä teos käsittelee KSS:n ja sen edeltäjän VKL:n taustaa, syntyvaiheita

ja toimintaa. Tutkimus kohdistuu vuosiin 1906-1922, jolloin raja Suomen ja Karjalan välillä oli vielä auki ja Suomesta käsin voitiin toteuttaa liiton ja seuran tavoitteita. Vuonna 1922 raja sitten sulkeutui karjalaisten suuren pakolaisaallon myötä.

Tutkimuksen tekee eläväksi eräänä lähteenä käytetty, Kansallisarkistossa oleva, Paavo Ahavan, Karjalan Paavon arkun sisältö. Tämä runsaasti kirjeenvaihtoa ja muita kirjallista aineistoa sisältävä kokoel-

ma on todella ollut aarrearkku tutkijalle. Arkuhan lojui lukittuna vuosikymmeniä, kunnes se vuonna 1988 "löydettiin" ja saatiin tutkijoiden käyttöön.

Teoksessa on hyvä viiteluettelo ja henkilöluettelo, joka käsittää noin 300 nimeä. Suosittelemme teosta kaikille seuramme historiasta ja karjalaisten vapauspyrkimyksistä kiinnostuneille. Kirjaa on saatavana seurastamme. Hinta on 130,- postikuluneen.

Kiestingissä pohjoisin KRL:n alaosaostoista

Kiestinki-seuran perustaja ja puuhemies Gennadi Kundozerov, vas. nykyinen pj Nadezhda Sved ja oik. Galina Kundozerova.

Kiestinki-seura perustettiin 25. p:nä elokuuta 1992. Perustavassa kokouksessa oli läsnä kymmen henkeä; Suomesta Ilmari Homanen ja Ali Kotkansalo, Petroskoista Karjalan Rahvahan Liiton puheenjohtaja Pekka Zaiakov sekä joukko paikkakuntalaisia.

Ajatus kulttuuriseuran perustamisesta Kiestinkiin oli ollut esillä kevästä 1991, jolloin KRL:n alaosaostojen valtuuskunta vieraili Helsingissä Karjalan Sivistyseuran kutsumana. Idean isänä voitaneen pitää Pekka Zaikovia.

Kun sitten elokuussa 1992 sattui niin, että Pekka oli käymässä Kiestingissä ja toisaalta kun Ilmari Homanen ja Ali Kotkansalo yöpyivät samassa kylässä matkallaan pohjoiseen, päätettiin aamutsäijällä käydyn keskustelun jälkeen pitää yleinen kokous Gennadi Kundozerovin talossa.

Tilaisuudessa Pekka Zaikov kertoi Karjalan Rahvahan Liiton ja sen alaosaostojen toiminnasta. Hän ehdotti, että Kiestinkiin perustettaisiin oma kulttuuriseura. Ilmari Homanen esitteli Karjalan Sivistyseuran toimintaa ja sen yhteyksiä rajantakaiseen Karjalaan. Hän kannatti lämpimästi paikallisen kulttuuriseuran aikaansaamista Kiestinkiin. Kun muutkin läsnäolleet olivat samaa mieltä, Kiestinki-seura perustettiin ja sen puheenjohtajaksi valittiin yksimielisesti kokoukseen isäntä Gennadi Kundozerov, joka jo aikaisemmin oli hoitanut kyläläisten asioita, ollut

na karjalaisten ensimmäisessä keräyksessä, joka pidettiin Aunuksessa kesäkuussa 1991.

Uuden seuran ensimmäinen kokous pidettiin lokakuun alussa. Hyväksytyt toimintasuunnitelman mukaan seura järjestää jäsenistölleen illanviettoja ja pitää kokouksia syys-loka- ja maraskuussa sekä kevätkaudella helmikuusta huhtikuulle. Jäsenhankintaa päätettiin tehostaa. Jäsenmaksuksi sovittiin aluksi 5 ruplaa, mutta siitä jouduttiin pian luopumaan kiihtyvän inflaation takia. Jäsenmaksua ei enää peritä, vaan esim. illanviettoihin jäsenet tuovat mukanaan tsäijyä, sokeria ja piirakoita. Retkikustannukset kootaan aina erikseen lähtijöiltä.

Seura on järjestänyt kaksi kertaa suuret kesäjuhlat, puuasniekat, Kiestingissä, ensimmäiset v. 1993 ja toiset 1995. Vähäväkinen seura joutui tiukille näin suuren urakan edessä, mutta kaikki järjestelyt onnistuivat mainiosti tarmokkaan puheenjohtajan ohjauksessa. Vieraita juhlille oli saapunut runsaasti eri puolilta Karjalaa sekä Suomesta ja kauempaakin.

Lisäksi seura on järjestänyt jäsenilleen retkiä mm. Uhtuan puuasniekkaan ja Pääjärvelle.

Kiestinki-seuralla on hyvät ja monipuoliset suhteet Suomessa toimiviin sisarjärjestöihin, Kuusamo-Viena-seuraan, Pohjois-Viena-seuraan sekä Karjalan Sivistyseuraan. Suhteet viranomaisiin ovat kutakuinkin tyydyttävät. Kulttuuritalon henkilökunnan kanssa seura on alusta alkaen ollut yhteistoiminnassa.

Vuosikokouksessa keväällä 1996 monivuotinen puheenjohtaja Gennadi Kundozerov ilmoitti jättävänsä raskaan työn muiden hoidettavaksi. Uudeksi puheenjohtajaksi valittiin kulttuuritalon aiempi johtaja Nadezhda Sved, varapuheenjohtajaksi Gennadi Kundozerov, rahastonhoitajaksi Larissa Rigovala ja sihteeriksi Irina Graskova.

Kun Pääjärvelle perustettiin oma kulttuuriseura, Kiestinki-seura oli auttamassa sitä liikkeelle lähdyssä. Gennadi Kundozerov arvioi, että Louhen piirissä olisi vielä tilaa kolmannellekin seuralle. Sopiva paikka olisi piirikeskus Louhi, missä asuu paljon karjalaisia. Louhen on nyt perustettu oma kulttuuriseura.

Vapaachtoisella pohjalla toimivan seuran viereis ja sen aikaansaannokset riippuvat ratkaisevasti puheenjohtajasta. Ihannepuheenjohtajan tulisi olla suhteellisen nuori, tarmokas ja aikaansaava ja vailla menneisyyden painolastia. Karjalan - tai suomen kielen taito on luonnollisesti välttämätön suhteiden hoidossa ja muussa kanssakäymisessä. -SV

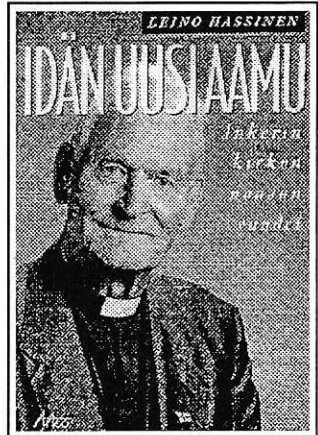
*

Mainittakoon, että nyttemmin myös Louhen piirikeskukseen on perustettu Karjala-seura. Sen puheenjohtajana toimii opettaja Inna Polulahova.

Miten Kiestinkiin?

Kiestinkiin on lyhin matka Kuusamosta Korttesalmen epävirallisen rajanylityspaikan kautta. Matkaa rajalta tulee vähän toistasataa kilometriä. Ongelmana on rajanylitysluvan saanti. Niinpä Kiestinkiin matkustava joutuu ylittämään rajan Vartiuksen kohdalla. Rajalta Kostamukseen on 36 km ja Kostamuksesta Vuokkiniemen ja Uhtuan kautta Kiestinkiin noin 240 km. Tie on varsinkin Vuokkiniemen-Vuonnisen välillä surkea. Matkaan saa varata aikaa 5-6 tuntia. Pahimmat paikat välttää ajamalla Uhtualle Jyskyjärven kautta, mutta siitä matka pitenee.

Voi myös valita reitin Muurmanin tien kautta. Matka on yli 500 km, mutta säästää autoa ja kuskin hermoja; soratietä on vain 46 km välillä.

"Tällä vuosikymmenellä olemme kokeneet yhden historian suurimmista muuttokäytännöistä naapurimaassamme. Se on mahdollistanut Inkerin luterilaisen kirkon elpymisen Suomen lähialueilla ja kauempanakin. Tässä on ollut ratkaisevaa Suomen luterilaisten seurakuntien nopea ja määrätietoinen apuun rientäminen. Miten kaikki tapahtui, siitä kerron tässä kirjassa. Jouduin vedetyksi mukaan tuohon mylläkkään. Kirjani antaa lähikuvan alkuvaiheista ja nykytilanteesta, mutta myös niistä ongelmista, jotka Inkerin kirkon on ratkaistava ponnistellessaan eteenpäin."

Terveisin

Leino Hassinen

Leino Hassinen
län uusi aamu
Inkerin kirkon nousun vuodet
Ovh 164 mk

SAATAVISSA MUITA

AJATUS-KIRJOJA

Kansallispukuja Suomesta
Lehikoinen-Puhakka 224 mk

Mannerheim kaskujen
kuvastimessa
Tauno Bergholm 170 mk

Vanhat hyvät erätaidot
Aaltonen-Arkkio 198 mk

Suuri Suomalainen Nukkekirja
Amberg-Suomi 220 mk

Kirjakaupoista kautta maan.

AJATUS-KIRJAT

Bulevardi 5 A, 00120 HELSINKI
puh (09) 6121521 fax (09) 6121532

Loppukesän kyykkäauutisia

Niilo Konosen muistokisat pidettiin Helsingissä 10. pñä elokuuta. Kyseessä oli 6-ottelu tasotuskilpailuna. Järjestelyistä huolehtivat suojärveläiset.

Tuloksia: 1) Reino Purmonen, Porvoo 16/10 sauvaa, 2) Reino Rautio, Sauvo 14/9, 3) Kenneth Finnholm, Raisio 13/10, 4) Väinö Oksman, Helsinki 10/9, 5) Antero Tuutti, Lahti 9/9, 6) Raimo Säppi, Helsinki 8/10, 7) Pentti Karvonen, Porvoo 7/9, 8) Olli Lampi, Lahti 6/10, 9) Juho Karhunen, Helsinki 6/10, 10) Erik Tallgren, Helsinki 5/11, 11) Valeri Kononen, Helsinki 5/9, 12) Raimo Kononen, Helsinki 2/10, 13) Maija Teperi, Helsinki 2/11, 14) Kalevi Kononen, Helsinki 2/9, 15) Veikko Jauhiainen, Helsinki 1/10, 16) Kalle Paajaste, Helsinki 1/11, 17) Kimmo Kuikka, Helsinki 0/11, 18) Erkki Kiviniemi, Sauvo 0/10, 19) Herman Petjakko, Helsinki -1/10, 20) Pertti Bogdanoff, Sauvo -1/10.

Paripelit:

1) Kenneth Finnholm-Erkki Kiviniemi (Raisio/Sauvo), 2) Juho Karhunen-Herman Petjakko (Salmin Kyykkä/kiertopalokinto), 3) Kalevi Kononen-Veikko Jauhiainen (Helsingin Suojärveläiset), 4) Liisa Nousiainen-Valeri Kononen (Helsingin Suojärvel.) 5) Raili Oksaman-Väinö Oksman (Helsingin Suojärvel.) (mukana oli 15 paria).

KSS:n kyykkäkerhon kunniasauvakilpailu

KSS:n kyykkäkerhon perinteinen, järjestyksessä jo 47. kunniasauvakilpailu käytiin Seurasaaressa kentällä elokuun viimeisenä päivänä. Mukana joukkueissa oli myös kyykkävieraita Karjalan puolelta.

Tulokset:

1) Valeri Kononen, Erik Tallgren, Matti Suursoho ja Liisa Nousiainen, 2) Kalevi Kononen, Kalle Paajaste, Erkki Oksman ja Mitro Savin, 3) Kimmo Kuikka, Veijo Nousiainen, Viljam Nappu ja Paavo Rahikainen, 4) Raimo Säppi, Raimo Kononen, Anatoli Koppalov ja Hilikka Nikkola, 5) Matti Piirilä, Tero Hämäläinen, Aaro Karhu ja Raili Oksman, 6) Väinö Oksman, Tauno Lehtinen, Ivan Savin ja Marita Simaldina.

Helsingin piirin mestaruuskilpailut

KSS:n kyykkäkerhon järjestämässä Helsingin piirin mestaruuskilpailuissa, jotka pidettiin elokuun 12. pñä, ei koettu määrittäviä yllätyksiä.

Tuloksia:

MM-sarja: 1) Väinö Oksman, HSS 25, 2) Valeri Kononen, HSS 21, 3) Kalevi Kononen HSS 20.

MA-sarja: 1) Mika Räsänen, HSS 21, 2) Arto Toroi, Salmin Kyykkä 13, 3) Raimo Kononen, HSS 10.

MB-sarja: 1) Sakari Hirsso, KSS 19, 2) Seppo Kuitunen, KSS 17, 3) Kimmo Kukka, KSS 16, 4) Erik Tallgren, KSS 6.

Veteraanit: 1) Herman Petjakko, Salmin Kyykkä 24,5, 29 Juho Karhunen, Salmin Kyykkä 20,5, 3) Jorma Inkeroinen, Salmin Kyykkä 15.

NM-sarja: 1) Raili Oksman, HSS 9.

NA-sarja: 1) Liisa Nousiainen, HSS 4, 2) Maija Teperi, HSS 2.

NB-sarja: 1) Helvi Tikkanen, KSS -7, 2) Maija Halenius, KSS -36.

N-veteraanit: 1) Hilikka Nikkola, KSS -6,5.

Joukkuista paras oli Helsingin Suojärvi-seura (HSS), toiseksi tuli Salmin Kyykkä. (tulokset lähetti Oskari Toivokainen).

Etelä-Afrikan kyykkä on nimeltään jukakei

Kalevi K o k k o kävi Etelä-Afrikassa ja kun on kyykkämies henkeen ja vereen, otti mukaansa kyykkäsauvan ja neljä kyykkää. Kun paikallisen majatalon isäntä näki pelivälineet, hän kertoi, että buureilla on samantapainen peli nimeltään jukakei. Sauva on melkein

samanlainen kuin kyykässä, mutta vähän lyhyempi ja kyykkät erilaiset. Pelin säännöistä ei ole vielä lähempiä tietoja.

Kuvassa Yrjö K o k k o lyömässä kyykkää laskuveden aikaan hiekkarannalla, taustalla Pöytävuori.

Vallu Kononen poistettiin radalta

Kävelyn MM-mies Valentin K o n o n e n "otti laukan" ja hänet poistettiin "poikamiesradalta" kahden papin voimin, ja siirrettiin parikilpailujen sarjaan.

Siirtäjinä toimivat luterilainen rovasti R i s t o R u s k o m a a ja ortodoksinen Mitro R e p o. Vallu ja hänen valittunsa P i a K a u p p i n e n vihittiin kristilliseen avioliittoon Joen-

suussa 16.8.-97.

Kunniakuja muodostettiin lenkkitoisuista. Niiden suurkultaja kun Valentin on aina ollut. Tossut olisi kylläkin kuulunut ripustaa kyykkäsauvojen päihin. Sukujuuriltaan suojärveläinen Valentin kun oli sukunsa kolmas Suomen mestari kyykässä jo paljon ennen kuin saavutti kävelyssä MM-tittelin. -KP.

Hevosia Suomesta

Joulukuun 4. pñä 1924 saapui rajatullin kautta Uhtualle Suomesta ostettuja hevosia yhteensä 145. Niistä Kiestinkiin tulee 28, joukossa on kolme kantakirjaoritta. Hevoset jetaan niiden saavuttua eri kyläneuvostoalueille.

Mikä oli Punainen Kiestinki?

Punainen Kiestinki oli paitsi piirilehti 1930-luvulla myös lentokone, johon tarvittavat varat 30 000 ruplaa kerättiin eri rajoneissa työätekeväältä rahvaalta. Kiestinki sai summan täyteen 15. tammikuuta 1932 - ensimmäisenä piirinä koko Karjalassa.

ETT

30 VUOTTA

eläkkeet,
sosiaaliturva

palvelee
ja
kouluttaa

Työmarkkinajärjestöjen perustama
eläketiedotustoimisto - ETT
kouluttaa ja tiedottaa työeläkkeistä ja
niihin liittyvästä sosiaaliturvasta

Tarjoamme palveluja yrityksille,
järjestöille ja yhteisöille.

ELÄKETIEDOTUSTOIMISTO RY
Konalantie 47 B, 00390 HELSINKI
Puh (09) 348 444 fax (09) 3484 4300

Edullisesti karjalaista kirjallisuutta

Karjalan kieltä

KARJALAN KIELEN SANAKIRJA.

Mahtava perusteos karjalan kielestä. Se perustuu satoihin tuhansiin sanamuistiinpanoihin, joita on koottu viime vuosisadalta lähtien. Sanakirjasta on nyt valmiina osat I-V (kirjaimet A-S), yhteensä yli 60 000 sanaa. Hinta osalta nid. 300,-, sid. 350,- postikuluineen. Teos on sopiva esim. arvokkaaksi merkkipäivälahjaksi.

MAKAROVIN SANAKIRJA

Karjalan kielen sanakirja (livvi-venäjä) odotti painatustaan vuosikymmenen verran. 20 000 sanaa, noin 500 sivua. Nyt saatavissa seuramme kautta todella edullisesti, hinta postik. 145,-

KAUNISTA KARJALUA

Tekijä Pekka Zaikov. Luventakirja vienankarjalaksi. Satuja, runoja, sananlaskuja, arvoituksia ja käytännön tietoa lapsille. "Tiijät-kö nämä kalat, nämä sienet, marjat, heinät, linnut" jne. Hinta postik. 70,-

KARJAL-VENALAINEN SANAKNIIGU

Ljudmila Markianovan ja Tatjana Boikon karjalais-venäläinen sanakirja (8 000 sanaa) on alansa asiantuntijoiden laatima ja sanastoltaan tuore. Suosittelemme. Myyntihinta postikuluineen 65,-

PEKKA RUOTSIN MURREPAKINAT

Salmilaisen opettaja Pekka Ruotsin loistavat livvinkieliset murrepakinat vihdoin kirjana. 140,- postikuluineen.

ABUN'IEKKA - lyhyt suomalais-karjalainen sanasto

Kosti Pamilon toimittama sanasto on melkein välttämätön kaikille murteen ystäville. Hinta postik. 40,-

TUOHUZ IKKUNAS

Ainutlaatuinen uutuus. Ensimmäinen Iyydinkielinen kaunokirjallinen teos. Nuoren karjalaisen Miikul Pahomovin ajatuksia ja tuntoja, runoja, 63 sivua. Petroskoi 1993. Hinta postik. 35,-

ANUSRANDAINE

Pajokogomus (laulukokoelma), aunukselaisten Nikolai Dubalovin ja Vladimir Brendojevin teksteihin, 22 laulua (sanat ja nuotit). Petroskoi 1995. - Hinta postik. 45,-

KULDAINE ILDU

Olga Mishinan proosakokoelma (proozukirjoituksii) livvin kielellä. Hinta postik. 35,-

TVERIN KARJALAN TSASTUSKOJA

Virolainen Tiit Kukk tallensi 1980-luvulla Tverin Karjalan itälaidalta Vesjegonskin alueelta 160 tšastuskaa. Teos antaa selkeän kuvan murteen nykytilasta. - Hinta postik. 40,-

Karjalaista kulttuuria

KOLME PAULAHARJUA

Samuli Paulaharju teki kesällä 1907 pitkän keruumatkan, joka alkoi Joensuusta ja päättyi Sortavalaan. Matkan tuloksena syntyi kolme matkakertomusta: Karjalainen talo, Karjalainen sauna sekä Matkakuvia Karjalan kankailta. - Kukin teos 120,- postikuluineen.

VIENAN JAAMALLA

Oululaisten "karelianistien" matka Vienan-Karjalaan kesällä 1993 katsomaan, miltä I.K.Inhan valokuvaamat maisemat sekä Suckdorffin ja Blomstedtin piirtämät rakennukset näyttävät sata vuotta myöhemmin. Koko A4, 62 sivua, runsas kuvitus. - Hinta postik. 70,-.

KARJALAN KIELTÄ JA KANSANKULTTUURIA I

Helmi ja Pertti Virtarannan teoksessa tverinkarjalaiset kertovat omalla kielellään, millaista oli elämä entisaikaan. Erinomainen kuvitus, 445 sivua. Hinta 185,-

HALPA HINTA, PITKÄ MITTA

Ensimmäinen kokonaisesitys vienan- ja aunuksenkarjalaisten Suomessa harjoittamasta värikkästä laukkukaupasta. Teos pohjautuu fil.lis. Maiju Keynään jo ennen sotia aloittamiin sumpt-sankantajien haastatteluihin ja hänen laukkukaupasta tekemänsä lisensiaattityöhön. Runsas kuvitus, 294 sivua. Hinta postik. 132,-

SURU VIRRET SUUHUN TUOPI

Professori Pertti Virtarannan Karjala-kirja on pienoistutkielma itkuvirsirunoudesta lähtökohtana tverinkarjalaisen Anna Andrejeva Sutjajevan itku äitinsä muistolle. Itkuvirsi on teoksessa käännettyä 20 kielelle, myös nuotitettuna. Tekstiosia suomeksi ja englanniksi. Hinta postik. 98,-

KANSANRUNON KAUKO-KARJALA ja Kalevalan synty.

Professori Väinö Kaukosen loistelas teos kansalliseepoksemme taustoista ja itäkarjalan kylien ihmisistä ja maisemista. Ainutlaatuiset värikuvat niiltä ajoilta, jolloin vanhat runokylät vielä elivät. Tilaa itsellesi tai lahjaksi. Hinta postik. 150,-

KYNÄLLÄ KYLMÄLLÄ - KÄDELLÄ LÄMPIMÄLLÄ

Akateemikko Pertti Virtarannan taattua tuotantoa jokaisen karjalaisen kirjahyllyyn. Inkeriä, Vienaa, Aunusta, Tverin Karjalaa... Teoksessa 356 sivua, henkilöhakemisto, loistava kuvitus. - Hinta KSS:n kautta 150,-

SYNTYMÄ, LAPSUUS JA KUOLEMA

Vienankarjalaisia tapoja ja uskomuksia, Samuli Paulaharjun teos, joka vasta nyt julkaistaan alkuperäisessä asussaan ainutlaatuisine valokuvineen, avaa näkymiä Vienan-Karjalan ikivanhaan uskomusmaailmaan. SKS 1995. - Hinta postikul. 170,-

KAUAS LÄKSIT KARJALAINEN

Helmi ja Pertti Virtaranta, parhaat mahdolliset Tverin Karjalan tuntijat ovat kirjoittaneet kuuden tutkimusmatkansa pohjalta teoksen, joka hakee vertaistaan. Hinta 175,-

Karjalan historiaa

ITÄ-KARJALAN VAPAUDENTIE, julkaistu 1944.

Karjalan ulkomaisen valtuuskunnan kirjassa mainitaan toista sataa Itä-Karjalan kunnallisiin luottamustoimiin osallistunutta henkilöä, jotka toimivat eri lähetystöissä karjalaisuuden säilyttämiseksi. Hinta postik. 60,-

LIIKKEELLÄ LEIVÄN TÄHDEN

Fil.lis. Tapio Hämysen väitöskirja on selvitys Raja-Karjalan väestöstä, sen toimeentulosta ja itärajan merkityksestä. Tutkimusjakso

vuodet 1880–1940. Runsas kuvitus, sivuja 562, uutta arkistotietoa.—Hinta postik. 120:–

VIENAN KARJALAN ETNISEN KOOSTUMUKSEN MUUTOKSET 1600–1800 -LUVULLA

Matti Pöllän väitöskirja tuo aivan uutta tietoa kysymykseen Vienan Karjalan asutuksen iästä ja alkuperästä. Teoksessa on 353 sivua, runsaasti karttoja ja kuvia sekä taulukoita. – Hinta 148:– ja postikulut. Teos on sukuaan tutkivalle välttämätön.

SISSI P5 TALVISODASSA

Seppo Pernun tallensi katoamassa olevaa sotahistoriaa kirjamalla muistiin pääosin itäkarjalaisista ja inkeriläisistä koostuneen sissipataljoonan vaiheet perustamisesta hajoittamiseen asti. Täydelliset nimiluettelot ja runsas kuvitus. – Hinta postik. 90:–

Prik K heimosoturit JATKOSODASSA

Majuri Timo Kallioniemen laatima Prikaati Kuussaaren sekä Vienan ja Aunuksen Heimosoturipataljoonan vaiheet Äänisjärven rannoilta Vuokkiniemen erämaihin. – Hinta postik. 180:–

SUOMI SUUREKSI – VIENA VAPAAKSI

Prof. Jouko Vahtolan perusteellinen tutkimus Vienan retkestä 1918 ja Suomen suhtautumisesta Itä-Karjalan kysymykseen. Runsas kuvitus, karttoja ja piirroksia. 476 sivua. – Hinta postik. 195:–

ONGELMIEN JA MAHDOLLISUUKSIEN KARJALA

Suomen Maantieteellisen yhdistyksen vuosikirja Terra n:o 4 on omistettu Karjalalle. Se sisältää 10 laajaa artikkelia Karjalasta, mm. Karjalan kansan synty ja hajoaminen (Kirkinen) ja Itä-Karjala Suomen politiikassa vv. 1918–22 (Vahtola). Runsaasti kuvia ja karttoja, 100 sivua. – Hinta postik. 45:–

ITÄMERENSUOMALAISET

Arvovaltaisen asiantuntijajoukon (suomalaisia, karjalaisia, virolaisia ja inkeriläisiä) kirjoittamana ja prof. Mauno Jokipiin toimittama laatuun ensimmäinen kokonaisesitys heimokansojemme kohtaloista Itämeren piirissä viime vuosiin saakka. Runsas, ennen julkaisematon kuvitus, karttoja, hakemisto. – Hinta postik. 330:–

I.K. INHA, valokuvaaja Vienan Karjalassa.

Upea, suurikokoinen teos, johon on koottu Inhan-Vienan kuvien parhaimmisto sadan vuoden takaa. Pekka Laaksosen esipuheen lisäksi teoksessa on Inhan matkakumppanin K.F. Karjalaisen ennen julkaisematon matkakertomus. Hinta postik. 142:–

Elämäkertoja

ALEKSEI MITRO, karjalainen kauppias ja yhdistysmies

Lehtori Pertti Leheksen tutkimus Aleksei Mitrosta, Vienan Karjalaisten Liiton ensimmäisestä puheenjohtajasta. Kirja on myös laukkukaupan historiaa. Hinta postik. 60:–

IIVO MARTTINEN

Vuokkiniemen kansanperinteen suurkerääjä Iivo Marttinen, Ontron Iivana (1870–1934) toimi kauppiana ja vakuutusmiehenä Suomessa, mutta omisti koko elämänsä kotiseutunsa kansantietouden tallentamiselle. Elämäkerran on kirjoittanut tyttärensäpoika Sakari Vuoristo. Runsas kuvitus. – Hinta postik. 150:–

BOBISIVÉN Karjalan sankarinuorukainen

Erkki Kansanahon laatima elämäkerta Bobi Sivénistä, joka toimi Suomen edustajana Repolassa vv. 1920–21. – Hinta postik. 80:–

TANNER & MANNER.

Vienalaista laukkukauppaa, tukkukauppaa, vaatetusteollisuutta ja pakolaiishistoriaa. Ville Lahelman mielenkiintoinen tutkimus Tannerin ja Mannerin liiketoiminnasta ja Orismalan kutomosta ja pukutehtaasta. Runsas kuvitus. Hinta postik. 60:–

On hyvä tietää

KARJALAN VAAKUNAT JA LIPUT.

Aleksander Paskovin perusteellinen selvitys Karjalan tunnuksesta kaupunkivaakunat mukaanlukien Pietari I ajoista nykypäivään. Runsas väri- ja mv-kuvitus. 352 sivua. Petroskoi 1994. – Hinta 80:–

AUTOILIJAN TIEKARTTA KARJALA.

Ensimmäinen luotettava tiekartta rajantakaisesta Karjalasta. Sisältää runsaasti matkailijalle tärkeitä tietoja. Tiestömerkinnät ajan tasalla. Toimittanut Karttakeskus Oy. – Hinta 75:– (postik. 5:–)

VIENAN RUNOKYLÄT

Markku Niemisen selkeä, asiantunteva ja luotettava kulttuuriopas Vienan runokyläin matkaaville. Hyvät karttapiirroukset, runsas kuvitus ja tiedot nähtävyyksistä. SKS 1995. – Hinta postik. 145:– Huom. Lukijatarjous 100 mk vielä voimassa.

KARJALAINEN KEITTIÖ

Roza Nikolskajan, aunukselaisen kansantieteilijän mainio opas itäkarjalaisen keittiön erikoisherkkuihin. Teoksessa esitellään niin parhaat juhlaherkut kuin arkisetkin ruuat. Hinta postik. 80:–

Uusia kirjoja

KAINUUSSA JA VIENASSA. Näkökulmia naapurusten elämään. (Studia Carelica humanistica 10). Joensuu 1977. Hinta 80:– postik.

VIENAN SINEÄ. Maija Lehtisen tuore runokirja Kalevalan laulumailta. Julk. Koivu ja tähti Oy 1997. 112 siv. Hinta 90:– postik.

Karttakirja KARELIA. Topografinen kartta koko tasavalan alueelta, venäjänkielinen. Hyvä apu matkalla Karjalassa. 136 siv. Hinta 100:–.

Suvulta suvulle II

Wienan Karjalaisten liiton/Karjalan Sivistysseuran historia vuosilta 1906–1996. Karjalan Heimo -lehden päätoimittajan, maisteri Sakari Vuoriston kirjoittama kokonaiskatsaus Karjalan Sivistysseuran ja sen edeltäjän vaiheisiin, lähes vuosisadan mittaiseen kulttuurityöhön. Teoksessa on runsas kuvitus, 242 sivua, nid. – Hinta postik. 120:–

*

Myös teosta Suvulta suvulle I (seuran 50-vuotisjulkaisu) on vielä saatavissa. Se täydentää alkuhistorian osalta nyt ilmestynyttä teosta. Suosittelemme! Myyntihinta vain 50 markkaa.

Karjalan Heimon artikkelihakemisto

Fil. maisteri Anna-Maija Pietilän kokoama Wienan Karjalaisten Liiton ja Karjalan Sivistysseuran aikakauslehtien artikkelihakemisto vv. 1906–1994. 545 sivua, nid. – Hinta 250:–

Myyntivarastossamme lisäksi:

- * Bjarmien mailla (useita kirjoittajia) 182:–
- * Etsin kultaista kuurua (P. Perttu) 50:–
- * Kalevalan kehto (V. Pällinen, laulukirja) 45:–
- * Idäntutkimus 4/1995 35:–, postik. 49:–
- * Isät Suomessa, sydän Karjalassa (M. Nieminen) 40:–
- * Karhunajolla Kauko-Karjalassa (Wartiainen) 50:–
- * Karjalaiset kauppiat Joensuussa 1920-luvulla (H. Tarma) 120:–
- * Salmin murteen sanakirja 110:–
- * Luvemma vienankarjalaksi (P. Zaikov) 70:–

**Kirjatilaukset osoitteella:
KSS, Luotsikatu 9 D 10, 00160 Helsinki**